

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM SOSYOLOJİSİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Medyanın Demokratik İşlevi Çerçevesinde
Türkiye 2019 Yerel Seçimleri Üzerine Bir İnceleme

Sedat ŞİRAZ

2501180392

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Arzu KİHTİR

İSTANBUL - 2020

Medya'nın Demokratik İşlevi Çerçevesinde 2019 Yerel Seçimleri Üzerine Bir İnceleme

Sedat Şiraz

ÖZ

Latince araç anlamına gelen “medium” kelimesinden türeyen medya, toplumu bilgilendirerek yaşanan gelişmelerden haberdar etmek ile görevli kitle iletişim araçlarını tanımlamak için kullanılır. Medya, bu gücünden dolayı yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak adlandırılır. Medya ve siyasetin giderek birbirine yakınlaştığı, birbirlerini etkileyip – belirlediği bugünün dünyasında siyasetten bağımsız bir medya düşünölemeyeceğı gibi medyadan bağımsız bir siyasetin mümkün olmadığını söylemek doğru olacaktır. Medya, yayınladığı ve paylaştığı haberler ile kamuoyunun düşöncelerini belirler. Medya ve kamuoyu, bu düşöncelerden olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle, medya kavramı ile medya organizasyonları, bir grubun ya da toplumun duygu, tutum, düşönce ile fikirlerinin hem kaynağı hem de yansımasıdır diyebiliriz. Bu bağlamda medyayı, hem yasama, yürütme ve yargı gibi otoriteleri denetleyen hem de topluma bilgi veren, onu haberdar eden dördüncü bir güç olarak değerlendirmek mümkündür. Bu durum medyayı vazgeçilmez – vazgeçilmesi düşünölemeyen bir araç olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu çalışma, temel yazılı medya organı olan ulusal gazetelerin 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri öncesinde ve sonrasında yayınladıkları haberler ile yerel siyaset - kamuoyu bağlamında yazılı medyanın demokrasiye katkısı ile ulusal gazetelerin siyasal partiler ve belediye başkan adaylarına nasıl ve ne derecede yer verdiğini ortaya koymak için yapılmıştır. Medya - toplum ve siyaset ilişkisi üzerinde durulacak bu çalışmada 2019 yılı seçim döneminde Sabah, Sözcü ve Milli Gazete adlı gazeteler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma iki bölümden oluşmakta olup birinci bölümde konu ile ilgili literatüre değinilecek, ikinci bölümde ise 2019 İstanbul Yerel Seçimleri'ne katılan siyasal partiler ve belediye başkan adayları ile yukarıda adları verilmiş gazetelerde yayınlanmış seçim ile ilgili haberler söylem analizi yöntemi ile incelenerek değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: 2019 Yerel Seçimleri, Seçim Haberleri, Demokrasi, Medya, Medyanın Demokratik İşlevi

ABSTRACT

A Review on the 2019 Istanbul Local Elections in the Frame Democratic Function of Media

Sedat Şiraz

The media is a tool to inform the society and inform the society about the developments. Because of this power, the media is called the fourth power after the legislative, executive and judiciary elements. In today's world, where media and politics are getting closer to each other, no media independent from politics can be considered, and it does not seem possible to have a politics independent from the media. The media determines the opinions of the public with the news it publishes. The media and the public are affected positively or negatively by these thoughts. Therefore, we can say that media is both the source and reflection of emotions, attitudes, thoughts and ideas of a group or society. In this context, the media emerges as an indispensable tool that both supervises authorities such as legislative, executive and judiciary and informs and informs the society. With this study, the news published before and after the March 31, 2019 Local Elections of the national newspapers, which are the main printed media organ, and the media's contribution to democracy in the context of local politics - public opinion, and how and how national newspapers included candidates for political parties and mayor. In this study, the relationship between media and politics will be examined. In the election period of 2019, news about the election will be examined through newspapers called Sabah, Sözcü and Milli Gazete. The study consists of two parts and in the first part, the literature on the subject will be discussed, and in the second part, the election news will be asset by examining with discourse analysis method.

Keywords: 2019 Local Elections, Election News, Democracy, Media, Media's Democratic Function

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze medya ve siyaset birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen yönlü bir ilişki içindedir. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak adlandırdığımız medya siyaset alanını ve kurumları etkiler ve siyasetten etkilenir.

Çalışmada demokrasi ve medya kavramları ile birlikte Osmanlı'dan günümüze Türkiye Cumhuriyet'ndeki süregelen basın ve siyaset ile ilgili gelişmeler kronolojik bir şekilde ele alınmış olup, medyanın demokratik işlevi ulusal gazetelerde yayınlanan seçim haberleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans dönemimde hem ders hem de tez sürecinin başından sonuna kadar fikirleriyle ve şahsi yaklaşımıyla bana yol gösteren değerli hocam, Sayın Prof. Dr. Arzu Kihtir'e teşekkürü bir borç bilirim.

Her zaman yanımda olan aileme minnetlerimi sunarım.

Sedat Şiraz

İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

Öz.....	II
Abstract.....	III
Önsöz.....	IV
Kısaltmalar Listesi.....	V
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 Demokrasi Kavramı	2 – 5
1.2 Demokrasi Türleri	5 - 9
1.2.1 Doğrudan Demokrasi	5 - 6
1.2.2 Temsili Demokrasi	7
1.2.3 Liberal Demokrasi	7 - 9

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 Medya Kavramı	9 - 10
2.2 Medyanın Demokratik İşlevi	10 - 17
2.3 Medya ve Siyaset İlişkisi	17 - 22
2.4 Basın ve Siyaset	22 - 38
2.4.1 Otoriter Kuram	23 – 27
2.4.2 Sovyet Liberal Kuram	27 - 29
2.4.3 Liberal Kuram	29 - 35
2.4.4 Sosyal Sorumluluk Kuramı	35 - 37
2.4.5 Gelişme Aracı Kuramı	37
2.4.6 Katılımcı Demokratik Kuram	37 - 38
2.4.7 Türkiye’de Basın ve Siyaset	38 - 40
2.5 Cumhuriyet’ten Günümüze Basın ve Siyaset	40 - 60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri İstanbul Örneği	60
3.2 Araştırmanın Örneklemi ve Kapsamı	60 - 61
3.3 Araştırmanın Amacı	61
3.4 Araştırmanın Önemi	61
3.5 Varsayımlar	62
3.6 Sınırlılıklar	62
3.7 Araştırmanın Yöntemi	62 - 65
3.8 İncelenen Gazete Haberleri	65 - 74
3.8.1 Cumhuriyet Gazetesi.....	68 - 70
3.8.2 Milli Gazete	71 - 74
3.8.3 Sabah	74 - 77
3.8.4 Sözcü	77 - 79
3.9 Sonuç ve Değerlendirme	80 - 82
Kaynakça	83 - 89

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e. Aynı eser

a.g.e. Adı geçen eser

a.g.y Adı geçen yayın

a.y. Aynı yayın

AKP Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP Anavatan Partisi

AP Adalet Partisi

CHF Cuöhuriyet Halk Fırkası

CHP Cumhuriyet Halk Partisi

çev çeviren - çevirmen

DP Demokrat Parti

DYP Doğruiol Partisi

ed: Editör

İYİP İyi Parti

MHP Milliyetçi Hareket Partisi

s. sayfa

SCF Serbest Cumhuriyet Fırkası

SP Saadet Partisi

TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi

TpCF - TpCP Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası / Partisi

TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Medya, siyaset ve toplum birbirleri ile etkileşim halinde olan, her biri diğerini etkileyen ve birbirlerinden etkilenen dinamik unsurlardır. Bireyler, yaşanmış ve yaşanmakta olan olayları medya organizasyonları aracılığıyla öğrenmektedir.

Geçmişten günümüze kadar geçen sürede medya, kuşkusuz gelişmelerin öğrenilmesi ve yayılmasını sağlayan temel kanal olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok farklı tanımı olan haber kavramını yaşanmış ya da yaşanmakta olan çeşitli konulardaki bilgi ve gelişmelerin kamuoyuna aktarılma biçimi olarak tanımlayabiliriz.

Kamuoyu, bilgi edinimini haberler üzerinden sağladığı için haber medya , siyaset ve toplum ilişkisi açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Medyanın toplumu bilgilendirme işlevi siyasal kuruluşların medyayı kendilerini daha iyi anlatma çabası sonucu siyaset ile ilgili yazılmış ve yayınlanmış haberlerin sayısını ve kuşkusuz önemini artırmıştır.

Geçmişte ticari amaçlarla kullanılan haber mektupları, zaman içerisinde gazetelere dönüşmüştür. Gelişen teknolojinin gazeteler üzerinde olumsuz etkileri bulunsa da halen ulusal gazeteler temel yazılı medya organı olma özelliğini korumaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 Demokrasi Kavramı

Çalışmanın ana konusu olan medyanın demokratik işlevinden demokrasi kavramının tanımını, demokrasi kavramının kapsamını, demokrasi yönetim biçiminin türlerini ve demokrasi yönetim biçimlerine sahip ülkelerden bahsetmemiz ve demokrasinin geçmişten günümüze süren yolculuğundan söz etmemiz gerekir.

“Demokrasi kavramını ilk olarak Antik Yunanlılar milattan önce 500 yıllarında Yunan literatürünü kullanarak ortaya atmış ve bu kavram günümüze kadar gelmiştir.”¹

Demokrasiden bahsederken bu yönetim biçiminin kökenine de değinmemiz yerinde olacaktır. “Demokrasinin sözcük anlamının incelenmesine “etimolojik demokrasi” veya “sözcük demokrasisi” denilmektedir.”²

“Yunan literatüründen gelen demokrasi ifadesi (demokratia) “demos”, halkı ifade ederken “kratos” ise hükmetmek, idare etmek anlamına gelmektedir.”³

“Sonu “krasi” ile biten bürokrasi, otokrasi, demokrasi gibi tüm terimler iktidar ve yönetme anlamındaki “kratos” kelimesinden türetilmiştir.”⁴

Demokrasi kavramı geçmişten günümüze dek pek çok düşünür, devlet ve siyaset adamı tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

“Dolayısıyla demokrasi ifadesi en temel anlamıyla halkın idaresi halkın yönetimi anlamını bize vermektedir. İlk defa Yunanlı tarihçi Herodot tarafından kullanılan demokrasi ifadesi⁵

¹ Robert A. Dahl, **On Democracy**, New Haven and London, Yale University Press, 1998, s. 9

² Hasan T. Fendoğlu, **Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 445

³ Dahl, **a.g.e.**, s. 11

⁴ Andrew Heywood, **Political Ideologies An Introduction**, Palgrave Macmillan Press, New York, 2003, s. 35

⁵ Mustafa Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Orion Kitabevi, Ankara, 2011, s. 104

halkın yönetiminden ziyade Abraham Lincoln'ün ünlü demokrasi tanımında belirttiği şekilde halkın halk tarafından halk için yönetimi ⁶ olarak yaygınlık kazanmıştır.”

“Başka bir deyişle, ideal demokrasi halktan gelen bir hükümet, halk tarafından uygulanan bir hükümet ve bunu halk için yapan bir hükümettir.” ⁷

“Bugün yeryüzündeki en ortak ve meşru görülen yönetim şekli demokrasidir. Bu, ülke yönetiminde söz sahibi olmak adına sıradan vatandaşların artan istekleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir siyasal sistemdir.” ⁸

Kuşkusuz demokrasi diğer yönetim biçimlerinden daha adil ve daha fazla halk odaklı ideale başka bir ifade ile olması gerekene en yakın yönetim biçimidir.

“Demokrasi; kavram olarak, daha iyi yönetim arayışında, egemenlik sorunu belirmeden de kullanılabilmekteydi. Buna ilave olarak egemenliğin sahibinin kim olduğu sorusu, demokrasiyi diğer rejimlerden ayıran başlıca ölçüt olmaktadır.” ⁹

“Siyasi biçimiyle demokrasi, değişmeyen bir kavram olmayıp aksine dinamiktir. Bu kapsamda, toplumların gelişme seviyesine bağlı bir biçimde genişleyebilmektedir. Keza, siyasi demokrasinin geniş boyutlara ulaşabilmesi, ancak yirminci yüzyılı bulabilmiştir.” ¹⁰

“Halkın tam anlamıyla özgürlük içerisinde bulunabilmesi için, yönetilenler ve yöneticiler ayırımı yapılmadan, kendi kendini yönetmesi gerekir. Halkın, çoğunluk vasıtasıyla yönetilmesi halinde ise, tam anlamıyla özgürlükten bahsedilemez. Demokrasinin amacına gelindiğinde, halkın tam anlamıyla özgür olmasıdır.

⁶ Arend Lijphart, **Patterns of Democracy (Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries)**, Yale University Press, New Haven and London, 1999, s. 1

⁷ Paula Becker, Jean-Aimé A. Raveloson, **What Is Democracy?**, Antananarivo, 2008, s. 4

⁸ Tom Lansford, **Political Systems of The World Democracy**, Cavendish Square Publishing, London, 2007, s. 9

⁹ İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 179

¹⁰ Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 108

Oybirliğı ile yönetim olmayacağı için mümkün olduğu kadar ideal demokrasiye ulaşmak, demokrasinin amacı olmaktadır.”¹¹

“Günümüzde, demokrasinin birbirine benzer bir çok tarifi üzerinde birleşmekten daha da önemli olanı, demokrasinin ifade ettiği kurumlar ve müesseselerde uzlaşma sağlamak ve bunları hayata geçirmek olmalıdır.”¹²

Demokrasi yönetim biçimi ortaya çıktığı zamandan bugüne değişmiştir, antik demokrasi yerini modern demokrasiye bırakmıştır. Modern demokrasiler ile birlikte pek çok farklı kavram ortaya çıkmıştır.

“Modern demokrasiler, birçok taraftan antik demokrasi deneyimlerinden ayrılmışlardır. Örnek olarak, toplumun büyüklüğü yönünden bir ölçek farkı söz konusudur. Devlet, ulus, halk, temsil, özgürlük, çoğulculuk, eşitlik, insan hakları gibi kavramlar, modern demokrasilerde ortaya çıkan yeniliklerdir.”¹³

“Demokrasi halkın kendi üstünde kurduğu egemenliğini ve halkın yönetimini ifade etmekte, halkın kendi kendini yönetiminden ise temel siyasi kararları almak ve bunları uygulamak anlaşılmaktadır. Oysa halklar günümüzde bu kararları ve uygulamalarını bizzat kendileri yapmazlar. Bunun yerine bu karar alma ve alınan kararların uygulanmasını seçtikleri temsilciler yoluyla gerçekleştirirler. Günümüzde bu temsili demokrasi olarak ifade edilmektedir. Sartori’nin tanımıyla buna yönetilen demokrasi denmektedir.”¹⁴

Basit tanımı halkın kendi kendini yönetmesi olan demokrasi ortaya çıktığı antik dönemlerden farklı olarak bugünün dünyasında halkın tarafından seçilen temsilciler aracılığıyla uygulanmaktadır.

¹¹ Şeref Gözübüyük, **Anayasa Hukuku**, Turhan Yayınları, Ankara, 2013, s. 23

¹² Hasan Tunç, Faruk Bilir, Bülent Yavuz, **Türk Anayasa Hukuku**, Adalet Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 69

¹³ Şeref İba, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 83

¹⁴ G. Sartori, **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, Çev. Tuncer Karamustafaoglu, Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996, s. 95

“Yani bir demokraside halk en üstteki siyasi otoriteyi temsil etmektedir. Burada hükümeti belirlenmiş bir zaman dilimi için yönetenlere iktidar ve güç halktan gelir. Yasaların yapılması ve siyasi kararların alınması, ülke yönetimi ile ilgili politikaların belirlenmesi parlamentoda çoğunluğu gerektirir. Ancak bu çoğunluğun istediği her şeyi yapması ve azınlıklara dilediği gibi davranması anlamına gelmez. Demokratik bir yönetimde azınlıkların hakları da çeşitli şekillerde korunmaktadır. Demokratik bir yönetimde; her vatandaş, devlet dahil hiç kimsenin ondan alamayacağı ve dokunamayacağı, bazı temel haklara sahiptir. Bu haklar, uluslararası hukukun garantisi altındadır. Her vatandaş dilediği dine dilediği gibi inanmak ve dilediği gibi düşünmek ve düşündüklerini ifade etme veya ifade etmeme haklarına sahiptir. Yani demokrasilerde din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve ifade özgürlüğü vardır. Bu haklar, uluslararası hukukun garantisi altındadır. Her vatandaş dilediği dine dilediği gibi inanmak ve dilediği gibi düşünmek ve düşündüklerini ifade etme veya ifade etmeme haklarına sahiptir. Yani demokrasilerde din ve vicdan hürriyeti, düşünce ve ifade özgürlüğü vardır. Herkes dilediği gibi inanmanın yanı sıra inançlarını yaşama ve pratikte uygulama haklarına sahiptir. Her birey (küçük bir grup veya azınlık gruplarına dahi mensup olsa) kendi kültürünü yaşama ve yaşatma ve geliştirme hakkına sahiptir.”¹⁵

Halk, demokraside kendisini kimin yöneteceğini seçerek iktidarı belirler. İktidar için çoğunluğun tercihi gereklidir fakat iktidar olmak sınırsız ve sonsuz güç demek değildir.

Demokrasilerde bireylerin inanç, ifade ve düşünce özgürlüğü bulunmaktadır ve yasalarla koruma altına alınmıştır. Demokrasilerde başka bir deyişe demokratik yönetimlerde siyasetçiler ve siyasal partiler iktidar olma durumu seçmenlerin tercihine bağlıdır. Seçmenlerin çoğunluğunun oyunu alan parti ve siyasetçiler iktidar olurken belli bir miktarda oy alan diğer partiler ve adaylar da muhalefeti oluştururlar. Demokratik yönetimlerde muhalefet partileri ve siyasetçileri halkın onlara verdiği oy ile iktidarı denetçisi işlevini görmektedirler. Demokratik yönetimlerin güzel tarafı tercih ve takdir yetkisi toplumun başka bir ifade ile seçmenlerin elindedir. Seçmenlerin çoğunun oyunu alan her parti ve aday iktidar olabilir. Bu da bir seçimde iktidar olan bir partinin veya hareketin başka bir seçimde muhalefet olmasını sağlayarak siyasal yetki ve güç durumunu dengelemektedir.

¹⁵ Murat Aktaş, “**Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış**”, **Muş Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:1, Sayı 1, 2015, s. 88

Diğer yönetim biçimleri ile kıyaslandığında demokrasi yönetim biçimi tam olarak en iyi yönetim biçimi olmasa da en iyiye en yakın olan yönetim biçimidir diyebiliriz.

Demokrasi, halk oyuna - seçmen iradesine odaklanmış bir yönetim biçimidir. Demokrasilerde seçmen iradesinin yönetime yansması esastır.

Demokrasilerde başka bir ifade ile demokratik yönetimlerde iktidar, yönetme gücünü halkın yani seçmenin desteğinden başka bir ifade ile seçmenin oyundan alır.

İktidarların belirlendiği seçimler, halkın verdiği yetki ile kendini yönetecek kişileri seçer, adil ve tarafsız seçimler demokrasi için seçmen iradesinin yönetime yansması açısından büyük önem taşımaktadır.

Egemenliğin kullanılması bakımından 3 demokrasi türü vardır: Doğrudan demokrasi, temsili demokrasi, liberal demokrasi

1.2 Demokrasi Türleri

1.2.1 Doğrudan Demokrasi

“Doğrudan demokrasi; halkın herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan doğrudan doğruya egemenlik hakkını kullanarak siyasal kararlar aldığı demokrasi tipidir. Doğrudan demokraside devlet için gerekli olan bütün kararlar, yurttaşlar topluluğu tarafından aracısız ve temsilcisz olarak bizzat alınırlar.”¹⁶

“Doğrudan demokrasi, demokrasi idealine en yakın sistem olarak tarif edilmektedir. Doğrudan demokrasiye ilk olarak antik çağda Yunan sitelerinde rastlanır. Bu sitelerde vatandaşlar “agora” veya “forum” denilen meydanlarda toplanarak ülke yönetimi ile ilgili önemli konular konusunda karar verirlerdi.”¹⁷

¹⁶ Murat Aktaş, **a.y.**, s. 92

¹⁷ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2013, s. 103-104

“Yunan polis devletlerinde vatandaşların günlük işlerini yürüten kölelerinin olması ve vatandaşların devlet işleri ile uğraşmak için zamanlarının olması onu uygulanabilir kılmıştır. Günümüzde toplu halde yaşayan milyonlarca insanın doğrudan karar alma süreçlerine katılmasının çok zor olmasının yanı sıra, çeşitlenen ihtiyaçlar ve karmaşıklaşan yaşam koşullarında vatandaşların çalışmak zorunda kalması da bunun uygulanabilmesi olanaklarını zorlaştırmıştır. Bu yüzden siyasi kültürünün yanı sıra İsviçre’nin nüfusunun az olması da bunu uygulanabilir kılan koşullar arasında sayılabilir.”¹⁸

“Doğrudan demokrasi; egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştırıldığı demokrasi tipidir. Yarı-doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ile doğrudan demokrasinin bir bileşimidir. Yarı-doğrudan demokrasi sisteminde egemenliğin kullanımı esasen halkın seçtiği temsilcilere verilmiştir. Ancak bazı durumlarda, referandum gibi araçlar seçmenler de egemenliğin kullanılmasına doğrudan doğruya katılırlar. Bu bakımdan yarı-doğrudan demokrasi temelde bir tür temsili demokrasidir. O hâlde yarı doğrudan demokrasi, halkın egemenliğin kullanılmasına zaman zaman doğrudan doğruya katılabildiği bir temsili demokrasidir. Bu nedenle “yarı-doğrudan demokrasi” terimi yerine “yarı-temsili demokrasi” terimi de kullanılmaktadır. Ne var ki, “yarı-doğrudan demokrasi” tabiri yerleşmiş ve daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Yarı-doğrudan demokraside halk, “referandum”, “halk vetosu”, “halk teşebbüsü” ve “temsilcilerin azli” araçlarıyla egemenliğin kullanılmasına doğrudan doğruya katılır. Yarı-doğrudan demokrasi İsviçre ve İtalya’da görülmektedir.”¹⁹

1.2.2 Temsili Demokrasi

“Temsili demokrasi; millete ait olan egemenliğin, milletin düzenli olarak belirli periyotlar için seçtiği temsilciler aracılığı ile kullanıldığı demokrasi türüdür. Temsili demokraside seçim temel araçtır. Her ne kadar seçmen ile temsilci arasındaki bağ seçimden seçime kurulmakta ise de dilekçe hakkı gibi usullerle vatandaşın yönetime katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Temsili demokrasi milli egemenlik teorisine dayanmaktadır. Temsilci, tüm milletin temsilcisi konumundadır.”²⁰

¹⁸ Murat Aktaş, **a.g.y.**, s. 92

¹⁹ Kemal Gözler., **a.g.e.**, s. 104

²⁰ Kemal Gözler, **a.e.**

“Günümüzde en yaygın şekilde dünyanın birçok ülkesinde uygulanmakta olan demokrasi türü temsili demokrasidir. ABD, Japonya ve Avrupa ülkeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu temsili demokrasinin de çeşitleri bulunmaktadır. Temsili demokrasilerde temsiliyet mekanizmasının gerçekleşerek çalışabilmesi için günümüzde siyasi partiler aracılık etmektedir. Temsili demokrasilerde demokrasinin işleyebilmesi için siyasi partiler vazgeçilmez bir konumdadır. Demokratik bir sistem için siyasi partileri olmazsa olmaz yapan bazı nedenler vardır. Demokratik rejimler, iktidarın meşru bir şekilde (özgür ve adil bir şekilde yapılan seçimler yoluyla) el değiştirebildiği tek rejimdir.”²¹

“Dolayısıyla siyasi partiler olmaz ise bütün vatandaşların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri ve iktidara etki edebileceği bir mekanizma da olmaz.”²²

1.2.3 Liberal Demokrasi

“Demokrasinin ilk uygulamalarının çoğunluğun yönetimine dayandığı kabul edilmektedir. Ancak aslında özellikle ikinci doğuşunda demokrasi bir tür seçkinlerin yönetimi şeklinde telakki ederek gelişmiştir. Rönesans ve reform hareketleri ile birlikte gelişen aydınlanma süreci ve sanayi devrimiyle güçlenen burjuvazinin, aristokrasinin gücünü sınırlamaya çalışması ve bu amaçla kitleleri harekete geçirmesi ile güvence altına alınan siyasal haklar, başlangıçta sadece mülk sahibi, vergi veren belli bir yaştaki erkeklerin hakkı olarak kabul edilmiştir. Ardından liberalizm ve liberal demokrasinin gelişmesi ile birlikte, liberal çoğulcu demokrasi olarak tanımlanabilecek bir yönetim biçimi gelişerek günümüze gelmiştir.”²³

“Liberal demokrasi ise toplumsal sözleşme metni olarak kabul edilen anayasalarda devletin güç ve yetkilerinin sınırlandırıldığı ve bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı bir yönetim şeklidir. Bir başka deyişle, liberal sosyal düzenin ilkeleri üzerinde toplumsal uzlaşmanın sağlandığı ve siyasal iktidarların anayasanın sınırları içinde güç ve yetkilerini kullandığı yönetim şekli liberal demokrasidir.”²⁴

²¹ Ali Yaşar Sarıbay, **Türkiye’de Demokrasi ve Politik Partiler**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s. 16

²² Murat Aktaş, **a.g.y.**, s. 93

²³ Murat, Aktaş, **a.y.**, s. 94

²⁴ C. C. Aktan, “**Demokrasi, Liberalizm ve Sınırlı Devlet**”, Yeni Türkiye Dergisi,

“Liberalizm, asgari devlet ve birey üzerinden tanımlanmayla, bunlara ihtiyatlı yaklaşım özgürlük bağlamında tanımlanma aralığında gidip gelmektedir. Liberal demokrasi ise demokrasiyi nasıl anladığımıza bağlı olarak bir alışım niteliği almaktadır. Özgürlük, bireysel girişim ve devlet düzeni liberalizm tarafından kodlanırken; eşitlik, refah, toplumsal birlik demokrasi kanadınca kodlanan bir alışımdır ve dolayısıyla liberal demokrasi özgürlük yoluyla eşitlik sağlamaktır.”²⁵

“Toplumsal yönü bir kenara bırakarak, müteşebbis bireyin hak ve özgürlüklerini temel alır ve devletin bu birey karşısında gücünün sınırlandırılmasını istemektedir. Çünkü devletin müdahalesi, doğal uyumu ve bütünleşmeyi ortadan kaldıracaktır. Bu ise bireyin özgürlüklerinin kısıtlanması, bir takım bireylerin başkaları üzerine baskı uygulaması demektir. Özgürlüğün kısıtlanması ve baskı uygulanması ise toplumsal ahenk yerine toplumsal çatışma ortamının egemenliği demektir.”²⁶

“Liberal demokrasi anlayışının temelinde liberal dünya görüşü yer almaktadır. Buradaki özgürlük anlayışı da girişimciye özgürlük fikrini benimsemiştir. 18. yüzyılda yükselen burjuvazinin, tüccarların herhangi bir devlet müdahalesine uğramadan serbestçe işini yapabilmesi amaçlanmış, devletin ya da otoritenin varlık amacı özel mülkiyeti korumak olarak belirlenmiştir. Günümüzde de temsili çoğulcu liberal demokrasi dünyada en yaygın olarak uygulanmakta olan demokrasi türüdür. Bu demokrasi türü parlamenter sistem, başkanlık sistemi, yarı-başkanlık sistemi ve meclis hükümeti gibi bazı hükümet sistemleri ile uygulanmaktadır. Buna karşın çoğulcu demokrasinin egemen olduğu ülkelerde, bir uygulama birliğine rastlanmaz. Her ülkenin toplumsal, siyasal, ekonomik koşulları ve siyasal kültürleri farklılıklar içermektedir. Bunlar da, demokratik yaşamı yakından etkileyen olgulardır. Uygulamada bir birlik görülme de, çoğulcu demokrasinin beraberinde bazı ilkeler ve standartlar da geliştirmiştir.”²⁷

Yıl 5, Sayı 25, 1999

²⁵ G. Sartori, **a.g.e.**, s. 417-420

²⁶ G. Saylan, **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Kitabevi, 1994, s. 25

²⁷ U. Bekcan, “**Demokrasi Kuramları Açısından Türk Demokrasisine İlişkin Bir İnceleme**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Denizli., 2005

İKİNCİ BÖLÜM

2.1 Medya Kavramı

Medya, Latince araç anlamına gelen medium sözcüğünden türemiştir.

“Kitle iletişim araçları olarak da adlandırdığımız medya kavramı 1920’lerden itibaren kullanılmaya başlanmıştır.”²⁸ “Her türden sözlü, yazılı, basılı, görsel metin ve imgeleri içeren çok geniş iletişim araçlarını kapsayan bir kavramdır. Bu kavramın içine gazeteler, dergiler, kitaplar, broşürler gibi basılı, televizyon, sinema gibi görsel-işitsel ve radyo gibi işitsel kitle iletişim araçları girmektedir. Günümüzde bu kavrama internet, billboard benzeri yenileri de eklenmiştir.”²⁹

“Medya, her çeşit mesajı, farklı sosyo-demokratik özelliklere sahip kitleye, kendi yayın politikasına göre dolayımlyarak ve aracın özelliklerine göre formatlayarak, tek yönlü yayan, kitle iletişim aracıdır. Medyanın giderek etki alanını genişletmesi ve insan yaşamının hemen her alanına ve anına nüfuz etmesi ile birey/toplum üzerindeki etkisi de artmaktadır. Günümüzde medya, özellikle televizyon, yeniden üreten, şekillendiren, yöneten, kontrol eden ve hatta yargılayıp, infaz eden bir iktidar aracına dönüşmüştür. Küreselleşme ve bunun yarattığı değişim ve dönüşümler, aile yapısına ve ebeveyn çocuk ilişkisine de yansımıştır. Artan ekonomik ihtiyaçlar, hem annenin hem de babanın çalışıyor olması, çocukların başıboş kalmasına neden olmakta ve genellikle aile fertlerinin bir arada olabildiği saatlerde de televizyon izlendiğinden aile içi etkileşim giderek zayıflamaktadır. Bu durum gençlerin toplumsallaşmasına olumsuz etki etmekte ve onların kendilerini güvensiz ve değersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle kendilerini kanıtlamak ya da özgüven eksikliğini giderebilmek için şiddet ve uyuşturucu benzeri olumsuz yollara yönelebilmektedirler. Bu konuda, medya kendilerine rol model oluşturacak birçok program ve dizi ile olumsuz hizmet sunmaktadır.”³⁰

²⁸ Asa Briggs vd., **Medyanın Toplumsal Tarihi**, İzdüşüm Yayınları, İstanbul, 2004, s. 7

²⁹ Halil Nalçaoğlu, “Medya ve Toplum İlişkisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve”, **Medya ve Toplum**, Der. Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 44

³⁰ Necle Mora, “**Medya ve Kültürel kimlik**”. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2008, s. 5-6

2.2 Medyanın Demokratik İşlevi

Gelişmiş toplumlarda demokrasi kavramı büyük önem taşımaktadır. Demokrasinin yerleşip gelişebilmesi medya özgürlüğü ile doğru orantılıdır. Bağımsız ve tarafsız bir medyanın varlığı toplumun gündeme ilişkin olay ve gelişmeleri doğru anlaması için gereklidir. Bu bağlamda medya, demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesinde hayati önem taşımaktadır diyebiliriz.

“Antik çağın siyasi modellerinden çağımızın demokrasi anlayışlarına kadar yaşanan uzun bir değişim ve gelişim sürecinde önce yazılı basın daha sonra da diğer kitle iletişim araçları siyasal yaşamın önemli bir parçası haline gelmiştir. Kitle iletişim alanında yaşanan teknolojik ilerlemelerle, toplumun yaşadığı dönüşümler arasında yakın ilişkiler bulunmaktadır.”³¹

Antik dönemlerde ortaya çıkan demokrasi şehir devletlerinden imparatorluklara imparatorluklardan bugünün modern ülkelerine olmak üzere günümüze kadar değişerek ve gelişip dönüşerek ulaşmıştır. Kuşkusuz demokrasinin yayılmasında ve toplumlarca anlaşılmasında yazının, yazılı basının ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak icat edilen diğer kitle iletişim araçlarının katkısı yadsınamaz niteliktedir. Temel yazılı basın aracı olan gazeteler dışında radyo, telgraf, televizyon, internet ve sosyal medya teknolojilerinin icat edilip yaygınlaşmasıyla bilgi alma haberleşme faaliyetleri üst düzeyde gerçekleştirilmektedir. Bu durum da ülkelerin ve toplumların demokratikleşmelerini sağlamaktadır.

“Demokrasinin enformasyon ve iletişim olmadan varolamayacağı da yaygın bir biçimde kabul görmektedir. Demokrasinin gelişebilmesi, toplumdaki bireylerin kamusal etkinliklere katılmasıyla mümkün olabilir. Bireylerin ve kurumların kendilerini kamu önünde ifade edebilmeleri ve doğru enformasyona ulaşabilmeleri gerekli bir koşuldur. Medya sayesinde sürdürülen enformasyon ve iletişim, siyasetin alanını genişletir ve siyasetçilerin bu alanda tek başlarına hüküm sürmelerini engeller.”³²

³¹ Tülin Türkmen, “**Demokratik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü**”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2011, s. 47

³² Manuel Numez Encabo, “Gazetecilik Etiği ve Demokrasi”, **Medya, Siyaset, Kültür**, Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara, 2002, s. 443-444

Önemli ölçüde medya ve iletişim araçlarına bağlı bir yönetim biçimi olan demokrasinin, haber ve bilgi paylaşımı olmadan varolması düşünülemez. Demokrasinin ve demokratik yönetimlerin varolabilmesi için kişiler ve kurumların düşünce ve fikirlerini açıklayabilmeleri çok büyük bir öneme sahiptir. Düşünce, bilgi, fikir ve haber alışverişini içeren iletişim ve enformasyon süreci toplumu bilgilendirir, siyaset alanına ilişkin haber ve bilgiler toplum tarafından öğrenildikçe siyaset alanı ve siyasetçiler denetlenmiş olur.

“Demokratik değerler medyanın yayın ilkeleriyle çatışma gösterebilir. Medya çoğunluğun egemen fikirleriyle azınlığın karşıt ve marjinal görüşleri arasında kalabilir. Sosyal, siyasal, kültürel ve bireysel farklılıklar siyasal açıdan iletişim konusunda sistemin üretebileceği katılımcının aktif enerjisini sınırlayabilir. Oysa demokrasi tüm yurttaşların ilgili olmasını ve katılımlarını gerektirir. Siyasal açıdan bu katılım daha eğlendirici ve hoşça vakit geçirmeyi sağlayan diğer ileti türleriyle yarışmak zorundadır, aynı zamanda farklı düşüncelere sahip bireylerin dikkatlerini çekmek ve bunun sürekliliğini sağlamak zorunda olması medyanın demokratik işlevini yerine getirme konusunda engel teşkil edebilmektedir. Medya kuruluşlarının ticari işletmelere dönüşmesi demokratik rollerini yerine getirme konusundan daha çok ekonomik hedeflere yönelmelerine yol açmaktadır.”³³

Demokrasi, tüm toplumun katılımını gerektirirken toplumsal, kültürel ve siyasal farklılıklar nedeniyle katılımlar sınırlanabilir. Demokrasiye ilişkin değerler medyanın yayın anlayışı ve yayınları farklılık gösterebilmektedir. Medya mecraları çoğunluk ve azınlığın birbirine zıt görüşleri arasında kalabilir. Demokrasi içerikli iletiler, medyanın demokratik işlevini yerine getirebilmek için toplumun dikkatini çekmek zorundadır ayrıca bu iletiler, farklı alanlardaki eğlendirici diğer ileti türleri ile rekabet etmek durumundadır. Medya alanında sermaye artışı ve çeşitliliği sonrası farklı pek çok sektörde faaliyet gösteren büyük şirket ve holdinglerin medya kuruluşlarını sahiplenmesi nedeniyle medya kuruluşları demokratik hedefler yerine ticari – ekonomik hedeflere yönelmiştir.

“Yukarıda açıklamaya çalıştığımız birtakım olumsuzluklara rağmen, liberal demokrasinin uygulandığı ülkelerde kitle iletişim araçları, sistemin demokratik değerler

³³ Michael Gurevitch, Jay G. Blumler, “Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler”, **Medya, Kültür, Siyaset**, Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara 2002, s. 266-267

doğrultusunda işlemlerini ve demokrasinin korunmasını sağlayan önemli araçlardır. Kitle iletişim araçları siyaset dünyasında yaşanan anlaşmazlık ve çatışmaları halka ileterek, halkın da katılımıyla toplumsal amaçların gerçekleştirilmesi yönünde siyasilere yol gösterir. Kitle iletişim araçları, yönetimin tek bir grubun ya da kişinin görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilmesini söyleyen antidemokratik düşünceyi engeller. Özgür bir basın varlığı, iktidarı elinde bulunduranların toplumdaki bireylere karşı siyasal sorumluluklarını hatırlatan demokratik anlayışı da yüceltir. Özgür basın okurlarının, izleyicilerinin ve dinleyicilerinin, siyasilerin kişilikleri ve amaçları konusunda bilgilenmelerini sağlamaktadır.”³⁴

Bazı olumsuzluklara rağmen iletişim araçları fikir, düşünce ve bilgilerin paylaşımını sağlayarak toplumu bilgilendirip demokratik değerleri ve demokrasinin korunmasını sağlamaktadır. İletişim araçları farklı görüşlerin ve düşüncelerin paylaşılmasında anahtar role sahiptir. İletişim araçları ayrıca iktidar sahiplerine sorumluluklarını hatırlatıcı bir araç görevi de görmektedir.

“Yönetenlerin meşruluğu, bunların yönetimde kalıp kalmayacaklarının belirli ya da makul aralıklarla yapılan seçimlerle belirlenmesine bağlıdır; yönetilenlerin siyasal sürece her düzeyde katılma hakkı ve özgürlüğü bulunmaktadır; siyasete katılma, siyasal tercihleri şekillendirme ve bunları kamuoyuna duyurma, benimsetme, bu tercihleri benimseyen kadroları örgütlenme, iktidar yarışına girmek gibi eylemlerin gerçekleşebilmesi için vatandaşların düşünce ve ifade, haberleşme, toplanma, örgütlenme özgürlüklerine sahip olması sayabiliriz.”³⁵

Halkın kendi kendini yönettiği demokratik yönetimlerde halkın yani yönetilenlerin seçimlerde tercihlerini belirlemesi, yöneticilerini seçebilmesi, her anlamda siyasal sürece katılabilmesi için düşünce, ifade, haberleşme özgürlüklere sahip olması şarttır. Bu da medya ve kitle iletişim araçları aracılığıyla gerçekleşebilmektedir.

“Encabo’ya göre de, medyanın amacı kamuyu eğitmek ya da kamuoyunu önceden belirlemek olmamalıdır. Medya bunu yaparken kamuoyu yaratmaya çalışmamalı, enformasyonu bu

³⁴ Gurevitch, Blumler, **a.g.e.**, 268-269

³⁵ Aytekin Yılmaz, **Modern Demokrasi Gelişimi ve Sorunları**, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2000, s. 35-36

amaçla veya kendi çıkarları doğrultusunda kullanmamalıdır. Medyanın asıl amacı kamusal bir hizmet sağlamaktır. Eğer bu amaçtan uzaklaşırsa medya demokrasisi haline gelebilirler. Bu durumda kişilerin temel hak ve özgürlüklerine, devletin güçler ayrımı ilkesine ters düşerek toplumun bütün yapısında dengesizliklere yol açabilir.”³⁶

Öte yandan medya kamuya hizmet amacından uzaklaşırsa temel hak ve özgürlükler olumsuz etkilenebilir, güçler ayrımında farklı dengesizlikler ortaya çıkabilir.

“Medya ile demokrasi arasındaki ilişkide iki sorunla karşılaşılmaktadır. Bunlardan ilki gerçek sorunu ve diğeri değer sorunudur. Temel bir sorun olan gerçek sorunu, medyanın düşmanca bir tavır benimseyip benimsemediğini, özellikle savaş dönemlerinde, özgürlük davasını zayıflatıp zayıflatmadığı, iktidarda olanları ve özgür kurumları tehdit edip etmediğiyle ilgilidir.”³⁷

Demokratik açıda medya kuşkusuz büyük öneme sahiptir ama objektif ve gerçek bir demokrasi için siyaset ve medya alanları birbirlerin tehdit etmemelidir.

“Ayrıca medya olayları önemsizleştirmemize ve düşünce yeteneğimizi kaybetmemize de yol açmaktadır. Medya bireyleşmiş, birbirinden kopmuş, üzerinde düşünme gereksinimi duymayacağımız olayları vermektedir bizlere, bunu yaparkende tekrar ve ısrar tekniklerini kullanarak, skandalları birbiri ardına sıralayıp soyut, hayali ve düşüncesiz bir dünya anlayışı dayatmaktadırlar. Tekrar tekniğini kullanarak gündeme getirilen bir olayı bıktırıcı bir tekrarla kafalarımıza işlemeye çalışırken, ısrar tekniği ile kitle iletişimin bütün kanallarını kullanarak farklı yerlerde aynı olayı duygusal, politik, biçimsel ve enformatik olarak iletmektedirler. Medya dezenformasyon yoluyla zihinleri etkilemekten ziyade, olayları düşünülebilir olmaktan çıkarmakta ve tek düzeleştirmektedir. Toplumun demokratikleşmesine medyanın etkisi ancak medyanın öncelikle demokratikleşmesiyle gerçekleştirilebilir. Demokratik toplum anlayışı gittikçe artan bir şekilde disipliner ve denetimsel örgütlenme tarzlarını varsaymaktadır. Modern iletişim özgürlükleri dünyanın globalleşmesiyle beraber, haber alma özgürlüğü de dahil olmak üzere kitle iletişim araçlarının sağladığı bir denetim toplumunu varsaymakta ve

³⁶ Encabo, **a.g.e.**, 455-456

³⁷ Noam Chomsky, **Medya Gerçeği**, çev. Abdullah Yılmaz, Everest Yay., İstanbul 2002, s. 10

amaçlamaktadır.”³⁸

Medya kuruluşları toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik hiçbir önemi olmayan bireysel olayları tekrar tekrar yayımlayarak bireylerin düşünme yeteneğini kısıtlamakta ve bu yeteneği olumsuz etkilemektedir. Dezenformasyonlar ile toplum bilerek ya da bilmeyerek yanlış bilgilendirilmektedir.

“Medyayı siyasal sistemlerle çok yakın ilişki ve etkileşim içerisinde. Bu özelliğinden dolayı modern demokrasiler için vazgeçilmez olarak nitelemek mümkündür.

Demokrasilerde medyanın önemli bir işlev gördüğü ve değişimin öncüsü görevini üstlendiği bir gerçektir. Demokrasilerde medyanın işleyişi oldukça titiz ilkelere bağlanmıştır. Bu ilkeler doğrultusunda medyanın siyasal sistem için bir takım görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Demokrasinin siyasal sistem için medyadan beklediği işlev ve hizmetleri Micheal Gurevitch ve Jay G. Blumler şu şekilde sıralamıştır”³⁹

- Toplumsal ve siyasal çevrenin gözetimi, yurttaşların refahını olumlu ya da olumsuz biçimde etkileyecek gelişmelerin haber verilmesi,
- Anlamlı gündem – koyma, günün önemli sorunlarını, bu sorunları gündeme getiren ve çözebilecek olan güçleri de içerecek biçimde saptama,
- Siyasetçilerin ve diğer baskı ve çıkar gruplarının sözcülerinin anlaşılır ve aydınlatıcı görüşlerini aktarmaları için bir platform görevi görme,
- Hem çeşitli görüş açıları arasında hem de iktidarı (şimdi ve gelecek de) ellerinde bulunduranlarla kitleler arasında diyalog sağlama,
- Resmi görevlilerin ellerindeki gücü nasıl kullandıklarına ilişkin hesap vermeleri için mekanizmalar sağlama,
- Yurttaşları, siyasal süreçleri yalnızca izlemek ve hakkında konuşmaktan çok,

³⁸ Ulus Baker, “Medyaya Nasıl Direnilir”, Birikim Dergisi, 1995, (Çevrimiçi), <https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-68-69-aralik-ocak-1995/2268/medyaya-nasil-direnilir/4590>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

³⁹ Gurevitch, Blumler, **a.g.e.**, s. 265

öğrenmeleri, tercih yapmaları ve katılmaları için teşvik etme,

- Medya dışındaki güçlerin, kendi bağımsızlıklarını, dürüstlüklerini ve izleyicilere hizmet etme yeteneklerini yok etme çabalarına ilkeli biçimde karşı koyma,

- İzleyicileri, kendi siyasi çevrelerini anlamlandırabilen ve potansiyel olarak duyarlı davranan kişiler olarak görme ve onlara saygı gösterme.

“Curran medyanın bilgilendirme rolü ve demokratik işlevleriyle ilgili bazı temel savlar sunmaktadır, özetle bunlar: Medya, bireylerin toplumsal deneyimleri ve fikirlerini anlayış çoğulculuğu sunarak sorgulamalarına olanak sağlamalıdır. Medya farklı toplumsal grupların ve örgütlerin kendi görüşlerini ifade edebilmelerine fırsat sunacak bir biçimde düzenlenmelidir ve sivil toplumu canlandıracak biçimde işlev görmelidir. Medya toplumsal grupların ve örgütlerin taraftarlarının görüşlerini temsil etmelerine ayrıca protestolarını duyurmalarına destek olmalıdır. Medyanın bu temsil rolü toplumdaki alternatif görüşleri ve bakış açılarını kapsayacak koşulların oluşturulmasına yardım etmeyi içermektedir. Medyanın diğer bir demokratik işlevi çatışan çıkarlar arasında anlaşma ve uzlaşma yoluyla toplumun ortak hedeflerinin gerçekleşmesine yardımcı olmaktır. Medya bu süreçte, çatışmaları çözen demokratik işlemleri kolaylaştırarak ve ortaklaşa kabul edilen amaçları tanımlayarak katkıda bulunmalıdır. Ortaklaşa kabul edilen amaçları sunmak ve çatışmaları önlemekle görevli medyanın bu işlevine örnek olarak seçim dönemleri verilebilir. Medya seçmenleri, seçimlerde yapacakları siyasi tercihler hakkında bilgilendirilmeli ve böylece seçimlerin toplumun geleceği konusunda ortak kararlar verildiği tayin ediciler olarak yapılanmasına yardımcı olmalıdır. Medya kamusal tartışmaların yapıldığı ortamlar hazırlayarak anlaşma ve uzlaşma alanlarının aranmasına katkı sağlayıcı bir rolde oynamalıdır.”⁴⁰

Medya, sadece fikir, düşünce ve bilgi paylaşımı sağlayan bir yapı olmanın dışında medyanın demokratik işlevi çerçevesinde toplumsal grup ve örgütlerin görüşlerini ortaya koyacağı, toplumdaki farklı düşünceleri uzlaştıracak bir mecra olmalıdır.

“Her devlet kendini içten ve ya dıştan gelebilecek bir yıkıma karşı korumaya çalışır. Herhangi bir şekilde ifade özgürlüğünü kabul eden devletler, daha sonra içte kendini korumanın

⁴⁰ James Curran, **Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme**, **Medya, Kültür Siyaset**, Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara 2002, s. 233-235

özgürlük yüzünden zorlaşmış olduğunu görürler. Bazı özgürlükleri kısıtlama yoluna gidebilirler.”⁴¹

Ülkeler ve devletler iç ve dış tehditlere karşı kendilerini korumak isterler. Devletlerin kendilerini korumaları çeşitli alanlardaki özgürlüklere bağlı olarak zorlaşmaktadır. Bundan dolayı devletler bu özgürlükleri kısıtlama kararı alabilmektedir.

“Demokrasi farklılıkları barındıran ve bununla beraber ortak yaşamdaki ahengi de sağlama ve koruma çabasında olan bir yönetim şekli olmasından dolayı hertürlü kitle iletişim araçlarının devlet tekelinin elinde olması demokrasiyle uyumsuz ve aynı şekilde muhalefet partilerinin baskı altına alınması, fikir ayrılıklarının önlenmeside demokrasiyle bağdaşmamaktadır. Demokrasi tek bir düşüncenin değil, farklı düşüncelerinde ortaya konulmasını gerektirir. Farklı düşüncelerin ortaya konulmasıda toplumda yaratıcılığı ön plana çıkarmada etkili olacaktır.”⁴²

Ülkeler özgürlükleri için iç ve dış güvenliklerini korumak isterler. Bunu sağlamak isterken bazı kısıtlamalar yapılmaktadır. Fakat bu kısıtlamalar her zaman ve her alanda olmasa da antidemokratik nitelikler taşıyabilir ve böyle bir ortamda medya demokratik işlevini gösteremez.

Her şeyden önce demokrasi düşünce çoğulculuğu ile ifade özgürlüğüne dayalı bir yönetim biçimidir dolayısıyla iletişim araçlarının devlet tekeline bulunması demokratik yönetim ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

“Medyanın siyasal işlevlerini yerine getirebilmesi her şeyden önce, iletişim alanının çok iyi düzenlenmiş olmasına bağlı bulunmaktadır. İfade özgürlüğünün kapsam ve niteliği, iletişim özgürlüğünün genişliği, siyasal iktidar medya ilişkilerinin şekli, sermaye medya ilişkileri, medyada tekelleşme, medyanın profesyonelliği, basının kamusal görevlerini algılama ve yerine getirme şekli, siyasal iletişimin niteliğini ve demokratik sürece katkısını belirleyen temel etkenlerdir.”⁴³

⁴¹ Moses Finley, “**Antik ve Modern Demokrasi**”, Çev. Deniz Türker, Ayraç Yayınevi, Ankara 2003, s. 97

⁴² Yılmaz, **a.g.e.**, s. 24-25.

Medya kurumlarının demokrasiye katkı sunabilmesi kuşkusuz iletişim ve ifade özgürlüğü, iktidar - medya – sermaye ilişkisi, medya tekelleşmeleri ve basının kamusal görevlerini yerine getirebilmesi ile doğru orantılıdır.

“Habermas’a göre; demokratik yönetim bürokratik modern devletin yalnızca “hukukun üstünlüğü” ilkesi yoluyla denetlenmesi anlamına gelmemelidir. Aynı zamanda, alttan denetimi sağlayan ve karar alma süreçlerine katılımı gerçekleştirecek bir “kamusal iletişim mekanının” varlığı da devlet ve toplum arasında kurulacak demokratik bir yönetim için gerekli olan bir koşuldur. Başka bir ifadeyle, rasyonel, yasal otoriteyi yaşama geçiren modern devlet iktidarının meşruluğu yalnızca yasalarla değil aynı zamanda diyalog ve iletişime dayalı bir rasyonellik çerçevesi üzerine kurulmuş normatif ilkeler yoluyla da değerlendirilmelidir. Liberal demokratik yönetim anlayışının meşruluk krizi de bu anlamda kendisinin “hukukun üstünlüğü” ilkesiyle sınırlı hareket tarzından kaynaklanır. Demokratik sürecin gerçek anlamda gelişebilmesi için devlet halkı “manevi- sosyal ve siyasi açıdan- nispi ölçülerde bir grup olarak kendisine neyin ait olduğunu hukuksal bir çerçevede ifade etme olanağına sahip olmalıdır”⁴⁴

2.3 Medya ve Siyaset İlişkisi

“Siyaset “Arapça”da “sase” fiilinden türetilmiş; seyislik, at idare etmek; ülke yönetimi gibi anlamlara gelen bu kavramın, batı dillerindeki karşılığı, Yunanca “politica” sözcüğüne dayanmaktadır. Politica Yunanca”da siyasal şeyler; vatandaşlık hakkına ilişkin şeyler; devleti, devlet yapısını, siyasal rejimi, cumhuriyeti, egemenlik hakkını ilgilendiren her şeydir”⁴⁵

“Siyaset, toplumdaki değerlerin dağıtımı ile ilgili bir görüş ve çıkar çatışması ve iktidar mücadelesi olarak tanımlanmaktadır. Siyasetin dinamiğini oluşturan ortam, bir arada yaşayan insanların sürekli ilişkiler içinde olduğu ve bu ilişkilerin belirli bir davranış kurallarına göre

⁴³ Ahmet Öztürk, “Modern Siyasal Sistemlerde Medyanın İşlev ve Sorunları”, (Çevrimiçi), <http://www2.bayaz.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C11S12004/ao.pdf>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁴⁴ Nesrin Demir, “Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları”, (Çevrimiçi) Ege Akademik Bakış, 10(2) 2010, 597-611, http://eab.ege.edu.tr/10_2/C10-S2-M9.pdf, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁴⁵ “Siyaset”, **Sosyal Bilimler Ansiklopedisi**, Cilt:3, İstanbul, 1991, s. 431

düzenlendiği geniş insan birliktelikleri ve toplumdur. Emine Yavaşgel'e göre her ilişkiler bütünü kendi içerisinde bir iletişim dizgesi barındırır. Bu nedenle bir toplum iletişimsiz görevini yerine getiremez, siyasal enformasyon yaymakla yükümlü iletişim ağları siyasal yapılanmayı doğrudan belirler.”⁴⁶

“Medya esas olarak siyasilerin topluma mesajlarını iletebilecekleri en önemli mecradır. Siyasal partiler ve mensupları seçmenlere yönelik bilgi akışlarını medya aracılığıyla aktarırlar. Siyasal parti mensupları medya için birer haber kaynağıyken siyasiler için de kamuoyunu etkileme araçlarıdır. Yüksel'e göre, hükümetler ve medya birbirlerinin gücünü kıskanırlar. Hükümet medyaya yönelik olarak temsil ettiği insanların çıkarları üzerinden kısıtlama getirmek isterken; medya da insanları temsil ettiğini ve bu baskıcı güçten kurtulmak istediğini söylemektedir. Bu nedenle Yüksel'e göre sonuçta medya ve siyaset arasındaki ilişki, büyük ölçüde “çıkar” ilişkisine dayanmaktadır.”⁴⁷

Medya, siyaset alanı ve siyaset kurumlarının toplum ile iletişim kurabileceği önemli bir kanal olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya, siyasal kurumlarca haber kaynağı iken, siyasetçiler için de kamuoyu ve gündem oluşturma aracı olarak değerlendirilmektedir. Hükümetler ile medya arasında çıkar ilişkisine dayalı rekabet oluşmaktadır bu da bir iktidar çatışmasını beraberinde getirmektedir.

“Medya siyasal mekanizmalar ile uzlaşma içinde olduğu çıkar birliği sağlamayı amaçladığı, toplumsal gerilimi önlemeye çalıştığı durumlarda, bilinçli ya da bilinçsiz, doğrudan ya da dolaylı iktidarın amaçlarına hizmet edebilmektedir. Bu konuda iktidarın temel amaçlarından birisi, uygulanan politikaların yol açtığı mevcut duruma, ortama ve müsebbiplere karşı toplumsal rıza gösterilmesini sağlamaktır. Medya siyasal iktidarın söylemi doğrultusunda gündemi yönlendirme, bunalım konusu yaygınlaştırma, toplumu siyasal konulardan uzaklaştırma, yani siyasetsizleştirerek kayıtsızlaştırma, konuyla ilgili bilgilerden yoksun bırakma, mevcut durumu normal kaçınılmaz şartlar olarak sunma, toplumsal umudu sürdürme, iktidar ve politikalarının alternatifsizliğini vurgulama, muhtemel sivil itaatsizlik girişimlerini engelleme amacına uygun bir basın yayın politikası benimseyebilmektedir.”⁴⁸

⁴⁶ Emine Yavaşgel, **Siyasal İletişim Kavramlar ve Ardındakiler**, Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 140-144

⁴⁷ Erkan Yüksel, **Medya Güvenlik Kurulu**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 262

⁴⁸ Zülfikar Damlapınar, **Medya ve Siyaset**, Eğitim Yayınevi, 2008 s. 191

Medya, olumlu ya da olumsuz koşullarda bilinçli ya da bilinçsiz, doğrudan veya dolaylı olarak gündemi belirleyecek ve yönlendirecek yayın politikaları uygulayabilmektedir.

“Medya sistemi siyaseti sömürgeleştirmekte yani siyaseti medya mantığının esiri haline getirmektedir. Böylece sadece siyasalın betimleme şeklini ya da diğer sistemlerle ilişkisini yeniden yapılandırmamakta aynı zamanda siyasal süreci “üretim” düzeyinde, yani siyasal alanın benzersiz bir yaşam biçimi olarak ortaya çıktığı düzeyde etkilemektedir. Medya mantığının kuralları, siyasal mantıktaki kurucu faktörleri, birçok durumda onlara yeni anlamlar vererek ve medya yasalarından alınan yeni öğeler ekleyerek yeniden kalıba dökmektedir.”⁴⁹

“Medya, toplumdaki etkin birisidir. Medya hem toplum hem de öteki toplumsal güçler üzerinde bir etkileme gücüne sahiptir. Ayrıca çeşitli toplumsal güçler de medya üzerinde bir etkileme gücüne sahiptir. Özellikle “iktidar elitleri” olarak tanımlayabileceğimiz politik gücü ellerinde bulunduran siyasi elitler, en azından potansiyel olarak, medya üzerinde büyük bir baskı oluşturabilme ve medyayı kontrol altında tutabilme gücüne sahiptirler. İktidarın medya üzerinde bu etkileme gücünü, zaman zaman farklı şekilde kullandıklarına şahit olunur. Hatta, yasama gücünü elinde bulunduran bu siyasi elitler, “gizlilik” ya da “ulusal güvenlikle” ilgili gibi gerçekleri de kullanarak, isterlerse medyanın haber alma ve toplama işlevine de sınırlama getirirler.”⁵⁰

Medya etkin güce sahip bir alandır. Medya ve toplum birbirleri üzerinde karşılıklı etkileme gücüne sahiptir. Siyasal güce sahip olan iktidarlar, medya alanının kontrolünü sağlayabilirler. Bu grip yasama gücü aracılığıyla temel haber alma ve toplama hakkını sınırlandırabilir.

“Günümüzde siyasetin temel aktörleri siyasal liderlerdir. Siyaset sürecinde liderlerin belirleyiciliğinin, gerek Türkiye, gerek pek çok ülke açısından kabul edilen bir gerçektir. Siyasal gündem araştırmalarında, siyasi liderlerin herhangi bir sorunu konuşarak, bu

⁴⁹ Çevrimiçi, <http://www.siyasaliletisim.org/index.php/haber-ve-yorum-arsivi/makale/679-kuereselleme-suerecinde-medya-ve-siyaset-medya-guecuemue-guecuen-medyasm.html> Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁵⁰ Çevrimiçi, www.arastirmax.com/system/.../makaleler/.../arastirmax_34531_pp_1-8, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

sorunların ulusal gündeme yerleşmesini sağlayıp sağlayamadıkları önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.”⁵¹

“Siyasi partilerin iktidara geliş süreçlerinde medyanın rolünü Batı demokrasilerinde de gözlemleyebiliyoruz. İngiltere’de Churchill’in yeniden iktidara gelmesini sağlayan 1950 seçimlerinde; muhafazakâr partiyi ceman sekiz milyon tirajlı 4 büyük Londra gazetesi ve 17 milyon tirajlı 7 haftalık dergi desteklediği halde; İşçi partisi’ne sadece 5 milyon tirajlı 4 Londra gazetesinin ve 9 milyon tirajlı 3 haftalık derginin desteği söz konusudur.”⁵²

Kitle iletişim araçları yaptıkları yayınlarla toplum üzerinde siyasal parti ve adaylarla ilgili olumlu ya da olumsuz algılar oluşturarak seçmenin kararlarını etkiler ve yönlendirir.

“Medya iktidar ilişkilerinin bir ayağı da ekonomik grupların siyasilerle olan ilişkileridir. Medya, ekonomi ve siyaset üçgeninde, medyanın tam ortada, diğer tarafların iletişimini sağlayan bir konumda olduğu söylenebilir. Rivers Amerikan medyasını “ikinci hükümet” (second government) olarak nitelendirir. Bu hükümet (öylesi bir güce sahiptir ki), hem birincisini dengeleyip denetleme, hem de birincisi ile halk arasındaki ilişkileri kontrol etme gücü ve yetisine sahiptir. Birincisi, herkesin bildiği resmi, siyasal hükümettir. ‘Öteki hükümet’ olarak adlandırabileceğimiz ikinci hükümet ise ulusal haber kanallarını elinde bulunduran medyadır.”⁵³

Geçmişten beri, parasal gücü elinde bulunduran ekonomik gruplar medya ve siyaset alanları için kritik önem taşımaktadır. Para ve sermayeyi içeren maddi güç gerek medya gerekse de siyaset alanları için medya ve siyasetin etkileme ve yasama gücü kadar öneme sahiptir.

Medya ekonomi ve siyaset alanları arasında bu alanların iletişim ve koordinasyonunu sağlayan bir bağ işlevindedir. Öte yandan medya yukarıda anlatıldığı gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla siyasal hükümeti denetlediği, hükümet - halk ilişkisini kontrol ettiği için öteki veya ikinci hükümet olarak adlandırılmıştır.

⁵¹ Çevrimiçi, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Banu%20TERKAN/TERKAN,%20BANU.pdf, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁵² Z. Balkanlı, **Mukayeseli Basın ve Propaganda**. Ankara, 1961, s. 73

⁵³ Çevrimiçi, http://www.adtk.yildiz.edu.tr/makaleler/gaktepe_medya.html, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

“İktisadi faaliyet içinde yer alan holdinglerin, ellerinde bulundurdukları medya organlarından muhalif söylemlerin yükselmesi veya en azından gerçeklerin, bütün açıklıklarıyla iletilmesi pek de olanaklı görülmemektedir. İktidar-siyaset, medyayı ekonomik anlamda denetim altına almış, medya ise siyaseti söylem açısından kendine bağımlı kılmıştır. İktidarın medyaya siyasi ve ekonomik açıdan baskı uygulaması, medya kuruluşlarını, iktidar ve siyaset karşısında zayıf duruma düşürmektedir. İki tarafın uzlaşmaya varması sonucunda ise medya organları ekonomik baskılardan görece kurtulmakta, medya içerikleri de eleştirel bir biçimde kurgulanmamaktadır.”⁵⁴

Medya araçlarına sahip olan şirketler medya sektörü dışında farklı sektörlerde de faaliyet gösterdikleri için sahibi oldukları medya araçlarında muhalif yayın ve söylemlerin yer alması mümkün olmamaktadır.

“Chomsky’ye göre kitle iletişim araçlarının gündemini siyasi iktidarı paylaşımlar belirler. Buna göre, her ne kadar iktidarla çatışmalı gibi görünen konulara değinilse de bunlar sadece iktidar tarafından yönlendirilen kitle iletişim araçlarındaki diğer olayları perdelemek için kullanılır. Chomsky’nin işaret ettiği gibi bir bakan hakkında eleştiri yapılıyorsa, bunun hemen yanında olayla hiçbir alakası bulunmayan başlıklar, bilinçaltına seslenen propaganda söylemleri, yan anlam taşıyan dikkati başka yöne çekecek söylemler dillendirilir. Bu bakımdan iletişim araçlarının dili ‘şok görüntüler’, ‘büyüleyici’, ‘süper’, ‘korkunç’ gibi daha çok duygulara hitap eden söylemlerle yapılandırılır. Chomsky iktidarın kitle iletişim araçları üzerinden, kamusal tartışmaların çerçevesi ve gündemini belirleyerek, bu konuları kamu gündeminden uzaklaştırma yeteneğine sahip olduğunu söyler. Böylelikle bir takım düşünceler iktidar tarafından üzerinde fazla durulmaması gereken vatan ve milletin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek tartışmaları yaratacağı varsayımıyla hasır altı edilir.”⁵⁵

Kitle iletişim araçlarının gündemini iktidar sahipleri belirlemektedir. İktidar ile ilgili olumsuz konular gösterilse bile toplumun tepkisini azaltacak farklı söylemlere yer verilir. Olumsuz konu ve olaylar gündemden uzaklaştırılarak gündem iktidarın çıkarlarına uygun hale getirilmiş olur.

⁵⁴ Çevirmiş, <http://www.sbedergi.hitit.edu.tr/files/7.1.pdf>, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁵⁵ Zülfikar Damlapınar, **Medya ve Siyaset İlişkileri Üzerine**, Turhan Kitapevi, 2005, s. 118-119

“Medyanın siyasiler üzerindeki etkileri konusunda araştırmalar yapan Linsky’nin elde ettiği bulgular, medyanın herhangi bir konuda yaptığı olumlu ya da destekleyici yayınların o konudaki siyasi karar alma sürecini hızlandırdığını ve olumsuz yayınların ise yavaşlattığını göstermektedir. Nelson’un çocuk sorunlarına ilişkin araştırması da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Burada da çocuklara kötü davranılması konusunda bireyler ve kurumlarca oluşturulan kamuoyunun, kitle iletişim araçlarını kullanarak siyasi gündemi etkilediği vurgulanmıştır.”⁵⁶

Siyasal iktidar medyayı etkileyip gündemi belirleyip yönlendirdiği gibi medya da siyaseti ve siyasal kararları etkileyip belirleyebilmektedir. “Süreç içerisinde haber değerleri ya da izleyenlerin tercihleriyle fark edilen medya gündeminin, kamuoyu gündemini ve onun da siyasal ya da baskı gruplarının belirlediği siyasal gündemi etkilemektedir ve yine aynı şekilde medya gündemi siyasal gündemden, siyasal gündem de medya gündeminden etkilenmektedir”⁵⁷

“Bernard Cohen’in 1963’te dile getirdiği ‘Basın çoğu zaman insanlara ne düşüneceğini söylemede başarılı olmayabilir, ancak izleyicilerine ne hakkında düşüneceklerini söylemede fevkalade başarılıdır’ sözünü temel alan gündem belirleme araştırmacıları, ikinci aşama çalışmalarla elde ettikleri bulgularla artık bundan daha da fazlasını iddia etmenin doğru olduğunu kabul etmektedirler. Medyanın konulara verdiği önem derecesi ile izleyenlerin aynı konuya verdikleri önemlilik bir paralellik olduğunu belirleyen ilk aşama gündem belirleme çalışmaları, artık bilinçsel düzeyde etkilerden tutumlar yönündeki etkilere ait bulgular uzanmaktadır. Eř deyişle, Cohen’in sözlerinden daha da fazlası iddia edilmekte ve medyanın belki de davranışları da etkilediğinin üzerinde durulmaktadır. Tartışmaların içeriği ise medyanın ne kadar güçlü olduğu sorusunu gündeme getirmektir. En özet biçimde gündem araştırmalarında ortaya konulan en önemli sonuç, medyanın yayın yoluyla kamuoyunun en önemli problem sıralamasını belirlemesi ve siyaset gündeminin de bundan etkilenmesidir. Buna göre ne siyasi liderler, ne de kanaat önderleri, medyanın konular arasında seçme etkinliğini kontrol edebilmektedir.”⁵⁸

⁵⁶ Mesut Yılmaz, “Medya ve Siyaset İlişkilerinin Kamuoyu Üzerindeki Etkileri: KKTC Örneği”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 2013, s. 237

⁵⁷ Erkan Yüksel, **Medyanın Gündem Belirleme Gücü**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001

⁵⁸ Mesut Yılmaz, **a.g.y.**, s. 238

“İktidar ve dil, yani söylem ilişkisinden bahseden Akter, Reid’in iktidarı dört şekilde incelediğinden bahseder.”⁵⁹

“Yazara göre birinci evrede “mikro seviyesindeki sosyal etkileşimlerde, konuşmacının gücü veya güçsüzlüğü içerik veya dilin biçiminde ve dilin biçiminin grup üyelerine yansımaya aksetmekte” iken, ikinci evrede “kullanılacak olan söylem üst ve astı belirlediğinden”, dilin iktidarı yaratmakta olduğundan bahseder. Buna ilaveten, üçüncü evrede ise “dilnin iktidarı depolitisize ettiği sav”ının öngörüldüğünden bahseden Akter, son evrede de “dilnin iktidarı “alışılmış”laştırdığı”na deyinmektedir.”⁶⁰

Erkan, medya gündeminin bir konuyu kamu gündemine yerleştirerek başlattığı ve daha sonra bunu siyasi değişikliğin izlediğinden bahseder.⁶¹ “Bu neden, olma rolü, medya için demokratik bir toplumda medyanın üstüne çektiğinden son evrede nihai bir rol olarak tanımlamıştır. Medya siyaset ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün olmakla birlikte, ekonomik sonuçlarının önemi nedeniyle, medya ekonomi ilişkileri bağlamında ele alınabilecek bir boyut da medyaya verilen teşviklerdir. Teşvikler, siyasal iktidarların medya ile ilişki kurma biçimini simgeleyen “havuç ve sopa” söyleminin havuç boyutunu oluşturmaktadır. Medyanın varlığı genel kabul gören gücünün belki de en sağlam dayanağı siyasetle yakın ilişkisinin ona sağladığı güçtür. Kamu adına hareket ettiği, bu yüzden özgürlüğünün her şeyin üstünde olduğu söylemi, medyanın varlığının haklı gerekçelerinden birisini oluşturmaktadır.”⁶²

2.4 Basın ve Siyaset

“Tarihin her döneminde idareciler yönettikleri toplumları denetlemek, amaçlarına uygun doğrultuda yönlendirmek ve “belli bir düşünüşe sevk ederek orada tutmak” gayesiyle çok

⁵⁹ T. Akter, Çevrimiçi, 2006, **Medya ve iktidar ilişkileri: Dilin klişeleştirdiği cinsiyet kimlikleri, Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı**, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Tutku%20Akter.pdf, 2006, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

⁶⁰ Yılmaz, **a.g.y.**, s. 239

⁶¹ Yüksel, **a.g.e.**

⁶² Yılmaz, **a.g.y.** s. 240

çeşitli planlamalar yapmışlardır. Din, siyaset ve ideoloji kullanılarak yapılan bu planları uygulamaya sokan en güçlü kurum ise kuşkusuz kitle iletişim araçlarıdır. Zira kitle iletişim sistemi, genel sistemin tıpkı eğitim, aile, meslek gibi alt sistemlerinden biridir ve her bir alt sistem ise, genel sistemin mikro birimidir. Dolayısıyla her genel sistem, kendi metabolizmasına uygun bir kitle iletişim sistemi oluşturmaktadır.”⁶³

Siyasal iktidarlar, yönettikleri toplumu kontrol etmek istemektedir. Toplum üzerindeki bu kontrolleri kitle iletişim araçları ile sağlarlar.

“Basın ve siyaset ilişkisi tartışmalarına bakıldığında da bu genel-geçerlik göze çarpmaktadır. Öteden beri süregelen bu tartışmaların çıkış kaynağı, kitle iletişim sisteminin siyasal sistemlerden etkilendiği ve genel yapının, iletişim sisteminin pozisyonunu da belirlediği olgusudur.”⁶⁴

“Basın ve siyasal sistemler arasındaki ilişki tarihin hiçbir döneminde barışçıl bir çizgide ilerlememiş; tam aksine, ilk ortaya çıktığı günden beri basın, siyasal yapılarla mücadele içine girmiş ve çatışagelmıştır. Bu kavganın temelinde basının süregelen zaman içinde güçlenmesi ve etki alanını giderek genişletmesi; siyasal seçkinlerin de bu muazzam gücü kontrol altında tutmak istemesi yatmaktadır. Siyasal sistemlerin basına hükmetme girişimleri sonucu basın, her siyasal yapıya uygun bir maske ile toplumsal yaşama adapte edilmiş ve farklı amaçlara hizmet ederek farklı görevler üstlenmiştir. Bu değişkenliklerin neler olduğunu ortaya koyabilmemiz için farklı yönetim sistemlerini ve bu sistemlerde basının konumunu irdelememiz yerinde olacaktır. Farklı siyasal rejimlerde basının konumuna ilişkin bilinen en geçerli çalışma Siebert, Peterson ve Schramm tarafından yazılan Four Theories of the Press isimli eserdir. Eserde siyasal sistemler dört kategoride sınıflandırılmış ve basının bu sistemlerdeki yeri incelenmiştir: Otoriter Kuram, Sovyet Totaliter Kuram, Liberal Kuram ve Sosyal Sorumluluk Kuramı. Daha sonra Mcquail tarafından bu kuramlara Gelişme Aracı Kuramı ve Demokratik Katılımcı Medya Kuramı da eklenerek daha geniş ve farklı bir bakış açısı getirilmiştir.”⁶⁵

⁶³ Nazife Güngör, **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011, s. 281-282

⁶⁴ M. Ferhat Sönmez, “Yerel Basın - Siyaset İlişkisi ve Haberde Tarafsızlık: 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri Örnek Olay İncelemesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 2012, s. 3

⁶⁵ V. Demir., **Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 33

Medya ve siyaset kurumları de birbirler üzerinde hüküm sürmeye çalışarak güç çatışmasını sürdürmektedir.

2.4.1 Otoriter Kuram

“Otoritenin kaynağı ile ilgili en eski görüş ilahi temele dayandırılmıştır. Bu görüşe göre devlet, Tanrı’nın eseridir ve ilahi düzenin yeryüzündeki yansımasıdır. Eski Mısır, Ortaçağ Katolik Kilisesi ve Gök-Tanrı düşüncesinde vücut bulan bu sistemde yönetim, Tanrı tarafından seçilmiş kişilere verilmiş ve kralların iktidarı Tanrı iradesi görüldüğünden kutsallaştırılmıştır.”⁶⁶

“Ataerki aile düzeni, otoriter yönetim anlayışının en ilkel örneği diyebiliriz. Aile reisinin gücünün mutlak olduğu ataerki düzende yöneten ile yönetilen ilişkisi esastır ve son söz hep yönetene aittir.”⁶⁷

“Otoritenin kutsallığına inanan bir diğer düşünür “Leviathan” (Dev) adlı eserin sahibi Thomas Hobbes’tir ve Hobbes, mutlak iktidara ve yetkiye sahip egemen bir devleti ifade etmek için bu kavramı kullanmıştır. “Homo homini lupus - İnsan insanın kurdudur” deyişinin sahibi Hobbes’e göre bütün insanlar doğuştan eşittir. Bu eşitlik amaçları da eşit kılacak ve herkesin her şeye sahip olmak istemesi kargaşayı beraberinde getirecektir. Bu karışıklığı önlemenin yolu, toplumun bütün haklarını gönüllü olarak bir krala devretmesidir (toplumsal sözleşme). Bu sayede güvenlik ve kavga sorunu ortadan kalkacak ve toplumsal sözleşmenin ürünü olan herkesin arzuladığı ve rızaya dayanan mükemmel devlet ortaya çıkacaktır.”⁶⁸

“Alman filozof Hegel de devleti bireyden daha önemli görmüş ve mutlak aklın, kendisini bütün içselleştirmeler içinde nesnelleştirip gerçekleştirdiği bir üst yapı olarak tanımlamıştır.”⁶⁹

69

⁶⁶ S. H. Bolay, **Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü**, Akçağ, Ankara, 1996, s. 85

⁶⁷ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 4

⁶⁸ M.N. Tamer, “Tarihsel Süreçte Sivil Toplum”, **Hacettepe Ün. Edebiyat Fak. Dergisi**, C.: 27, S.: 1, Haziran 2010, s. 93

⁶⁹ M. Hazar, “Hegel ve Tarih Felsefesi”, **İletişim Kuram Araştırma Dergisi**, S.: 28, Bahar 2009, s. 230

“Devlet, bireyin hakiki manada özgürlük bulduğu ve bu özgürlüğün tadını çıkardığı mutlak gerçekliktir. Bir kiinin keyfi davranışları özgürlük demek değildir ve devlet bu keyfiliğin önünde duran tanrısal bir kudrettir.”⁷⁰

“Devlet, özneliliğin evrenselliğe dönüştüğü yerdir; devlet zihnin nesnelleşmesidir, aklın ruha dönüşmesi ve ilahi düzenin ete-kemiğe bürünerek yaşamı düzenlemesidir.

Otoriter yönetim biçimlerinde basın;

- Siyasi iradenin buyruğu altındadır. Yönetenden yönetilene doğru tek taraflı, buyurgan bir iletişim akışı söz konusudur.

- Tek görevi sözcülük yapmaktır.

- Basın, siyasal erkin ideolojik görüşünü meşrulaştıran bir araçtır ve tümüyle otoritenin yönlendirmeleriyle hareket etmekte ve politik elitler tarafından, kendi doğrularını topluma kabul ettirmek gayesiyle kullanılmaktadır.

- Yasal yaptırımlar, ağır vergiler, sansür ve yalnızca belirli kişilere izin vermek gibi yöntemlerle sıkı bir denetim altındadır.

- Bunun yanı sıra; rüşvet, tehdit, tutuklama gibi yollarla “iktidarın sesi” olması istenmektedir.

- Her ne kadar özel mülkiyete açık olsa da siyasal erklere bağımlıdır.”⁷¹

“Otoriter kuram; katı Katolik geleneğin sarsılması, reform ve aydınlanma hareketlerinin bağlaması ile çöküş sürecine girmiş ve 19. yüzyıl ortalarında Avrupa’yı terk etmiştir. Günümüzde demokrasinin işlemediği despotik ülkelerde bu kuramın izlerine rastlamak mümkündür. Buna karşın, dikta rejimlerinin hüküm sürdüğü Ortadoğu ülkelerinde bile bu kuram artık sorgulanır hale gelmiştir.”⁷²

⁷⁰ C. Çuhadar, “Bazı Filozofların Düşüncesinde Devlet Kavramı”, **F.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi**, 12:2, 2007, s. 125

⁷¹ Necla Mora, **Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim**, Alt Kitap, 2008, s. 8

⁷² M. Işık., “**Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri**”, Eğitim Kitapevi, Konya, 2007, s. 21

“Demokrasinin ülkelerin yönetim biçimlerine eklenmesinden önce, basına yönelik otoriter uygulamalar kolaylıkla teşhis edilebilmesine karşın dikta rejimlerinin görülmediği kimi sistemlerde bile kitle iletişim araçlarına karşı tutum despotik bir hal alabilmektedir. Yönetim anlayışının ikna üzerine kurulduğu birçok ülkede kitle iletişim araçları, politik seçkinlerin görünmeyen baskısı altındadır. Bu yüzden, geçmişi olukça eskiye dayanan otoriter yaklaşımın tam olarak ortadan kalktığını söylemek zordur ve dünyanın pek çok yerinde farklı biçimlerde kendini göstermektedir.”⁷³

“Otoriter rejimlerde yazılı ve görsel-işitsel kitle iletişim araçları, ağır yasal müeyyideler ve sansür tehdidini sürekli enselerinde hissetmektedir. Durum böyle olunca, basının özgür ve tarafsız bir yayın çizgisinin olması olanaksız hale gelmekte ve basın, siyasi erkin meşruiyetini pekiştiren bir propaganda aracı olmaktan öteye gidememektedir.”⁷⁴

“Basının, özel mülkiyet hakkı olmakla birlikte bütünüyle devletin kontrol ve güdümünde olduğu felsefesine dayanan otoriter basın kuramıyla örtüşür örneklerle, tüm dünyada olduğu gibi, ülkemiz basın tarihinde de rastlamak mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu’nda gazetecilik faaliyetlerini düzenleyen ilk nitelikli metin 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi’dir. Bu nizamname ile saray idaresi, basınla ilgili faaliyetleri düzenlemek ve denetim altına almak istemiştir. Gazete ve dergi faaliyetleri ruhsat iznine bağlanmış, ülkenin iç güvenliğini ve asayiş bozacak nitelikte yayın yapan gazetelerin kapatılması hedeflenmiştir.”⁷⁵

“Otoritenin, basını kanunlarla hizaya getirmesinin ikinci örneği Âli Kararname’dir. Basın faaliyetlerine çok katı yaptırımlar getirdiği için eleştirilen ve sansür olarak nitelendirilen bu kararname ile Muhbir, Utarit ve Ayine-i Vatan gibi gazeteler kapatılmış, Hayal gazetesinin yayını yasaklanmıştır.”⁷⁶

⁷³ R. Kaya, “**Kitle İletişim Sistemleri**”, Teori, Ankara, 1985, s. 40

⁷⁴ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 6

⁷⁵ N. Özkorkut, “Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti’ndeki Görünümü”, **A.Ü. Hukuk Fak. Dergisi**, 2002, S.:3, C.: 52, s. 73

⁷⁶ M. N. İnüç, **Basın ve Yayın Tarihi**, Der Yayınları., İstanbul, 1993, s. 206

“Devletin basın üzerindeki baskısı II. Abdülhamit döneminde de devam etmiştir. Nurşen Mazıcı’nın, basının “genişleme döneminden çıkıp kasılma dönemine girdiği yıllar” olarak tarif ettiği istibdat döneminde basın bütünüyle sindirilmiş ve kabuğuna çekilmeye zorlanmıştır.”⁷⁷ “Halk Fırkası’nın, bütün toplumsal politikaların belirleyicisi olduğu ve demokratik muhalefete izin verilmediği tek parti döneminde de basına müsamaha gösterilmemiştir. Tek parti rejiminin gereklerine uygun olarak hazırlanan 1931 Matbuat Kanunu’nun ünlü 50. maddesiyle birçok muhalif gazete kapatılmış ve Halk Fırkası’nın duymak istemediği sesler kesilmiştir. Gazeteler, devrimleri halka tanıtmak ve benimsetmek gibi bir propaganda mecrasına sürüklenmiştir.”⁷⁸

2.4.2 Sovyet Totaliter Kuram

“Sovyet Totaliter Kuram ya da Sosyalist Yaklaşım’ın kökenleri Marksist öğretilerdir. Tarihsel maddecilik veya diyalektik materyalizm temeline oturtulan bu öğretinin en önemli öğeleri sınıf ve iktidar kavramlarıdır ve iktidar üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın tekelindedir. Üretim araçları ise kamusal mülkiyettir. Kitle iletişim sistemi de bu öncüller etrafında tanzim edilmiştir. Basın, iktidara sahip işçi sınıfının eliyle örgütlenmeli ve idare edilmelidir. Zira Sosyalist yaklaşımın basın tarifi, kültür ve ideoloji üreten araç şeklindedir.”⁷⁹

“Marks’ın sınıfsız toplum ideolojisi, kitle iletişim araçlarının farklı görüşleri yansıtmasına da gerek olmadığını söylemektedir. Basın, bunun yerine halkı ortak bir payda altında örgütlemeli ve kolektif bir şuur yerleştirmelidir. Basın emekçi sınıfın denetimindedir ve özel mülkiyete konu olmamalıdır. Kitle iletişim araçları toplumun sosyalleşmesi için çalışmalı ve yurttaşları eğitmelidir.”⁸⁰

⁷⁷ Nurşen Mazıcı, “1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 9, C.: 5, S: 18, Ankara, 1998, s. 135

⁷⁸ C. Koç, **Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2006, s. 26

⁷⁹ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.** s. 7

⁸⁰ Kaya, **a.g.e.**, s. 57

“Sovyet sisteminin iletişim alanındaki düzenlemeleri hemen hemen bütün sosyalist yönetimlerin düzenlemelerini de etkilemiştir. Sovyet Totaliter kuramda basın görevi, sosyalist sistemin sürekliliğine katkıda bulunmaktır. Basın, devleti ileriye götürmenin bir aracıdır ve bu araç sermayenin ihtirasına terk edilmemeli ve siyasal erkin denetiminde olmalıdır. Basın, devletin çizdiği sınırlar dâhilinde kendini kontrol etmeli, devletin öncelikleriyle çatışmayacak bir şekilde geleneksel kurallarını oluşturmaktadır.”⁸¹

“Örneğin, Komünist Çin’de televizyon ve diğer kitle iletişim araçları model işçileri ve vatandaşları selamlayan haber ve programlarla, sosyalizmi ve Komünist Parti’yi öven drama ve yayınlarla doludur. Böylelikle sosyalist ideoloji, sadece savunulmamakta, yasal bir zemine de yerleştirilmiş olmaktadır.”⁸²

“Marksist düşünceye göre bütün toplumsal hareketlerin ve insan davranışlarının temelinde çıkar duygusu yatmaktadır. Bu bağlamda, basın da elitlerin menfaatleri ile özdeş bir hizmet sunma eğilimine sahiptir ve bu eğilim burjuvanın muhteris beklentilerine bırakılmamalıdır.

Totaliter rejimlerde basın;

- Yerleşik Sosyalist sistemin devamı için çalışmalıdır.
- Yurttaşları Komünist Parti’nin öğretilerine göre sosyalleştirmeli, bilgilendirmeli ve eğitmelidir.
- Sosyalist sistemin kalıcı olması için toplumsal politikalar üretmelidir.
- Gerekli görüldüğü takdirde, sansür ve yasalarla sınırlandırılmalıdır.
- Devleti ileriye götürmenin bir aracıdır ve özel mülkiyetin bencil heveslerine terk edilmemelidir.”⁸³

⁸¹ H. Tüfekçioğlu, “İletişim Sosyolojisine Başlangıç”, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 68

⁸² J. Lull, **Medya İletişim Kültürü**, Çev.: Güngör N., Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s. 31

⁸³ O Gökçe, İletişim Bilimine Giriş, Turhan, Ankara, 2001, s. 20

2.4.3 Liberal Kuram

“Bin yıllık Ortaçağ boyunca karanlık katedrallerde dualar mırıldanan Avrupa, Aydınlanma ile birlikte tortularından sıyrılmış, Skolastik öğreti ve kilise dogmaları yerini aklın üstünlüğüne bırakmıştır. Avrupa uygarlığı Rönesans, dini reformlar ve Aydınlanma Felsefesi ile üzerindeki ölü toprağını atmış; kıta baştan ayağa yeni bir çehreye bürünmüştür. Ekonomiden siyasete, sanattan edebiyata, bilime kadar pek çok alanda radikal değişiklikler kendini göstermiştir. Liberalizm, genel olarak, özgürlüğü, politik değerlerin birinci sırasına yerleştiren ve ifade özgürlüğü, serbest piyasa ekonomisi, hukukun üstünlüğü, kanun önünde eşitlik gibi kavramları insanlıkla tanıştıran; siyasal, iktisadi ve dini alanlarda müdahaleyi kabul etmeyen; önceliğin otoritede değil bireyin hak ve özgürlüklerinde olduğunu savunan düşünce akımıdır. Kapitalizmin düşünsel temellerini oluşturan liberal anlayış, devlet ve ekonomi birlikteliğini sonlandırmış, iktisadi işleyişi devletin sultasından kurtarmıştır.”⁸⁴

“Ortaçağ feodalitesini yıkıp üzerine oturan Aydınlanma ile modern dünyanın demokrasi ve özgür irade macerasının başladığı yıllarda, bireyi merkeze koyan liberal yaklaşımın temel önermeleri kitle iletişim alanına da uyarlanmıştır. Tek bir iradenin gerçeğe ulaşmada yetersiz kaldığını öne süren liberal düşünce, bireylerin fikirlerini serbestçe açıklayabileceği özgür bir kitle iletişim sisteminin olması ve farklı toplumsal katmanların bu sistemde dengeli biçimde temsil edilmesi gerektiğini savunmuştur.”⁸⁵

“Geleneğin önde gelen isimlerinden Milton, iletişim alanını bir “pazaryeri”ne benzetmiş ve iyi ya da kötü her düşüncenin ifade edildiği özgür bir pazarda kişinin en iyisini seçebileceğini iddia etmiştir. Jefferson, toplumu aydınlatma görevi olan basını bunu ancak devlet kontrolünden kurtularak başarabileceğini söylemiştir. Stuart Mill de yanlış da olsa fikirlerin, doğru olan fikirler kadar dinlenme hakkı olduğunu savunmuştur.”⁸⁶

“Liberal-çoğulcu yaklaşım, basını toplum adına bazı görevler üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda en çok atıf yapılan işlev, otoriter ve totaliter rejimlerde karşılık bulamayan idarenin denetimi (gözcülük) ve temsildir. Gözcülük, hükümeti

⁸⁴ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 8

⁸⁵ M. S. Çebi., **Haberi Anlamak**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2002, s. 57

⁸⁶ Işık, **a.g.e.**, s. 25 - 26

denetleyerek toplumu korumak, iktidar sahiplerinin otoriteyi istismar etmesini önlemek ve devletin işleyişi hakkında kamuyu bilgilendirmek üzerinden işlemektedir. Temsil ise tüketicileri koruyan bir aktörlük durumudur. Basın, tüketicilerin yani okurların ilgi, beklenti ve çıkarlarının neler olduğunu bilmeli ve tatmini sağlamalıdır.”⁸⁷

“Liberal düşünce, serbest piyasa sisteminde basını, herhangi bir sektörden farklı olarak, demokrasiyle ilişkilendirmekte ve demokrasinin olmazsa olmazı görmektedir. Özgür basınla demokrasi arasındaki bu vazgeçilmez bağ düşünüldüğünde, verilen mücadele, esasında kitle iletişim alanını devletin baskı ve müdahalesine terk etmeme gayretidir. Basın, demokrasiyi yaşatmanın en önemli aracıdır ve bu mekanizmanın aktif duruma gelmesi, toplum adına devleti denetleyecek, devletin işleyişi hakkında toplumu bilgilendirecek ve farklı sesleri yansıtmak duyarlı bir yapı ile mümkündür. Özetle “kamu gözcüsü”, “halkın temsilcisi” ve “bilgi verici” olacaktır.”⁸⁸

“Liberal geleneğe göre doğrulara ve gerçeğe ulaşmanın yegâne yolu çoğulculuktur. Çoğulculuğun sağlanması da fikirlerin serbest bir ortamda özgürce açığa vurulmasıyla mümkündür. Erklerin baskısından kurtulan basın, farklı düşünsel yapıların çatıştığı bir alan açacak; rekabetçi bir ortamda sürtüşen fikirler arasından doğru olanlar sıyrılacak ve toplum tarafından kabul görecektir. Bu yüzden serbest pazar hayati önem taşımaktadır ve bir anlamda basın özgürlüğünün garantörüdür. Gazeteler, kazanç elde etmek için talebe cevap vermek zorundadır. Gazete sahipleri de bunu düşünerek daha geniş kesimlerin görüşlerini yansıtmak durumunda kalacaktır.”⁸⁹

“Bütün bunlar ışığında geleneksel liberal anlayışın basından ne anladığı hakkında özetle şunları söylememiz mümkündür:

- Basın, kendisinden bekleneni verecek yeterlilik ve kapasiteye sahiptir.

⁸⁷ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 9

⁸⁸ R. Uzun, **İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar**, Gazi Üni. İletişim Fak. Kırkinci Yıl Kitaplığı, No.: 2, Ankara, 2007, s. 26

⁸⁹ V. Demir., **a.g.e.**, s. 41

- Despotik merkezlerin baskıcı uygulamaları, basın özgürlüğünün önündeki en büyük engeldir.

- Basın, gerçeğin ortaya çıkması için farklı fikirlere geniş bir tartışma alanı açan bir kılavuzdur.

- Toplum adına hareket eden bir temsilcidir. - Kamuyu eğiten bir öğreticidir.

-Siyasal yapıyı gözetleyen bir izleyicidir.”⁹⁰

“Liberal basın anlayışına getirilen eleştiriler, hem liberal geleneğin savunucuları hem de Marksist kuramcılar tarafından dile getirilmiştir. İlk dönem liberallerinin hesap edemediği aksaklıklar, iş pratiğe dökülünce ortaya çıkmış ve serbest piyasanın zaman içinde beliren olumsuzlukları basını da ister istemez etkilemiştir. Bu eleştiriler; demodelik, yoğunlaşma, çeşitlilik ve bağımsızlık gibi başlıklarla dile getirilmiştir. Liberal geleneğe getirilen eleştiriler, öncelikle bu anlayışın artık modasının geçtiği ve 21. yüzyılın gerçekleriyle hiçbir şekilde örtüşmediği vurgulamaları üzerinden dillendirilmiştir. Buna göre geleneksel kuram; devamlı olarak kamu gözcülüğü, temsil vb. gibi hep aynı masalları anlatarak bunaltıcı hale gelmiş ve kendini yenilemesi gerekirken gitgide muhafazakârlaşmıştır.”⁹¹

“Liberal geleneğin biçtiği gözcülük rolü, medyanın oldukça politize ve muhalif olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Günün şartlarına göre bu mümkündür ancak günümüz dünyasında bu durum pek de geçerli sayılmamaktadır. Günümüzde medya yerleşkesinin büyük bir kısmı, boş vakitlerin doldurulduğu bir eğlence alanıdır. Kamusal alanlarla ilgili haberler ve iktidarların icraatlarının eleştirisi ise bu yerleşkenin çok küçük bir alanını işgal etmektedir. Dolayısıyla bu rol (birkaç istisnayı saymazsak), yapılan değil yapılmayan şeyler üzerinden tanımlanmaktadır. Geleneksel anlayış, bir diğer yönüyle de popülerliğini yitirmiş görünmektedir. Bu anlayış, denetim rolünü yalnızca iktidarı gözleyen bir uygulama ile

⁹⁰ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 10

⁹¹ M. Ferhat Sönmez, **a.y.** s. 11

basitleştirilmiştir. Gözcülük rolü, despotik uygulamaların yürürlükte olduğu dönemlerde ve toplum ile devlet arasında bir çatışmanın yaşadığı hesap edilerek tanımlanmıştır.”⁹²

“Bu tanımlama, gözcülük işlevine ait kodlar üretilirken bağımsız düşünülmediğinin göstergesidir. Oysa ki yaşadığımız yüzyılın toplum ve devlet anlayışı bütünüyle farklılaşmıştır ve devlet, toplum için artık bir korku aracı değildir. Toplum da, iktidarın üzerinde rahatça oynama yapabileceği pasif yığınlardan ibaret görülmemektedir. Onun içindir ki; gözcülük rolü daha kapsayıcı bir tanıma gerek duymaktadır ve bu kategoriye sadece devlet değil, art niyet potansiyeli olan bütün merkezler dâhil edilmelidir.”⁹³

“İlk başlarda öngörülme-yen yoğunlaşma eğilimi ve ticarileşme, kurama getirilen bir diğer eleştiridir. Yoğunlaşma üç şekilde gerçekleşmektedir.

1. Yatay Yoğunlaşma: Aynı sermayenin birbirinden bağımsız birden fazla medya organına sahip olması.
2. Dikey Yoğunlaşma: Medya alanında üretimden tüketime kadar her safhada kontrol ve sahiplik durumu (reklam şirketleri, program üretici firmalar, dağıtım pazarı vs...).
3. Çapraz Yoğunlaşma: Aynı sermayenin hem farklı medya alanlarında hem de diğer sektörlerdeki etkinliği (medya, reklamcılık, otomotiv, finans, sağlık vs...)”⁹⁴

“1980 sonrası birçok girişimcinin bu sektörde yer almak istemesi ve bu doğrultudaki çabaları yoğun bir rekabet ortamı doğurmuştur. Ciddi kazançlar getiren bu sektör, özel teşebbüsü cezbetmesine rağmen, iri bütçeler istemesi de aynı şekilde ümitsizlik yaratmış ve durum büyük olanların lehine değişmiştir.”⁹⁵

⁹² J. Curran., **Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme**, Medya Kültür Siyaset, Der.: İrvan S., Alp Yayınevi, Ankara, 2002, s. 191 - 192

⁹³ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 11

⁹⁴ G. Uluç., **Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı-Olanaklar-Sorunlar-Tartışmalar**, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2003, s. 283

⁹⁵ E. Sayılğan, “Medya Sektöründe Rekabet Olgusu ve Medyaya Giriş Engelleri”, **Marmara İletişim Dergisi**, 2009 Temmuz, S.: 15, s. 80

“Böylelikle sektör, dünya genelinde birkaç elde toplanmıştır. Yapılan küresel yatırımlar ile ülkeler arasındaki etkileşim artmış ve ivme kazanmıştır. Küresel rekabet sonucu dev şirketler uluslararası işbirliğine gitmiş; birleşmiş ya da ortak oluşumlar meydana getirmiştir. Ayrıca bu şirketlerin program üretme ve dağıtma işine girmeleri, reklam ve pazarlamaya da el atmaları yoğunlaşmayı şiddetli biçimde arttırmıştır.”⁹⁶

“Şirketlerin ulusal ve ulus ötesi işbirlikleri sonucu medya ve telekomünikasyon alanında görülen bu yoğunlaşma durumu, çoğulculuğun gereklerini ve olası toplumsal faydalarını ortadan kaldırmıştır. Pek çok Avrupa ülkesi bu sorunun giderilmesi amacıyla çeşitli tedbirler almış; hatta Avrupa Birliği ve üye ülkeler bu konuda yasal düzenlemelere gitmiştir.”⁹⁷

“Akabinde kitle iletişim sektörü, büyük güç sahibi holdinglerin elinde toplanarak, bu gücün işbirliği içinde oldukları merkezlerle ilişkiler çerçevesinde, içeriğin yeniden oluşturulduğu bir hal almıştır.”⁹⁸

“Tek ya da az ortaklı kuruluşların hâkimiyeti altına giren basın, bu kuruluşların menfaatleri, ticari ve politik öncelikleri için kullanılmaya başlamıştır. Serbest piyasa, ümit edildiği gibi basını özgürleştirmemiş; aksine, birkaç kişinin veya bir zümrenin tahakkümü altına sokmuştur.”⁹⁹

“İletişim holdinglerinin yükselişi, sadece şirket sahiplerinin editoryal kararlara müdahale etme ve politik dünyalarına uymayan meslek uygulayıcılarını sahne arkasına mecbur bırakma gibi basit bir durumla açıklanmamalıdır. Bu yükseliş, sektörün yan kollarındaki kazançlara da ambargo koyabilmektedir. Şirketin gazeteleri, kendi televizyon istasyonlarına bedava reklam olanağı vermek ya da bir plak, kitap ve filmle ilgili ürünler çıkarmak suretiyle dolaşımdaki kültürel malların çeşitliliğin azaltabilmektedir. Basit anlatımla; dolaşımda daha fazla meta olmasına karşın, bunların aynı temel temaların ve imgelerin değişik türleri olmaları daha

⁹⁶ Ceyda Büyükbaykal, “Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması”, **İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi**, S.: 31, 2008, s. 46

⁹⁷ V. Çakır, B. Gülnar, “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.: 18, 2008, s. 209

⁹⁸ Ş. Tekinalp, “Postmodernist Dördüncü Kuvvet: Köşe Yazarları”, **İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi**, S.: 31, 2008, s. 122

⁹⁹ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 12

mümkündür. Bu tür doğrudan iktidar uygulamalarına ek olarak, pazarda faaliyet gösteren veya pazara girmeye çalışan küçük gruplar üzerinde de kayda değer dolaylı iktidar uygulamaları mevcuttur. Dev holdingler, yüksek maliyetli promosyon kampanyaları başlatarak, reklamcılara indirimler önererek ya da anahtar personeli satın alarak bu gücü pazara yeni giren şirketleri defetmede kullanabilmektedir.”¹⁰⁰

“Liberal basın kuramının ülkemizdeki yansımaları, 80’li yıllardan itibaren görülmeye başlanmıştır. Özal’la birlikte ekonomideki devlet tekeli sona ererken basın ve siyaset arasındaki ilişkiler de çeşitlenmiştir. Sermayenin işe karışmasıyla basın ve siyaset arasındaki etkileşime üçüncü bir ortak çıkmıştır: Ticaret. Basın dışı faaliyetleri olan pek çok sermaye sahibi (Doğan, Nadir, Çukurova, Uzan vs...), gazete ve televizyon satın alarak sektöre girmiş ve yelpaze genişlemiştir.”¹⁰¹

“90’lı yıllardan itibaren yazılı basın, görsel medyanın gerisinde kalmıştır. Gazeteler ile radyo ve televizyon kanallarına sahip olan İstanbul kaynaklı oligopol medya kuruluşları; alana ait üretim, dağıtım ve reklamcılığa da el atarak sektöre damga vurmuştur.”¹⁰²

“Ülkemiz medya yerleşkesinin günümüzdeki durumuna baktığımızda da holdingleşmenin devam ettiğini söylememiz mümkündür. Tek fark, değişen aktörler ve dev plazalara asılan yeni panolardır. Oya Tokgöz’ün vurguladığı İstanbul kaynaklı oligark yapıların sadece isimleri değişmiştir. Son yıllarda Türk medyasında mevcut iktidar lehine bir değişkenlik söz konusudur. Siyasal erk, kendisine muhalif gördüğü basın-yayın kuruluşlarına yeni yol haritaları belirlerken, meşruiyetini pekiştirmek maksadı ile bir takım gazete ve televizyonları, kendisine yakın gördüğü ve belli ekonomik güce ulaşmış ticari gruplar eliyle devşirmektedir. Bu değişimin altında yatan neden ise haberin politik bir güç olarak algılanmasıdır ve unutulmamalıdır ki siyaset; imaj oluşturmak, dikkat çekmek ve gündem oluşturarak destek kazanmak için kitle iletişimine muhtaçtır. Siyaset kurumunun basın-yayın kuruluşlarına farklı yollarla müdahale etmesi etik olmasa da politikanın gerçeğidir. Doğru olmayan, otoritenin

¹⁰⁰ P. Golding, G. Murdock, **Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik**, Medya Kültür Siyaset, Der.: İrvan S., Alp Yayınevi, Ankara, 2002 s. 78-79

¹⁰¹ Erdem Taşdemir , “1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın - Siyaset İlişkisi”, **Selçuk İletişim**, 3, 4, 2005. s. 177

¹⁰² Oya Tokgöz, “Kamu Yönetiminde Medyanın Rolü”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.: 31, S.: 1, Mart 1998, s. 47

basını etki altına almaya çalışmasını kabullenemeyen bir sistemin, ticarileşerek büyük şirketlerin boyunduruğuna girmeyi önemsememesidir. Zira holdinglerin kısılcasına giren kitle iletişimi dolaylı da olsa siyasetin kısılcasına girmeyi de peşinen kabul etmiştir.”¹⁰³

2.4.4 Sosyal Sorumluluk Kuramı

“Devletin kamu hizmetlerinden elini çekmesi ve bu hizmetleri serbest pazarın acımasız rekabetine açması ile sağlık, eğitim, telekomünikasyon gibi hizmet sektörlerinin yanı sıra basın da bir zemin kayması yaşamıştır. İri bütçeler isteyen bu sektörün, dev holdinglerin çatısı altına girmesi ile medya endüstrisi; kamu yararı, toplumsal sorumluluk, toplumsal temsil ve idarenin denetimi gibi işlevlerini ikinci plana atmış; önceliklerini ticari bir işletmenin önceliklerine paralel biçimde belirlemiştir.”¹⁰⁴

“Sosyal sorumluluk kuramı, kökenleri Birleşik Devletler olan bir yaklaşımdır. 1947 yılında ABD’de kurulan Hutchins Komisyonu ve komisyonun yayınladığı “Özgür ve Sorumlu Basın” başlıklı raporda, basın üzerinden ticaret yapan işletmelerin toplumun gereksinimlerine yeterince yanıt veremediği, hatta toplum tarafından yadırganan ve eleştirilen bir hizmet sunduğu, bu yüzden basın çalışanlarının daha özenli bir tavır sergilemesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Rapor, bu kuramın tüm dünyada tanınmasını ve basın etiği ile ilgili tartışmaların bu minval üzere gelişmesini sağlamıştır.”¹⁰⁵

“Komisyon basına şu yükümlülükleri getirmiştir:

- Basın, günlük olay ve olgularla ilgili doğru, mantıklı, kapsamlı ve tam bir bilgi vermeli; yalan ve eksik bilgiden uzak durmalıdır.
- Basın, farklı görüşlerin serbestçe dolaşım alanı bulabildiği bir forum oluşturmalı, bütün taraflara eşit mesafede durarak olayları üçüncü göz mantığıyla gözlemlemelidir.

¹⁰³ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.**, s. 13

¹⁰⁴ O. Taş, **Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi**, Televizyon Haberciliğinde Etik, Ed.: B. Çaplı ve H. Tuncel, Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 3

¹⁰⁵ Murat Özgen, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İ.Ü. İletişim Fak. Yay., İstanbul, 2002, s. 112

- Basın, bütün birey ve grupların temsili bir görüntüsünü yansıtmalıdır.
- Basın, toplumsal amaç ve değerleri sunup açıklayabilmelidir.
- Basın, günlük olaylarla ilgili olarak bilgiye tam erişim sağlayabilmelidir. Bu bağlamda, haberin serbest dolaşımı sağlanmalı ve bunun önündeki engeller ortadan kaldırılmalıdır.”¹⁰⁶

“Sosyal sorumluluk kuramının temel düsturları özetle şunlardır:

- Basının öncelikli görevi, haberi doğru şekilde ve kapsamlı olarak iletmektir. Haber aktarımı doğru, güvenilir ve dengeli olmak zorundadır.
- Haber ve yorum birbirine karıştırılmamalıdır ve nesnellik, ulaşılması gereken en yüce amaç olmalıdır.
- Gazeteler, bütün görüşlerin özgürce ifade edilebileceği bir alan açmalıdır. İşletme sahiplerinin onaylamadıkları bakış açılarına da korkusuzca yer verilmelidir.
- Basın, farklı toplumsal yapılara sahip katmanları da temsil edebilen bir resim çizmelidir.
- Basın, topluma karşı sorumlu olmalıdır.”¹⁰⁷

“Basının topluma karşı sorumluluklarının olduğunu ve kendisini bu sorumluluklara göre programlaması gerektiğini öne süren kuram, bu farkındalığın bilincinde olan bir medya düzeninin, sorgulanmaya başlanan mesleki saygınlığı da geri kazanacağına vurgu yapmaktadır. Bu kuramın olgunlaşması ise, “kitle iletişim araçlarına sahip olmak, yalnızca bir ticarethaneye sahip olmak anlamına gelmemelidir. Çünkü medya, kültür üreten bir endüstridir ve yapılan iş esasında bir kamu hizmetidir; dolayısıyla kamuya bu hizmeti sunanlar toplumsal sorumluluk konusunda gerekli hassasiyeti göstermek zorundadırlar” önermesi üzerinden gerçekleşecektir.”¹⁰⁸

¹⁰⁶ Işık, **a.g.y.**, s. 38

¹⁰⁷ H. Evers, **Medya Etiği**, Televizyon Haberciliğinde Etik, Ed.: B. Çaplı., H. Tuncel Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 51

¹⁰⁸ M. Ferhat Sönmez, **a.g.y.** s. 15

2.3.5 Gelişme Aracı Kuramı

Kuram, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik, politik ve teknik gibi alanlarda farklılık olduğunu kabul etmektedir. Bu da gelişmekte olan ülkelerde iletişim araçları, kimlik oluşturma, ulusal birlik ve beraberliği gerçekleştirme amaçlarına ulaşmak için kullanılmalı düşüncesine temel olmaktadır. Bu nedenle kitle iletişim araçlarına gereken önem verilmeli, bu araçlar başıboş bırakılmamalı ve toplumun gelişimini sağlayacak faaliyetler için yönlendirilmelidir. Kuramın temeli Dennis Mcquail tarafından atılmıştır.

2.3.6 Katılımcı Demokratik Kuram

“Bu kuramın temel hareket noktası, kaynak konumundaki kitle iletişim araçlarını değil, hedef kitle olan okuyucu, izleyici ve dinleyiciyi ön plana almaktır. Kuramın hayata geçirilmesiyle edilgen ve pasif bir demokrasi anlayışı terk edilerek aktif ve katılımcı bir demokrasiye geçilecektir. Kuramın fikir babası olan Mcquail, yurttaşların bilgi edinme hakkını engelleyen tekellere alternatif olarak kurulacak küçük ölçekli, daha yerelleşmiş ve etkileşimi daha fazla olan iletişim araçlarının halkın katılımını sağlamada daha etkili olacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda kuramın temel önermelerini şu şekilde belirlemek mümkündür.

- Medyanın varoluş nedeni şirketler ve müşteriler değil, halktır.
- Siyasi otorite, medya içeriklerinin belirlenmesine müdahale etmemelidir.
- Gruplara, örgütlere ve yerel topluluklara kendi medyalarını oluşturma imkânı verilmelidir.
- Yurttaşlar ve azınlık grupları medya erişim ve gereksinim konularında bilgilendirilme ve hizmet görme hakkına sahip olmalıdır.”¹⁰⁹

¹⁰⁹ Necla Mora, **a.g.e.**, s. 36

2.4 Basın ve Siyaset

“Siyaset bir yönetme sanatı ise bu sanatın en önemli enstrümanlarından biri de hiç şüphesiz ki medyadır. Medya ve siyaset tüm dünyada ne yazık ki iç içe geçmiş durumdadır. Türkiye’de bu durum dünyayla aynı paralellikte seyretmektedir. Türkiye’de medya ve iktidar ilişkisi çarpık doğmuştur. Bu çarpıklığın olağan sonuçları ise katlanarak büyümüş, ve zamanla içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir.”¹¹⁰

Yürütme, yasama ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak adlandırılan medya siyaseti etkiler ayrıca siyasetten etkilenir. İki kavramın arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

“Türkiye’de medya ve İstanbul arasında irdelenmesi gereken bir ilişki vardır. İstanbul Türkiye’nin hem değişim motorudur hem de kalbidir. Burada İstanbul, salt bir 'mekan-bölge' olarak algılanmamalı tüm yapı üzerinde söz sahibi olan sermayenin sembolü olarak okunmalıdır.”¹¹¹

Neredeyse diğer tüm sektörlerde olduğu gibi medyanın da merkezi İstanbul şehridir. Medya sektörünün sermayesi bu şehirde yer almaktadır.

“Cumhuriyetin ilanından sonra Türk basını, 1946 ve hatta yer yer 1950’ye kadar süren tek parti idaresinde beliren, tipik bir güdümlülük ortamına girmiştir. Takrir-i Sükûn Kanunu (1925) ile basının bir kısmı sindirilmiş, geriye kalan kısmı da siyasi yönetimin emrine girmiş, uzun süre de devrimlerin gerçekleşmesinde kamuoyu oluşturmak için propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri, bu siyasi propagandanın etkinlik kazanmasında başrolü üstlenmişlerdir. Türk basınının siyasi propaganda aracı olarak devlet eliyle nasıl kullanıldığının tipik bir örneğine, II. Dünya Savaşı sırasında rastlıyoruz. Bu dönemde güdüm altında tutulan yazılı basın, izlenen politika doğrultusunda bir propaganda eylemine sürüklenmiş, karar verme noktasında kamuoyunu etkilemiştir.”¹¹²

¹¹⁰ Gökçen Göksal, “Yazılı Medya ve Siyaset İlişkisi: R. T. Erdoğan Örneği”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 9

¹¹¹ M. Sönmez, **Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı**, Yordam Kitap, 2013, s. 15

¹¹² “Basın”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, Cilt: 1, İstanbul, 1997, s. 325

Medya özellikle de yazılı basının temel ögesi konumunda olan gazeteler, sadece günümüzde değil geçmişte Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve daha sonraki zamanlarda Demokrat Parti'nin kazandığı 1950 yılında kadar tek parti yönetiminin politikalarına toplumu yönlendirmiştir.

“Askeri darbenin yaşandığı 1980'den sonrası toplumun apolitikleştirilme süreci medyayı da can evinden vurdu. Medya magazine teslim edildi. 12 Eylül 1980 öncesi ülkede her şeyin aşırı politize olmasına karşın, bu tarihten sonra toplum adeta hafızasından arındırılmak suretiyle apolitik bir mecraya taşınmak istenmiş ve bugünkü sonuçlar dikkate alındığında bu, başarılmıştır. Günümüzde geline nokta toplumun apolitize edilmesinde kaçınılmaz biçimde medyanın rolü ve sorumluluğu vardır. 12 Eylül sonrası basın üzerinde oluşan baskının yarattığı hava içinde gazeteler magazin habere yönelmiştir. Magazinleşen medya, gelişen araç ve gereçleriyle yani televizyon ve radyo yoluyla magazin dozağını daha da artırdı.”¹¹³

1980 Askeri Darbesi sonrası sıkıyönetim dönemlerinde medya toplumu siyasetten uzaklaştırabilmek için magazin odaklı yayınlar yapmaya başlamış, magazin yayınları televizyonun görselliği kullanılarak daha da artırılmıştır.

“Bu durum medyanın halktan ve dolayısıyla gerçeklikten uzaklaştığının da bir göstergesi oldu. Görsel ve yazılı medya insanların zihinlerine yüklemelerde bulunup, yönlendirmeler yapar. Yazılı ve görsel basında yer alan haberlerin, kullanılan resimlerin, spotların, kısacası seçilen her ögenin mutlaka bir amacı vardır. Bu amaç o basın yayın organının siyasal, etnik, ve patronajın konumlanışına göre değişir. Medya bu konumlanışı çerçevesinde bazen deveyi pire, bazen de deveyi pire yapar.”¹¹⁴

Medyada yer alan tüm yayınlar medya organizasyonlarının sahiplik ve siyasal görüş özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar önemli olayların önemsiz, önemsizlerin de önemli bir şekilde yayınlanmasına neden olur.

Örneğin: Otomotiv sektöründe büyük yatırımları olan holdinge ait gazetenin otomotiv sektörü ile ilgili gelişmelere çok önemliymişçesine yoğun bir şekilde yer vermesi.

¹¹³ Murat Özgen, **Medya ve Siyaset Notları**, Set-Systems Yayınları, İstanbul, 2006, s. 13-14

¹¹⁴ Gökçen Gökşal, **a.g.y.**, s. 10

Örneğin: Madencilik alanında faaliyetleri olan şirkete ait televizyon kanalının maden kazaları haberlerini önemsiz gelişmeler gibi yüzeysel bir şekilde yayınlaması.

“Gündelik yaşamda haber niteliği taşıyan birçok olay meydana gelmektedir. Gerek ideolojik olarak, gerekse medyanın haberleri duyurma kapasitesinin teknik nedenlerden ötürü kısıtlı olması, olayların tümünün medya tarafından halka aktarılmasını imkânsız kılmaktadır. Bu yüzden olayların tümünün haber olarak medyada aktarılması yerine içlerinde en önemlileri seçilmektedir. “Bu seçim sürecinde kimler daha etkilidir? Kurumlar mı? Medya patronları mı? Editörler mi? Yoksa muhabirler mi?”¹¹⁵

Hiçbir medya organı yaşanan tüm olay ve gelişmeleri tam olarak yayınlamayamaz. Bu da yaşanan gelişmelerin tamamının topluma duyurulmasını olanaksız hale getirmektedir. Bu nedenle önemli olay ve gelişmeler seçilerek yayınlanmaktadır.

Yayınlanacak haberlerin seçilmesi süreci çok taraflı ve karışıktır.

Duruma ve zamana göre kamu veya özel kurumlar, medya patronları veya medya organı çalışanları olan editör ve muhabirleri yayınlanacak içerikleri belirlemektedir.

“İşte bu yüzden siyaset ve medya arasında irdelenmesi ve masaya yatırılması gereken bir ilişki vardır. Özellikle ülkemizdeki basın yayın organlarında bu durum çok açık bir biçimde görülmektedir. Bazı partilerin dev mitingleri, merkez medya tarafından görmez gelinirken, iktidar partilerinin düşük katılımlı yaptıkları mitingler, fotomontaj ya da çeşitli hilelerle abartılmaktadır. Milyonluk mitingler, yapılan haberlerde yüzlerce kişiyle ifade edilirken, binlerin katıldığı mitingler milyonlar olarak lanse edilmektedir. Siyasi iktidar devletin elinde bulundurduğu ekonomik gücü, medya patronları da halkı manipüle etme gücünü bir şantaj unsuru olarak ellerinde bulundurmaktadır. Her iki tarafın saklı tuttıkları bu silah çoğu zaman gövde gösterisine dönüşüyor. Bir dönem Tansu Çiller ile, Aydın Doğan arasında yaşanan bu güç savaşı Doğan Medya’nın Çiller’e karşı başlattığı kampanya ile doruğa çıkmış, Çiller ise

¹¹⁵ B. Çaplı, **Medya ve Etik**, İmge Yayınevi, Ankara, 2002, s. 24-80

kendi gazetesini çıkartarak karşı saldırıya başlamıştı. 1995 yılında Tansu Çiller'i DYP'nin Genel Başkanlığı'na taşıyan da medyaydı.”¹¹⁶

Gazeteler istedikleri parti ve siyasal hareketleri desteklemekte karşıt oldukları parti ve hareketleri de yayınlarıyla olumsuz etkilemektedir.

“Siyasal rejim ne olursa olsun, “kamu yetkilileri” birinci olarak doğrudan veya dolaylı biçimde, medyanın idaresine müdahale ederler. Bu müdahale bazı yöntemlere (örneğin; kablolu televizyon), bazı girişim biçimlerine (özel radyo-televizyonlar) izin vermek, bazı fiyat ve tarifeleri belirli bir düzene bağlamak (kağıt, nakliyat, vergiler vb.), pazarların düzenleniş biçimini denetlemek (yoğunlaşmanın düzene bağlanması, reklam gelirlerine izin), çeşitli yardımlar yapmak biçiminde olabilir. Ama bu müdahalelerin amacı, başka birçok kesimde olduğu gibi (demir-çelik sanayi, gemi yapımı, vb) istihdam sağlamaktan çok, “mesajının” yayımlanmış olduğunu görmek dileğinde bulunan iş yerlerinin hayatta kalmasını sağlamaktır. Bundan dolayıdır ki, bu müdahalelerin ekonomik olmaktan çok siyasal nitelikte olduğu söylenebilir. Kimi zaman, siyasal olan, ekonomik olandan daha ağır basar ve onu tümüyle silmeyi başarır. Tek partili ya da “güçlü iktidar” olan ülkelerdeki durum özellikle böyledir. Bu gibi ülkelerde medya ekonomisini tümüyle bozulacak şekilde haber, bilgi ve baskılarla karşı karşıyadır. Bu durumda da önemli olan artık maliyetler ya da gelirler değil, herhangi bir pazar kuralının dışında, şu ya da bu yolla bir “mesajı” kabul ettirmek olur.”¹¹⁷

Kamu yöneticileri her yönetim şeklinde maddi bazı çeşitli hamlelerle medyaya müdahale ederler. Bu durum tek parti iktidarının olduğu ya da sürekli iktidar olan partilerin bulunduğu ülkelerde sıklıkla ortaya çıkmaktadır.

Bu ülkelerde medya, özgürlüğünü etkileyecek etki ve baskılarla karşı karşıyadır.

¹¹⁶ Gökçen Göksal, **a.g.y.**, s. 10-11

¹¹⁷ N. T. Desmoulin, **Medya Ekonomisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 24

2.5 Cumhuriyet'ten Günümüze Basın ve Siyaset

Cumhuriyet kurulduktan sonra Tek Parti hükümeti toplumu şekillendirmiş basını da çeşitli hamlelerle hakimiyeti altına alınmaya çalışmıştır. İdare, basından kendi ideolojik amaçları doğrultusunda yararlanmaya çalışmıştır. Cumhuriyet dönemi basın-siyaset ilişkileri, Osmanlı dönemi basın-siyaset ilişkilerinden bağımsız değildir.

“Yazılı basın, Avrupa’da 1600’lü yılların başlarında ortaya çıkarken, Osmanlı Devleti’nde ise basın faaliyetleri Avrupa’daki örneklerinden çok daha sonra, 19. yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra görülmüştür. 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı devletinde yer alan ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerin, ilk Türkçe gazetelerin ortaya çıkmasına yol açtığını görmekteyiz. Ancak Türk basının ortaya çıkış biçimi ve bunu hazırlayan süreçler Batı’dan farklı gelişmiştir. Türkiye’deki gelişmeler Batı’nın aksine, toplumsal dinamiklerle değil, siyasi dinamiklerle, devlet destekli olmuştur.”¹¹⁸

“Bu bağlamda, bazı projelerini topluma duyurma amacıyla II. Mahmut tarafından yayımlatılan ilk gazete Takvim-i Vakayi (1831) olmuş, bunu yarı-resmi olarak nitelendirilen Ceride-i Havadis ve diğer gazeteler izlemiştir. 1860’a kadar Türkçe gazeteler yönetime karşı eleştirel bir tavır takınmamış, Batı’dan edindikleri ideolojilerle “ulus”, “vatan”, “özgürlük”, “devrim” gibi kavramları kullanan Yeni Osmanlılar da (ki aralarında ayrılıklar bulunsa da Jön Türklerin devamı sayılmaktadırlar) mevcut yönetimi değiştirmek gibi radikal muhalefette bulunmamışlardır.”¹¹⁹

“I. Meşrutiyet’in ilanı basına geçici bir özgürlük getirmiş, ancak Kanun-i Esasî’nin 14 Şubat 1878’de kaldırılması ile başlayan istibdat döneminde Meşrutiyet’in tekrar yürürlüğe konması mücadelesi verilmiştir. 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte bir serbestlik ortamıyla karşılaşmış, serbest yayın ve tartışma ortamının yarattığı coşku, fikir yayınları furyasına neden olmuştur. Meşrutiyetle büyük bir güce erişen İttihat ve Terakki’nin basın politikası; parti politikası ile paralel yürütülmüştür. Parti’nin hedefleri, her türlü vasıtayı meşru gösteren bir ağırlığa sahip olmuştur. Hedeflere varmak için, kullanılan araçlar içinde basının yeri

¹¹⁸ V. Demir, **a.g.e.**, s. 78

¹¹⁹ Nilgün Gürkan, **Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 25-28

büyüktür. Öyle ki, gizli hücre tipi örgütlenmenin gerçekleştirildiği, iktidarı devirmenin hedeflendiği dönemde basın, hem taraftar çoğaltma, fikri yaygınlaştırma hem de vurulmak istenilen hedefleri küçültme, aşağılamada önemli bir vasıtaadır.”¹²⁰

“II. Meşrutiyet’in ilanından kısa bir süre sonra, İttihat ve Terakki iktidarı, toplumu çeşitli baskılarla denetlemeye çalışmış ve düşüncelerinden ötürü öldürülen gazeteciler olmuştur. 1909 yılı Temmuz ayında yürürlüğe konan ve 1931’e kadar yürürlükte kalan Matbuat Kanunu’yla padişahı, dinleri, Osmanlı milletini koruyucu; suçu ve ayaklanmayı kışkırtıcı yazıları frenleyen maddeler konmuştur. Ayrıca 31 Mart Vakası nedeniyle ilan edilen askeri sansür 1912 yılına kadar sürmüş, 1914’te I. Dünya Savaşı’nın patlaması mütareke dönemine kadar süren suskunluğu başlatmıştır.”¹²¹ “Öyle ki, 1909’da 353 olan gazete sayısı, 1912’de 45’e düşmüştür.”¹²²

“Mütareke yıllarında bir kısım gazeteler Milli Mücadele’yi desteklerken, diğer bir grup karşı çıkmış, bunların dışında kalanlar da zaman zaman taraf değiştirmekle birlikte genel olarak Anadolu’daki direniş eylemlerine sempati duymuşlardır.”¹²³

“Osmanlı’da devlet memuru olan ve devletten aldıkları maaşla geçinen gazeteciler, yönetimin çıkarları dışında fikir üretmek bir yana, kamuoyunu yönlendirmek ve eğitmek amacıyla, yönetimle aynı hedefleri paylaşmışlardır. Basının ortaya çıkışından itibaren oluşan bu gelenek, Batı’ya yaklaşmak isteyen Osmanlı Devleti yöneticilerinin, gazeteleri hedeflerini gerçekleştirmek için bir araç olarak görmesinin yanı sıra, gazetecilerin kişisel konumlarıyla da perçinlemiştir. Bu bağlamda 19. yüzyıl koşullarında oluşan ideolojik-kültürel perspektif Cumhuriyet Dönemi’nde de devam etmiştir. Bu perspektif ulus-devletin yapılanmasında gazetecilerin siyasal iktidarla ilişkilerinde belirleyici bir temel oluşturmuş, onların kendilerini toplumun diğer öncü kesimleriyle birlikte gelişmenin motoru durumunda görmelerini beraberinde getirmiştir.”¹²⁴

¹²⁰ Caner Arabacı, **İttihat ve Terakki Basını, İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset**, içinde, Ed. H. Aydın, Palet Yayınları, Konya, 2010, s. 116

¹²¹ Gürkan **a.g.e.**, s. 29-33

¹²² Mazıcı, **a.g.e.**, s. 137

¹²³ F. Betül Aydın, **Haber Söyleminde Siyasal Etki ve İdeoloji: 2002 ve 2011 Genel Seçimleri’nin Karşılaştırmalı Analizi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 5

¹²⁴ Nilgün Gürkan, **Türkiye’de Siyasal Tıkanma ve Medya**, Birikim Yayınları, 1997, s. 85

Ragıp Duran, siyasal-ekonomik-ideolojik gelişme ve değişimlerin bir sonucu olarak basın gelişimini; matbuat, basın ve medya olarak sınıflandırır, buna göre; ilk gazete Takvim-i Vakayi'den 1960 yılına kadar geçen süre Matbuat Dönemi'ni, 1960-1990 yılları arasındaki dönem Basın Dönemi ile Medyaya Dönüşme Aşaması'nı ve 1990'dan günümüze kadarki dönem de Medya Dönemi'ni oluşturur.¹²⁵

“Takvim-i Vakayi (1831)'den 1960'a kadar uzanan matbuat dönemi kendi içinde farklılıklar gösterse de, bu döneme damgasını vuran temel özellik, matbuatın esas olarak önce Saray'ın, 1923'ten sonra Ankara'nın sıkı denetiminde olmasıdır. Matbuat, Saray ya da Ankara'nın görüş, fikir ve bilgilerinin tebaaya ya da dış dünyaya duyurulmasının aracı olarak işlev görmesidir. 1923–1946 Tek Parti döneminde, gazete sahip ve yöneticilerinin devlet mekanizmasıyla organik bağ içinde olması, matbuatın hala yönetimin bir organı olarak temayüz etmesine neden olmuştur. Matbuat Döneminde gazetecilik, mesleki açıdan değerlendirildiğinde, iletişimin zanaatkârlık dönemine tekabül etmektedir. Siyasi ve resmi iktidara çeşitli yollardan bağımlılığına rağmen matbuat, kendi başına bir güç oluşturamadığı gibi, okur-yazar sayısının azlığı nedeniyle de ekonomik ve mali, hatta ticari açıdan önemli sayılamayacak bir iş alanı olmuştur. Zanaatın kurallarıyla yönetilen matbuat, 1831 ve 1960'da aynı konumda bulunmasalar da mesleki açıdan ağırlığını veren nitelik, o dönem gazetecilerinin aynı zamanda fikir adamı olmaları olmuştur. Gerçekten de gazete, ilke ve teorik olarak herhangi bir amaç gütmeyen, bazı görüş ve bilgileri kamuoyuna iletmek amacıyla yayınlanmaktaydı. Matbuatın böyle bir işlevinin olması, çalışanlarının da niteliğini biçimlendirmiş ve matbuat, elit aydınların faaliyet alanı haline gelmiştir.”¹²⁶

“Milli Mücadele Dönemi'nde olağanüstü bir durumda yapılması gereken bütün fonksiyonlarını yerine getiren basın, her olağanüstü durumda olduğu gibi toplumsal bütünleşme ve dayanışmaya katkı sağlamıştır.”¹²⁷

¹²⁵ Ragıp Duran, **Medyamorfoz**, Avesta Basın Yayın, İstanbul, 2000, s. 38-43

¹²⁶ Duran, **a.e.** s. 38-40

¹²⁷ Bünyamin Ayhan, **Atatürk ve Basın**, Palet Yayınları, Konya, 2009, s. 115-116

“Ne var ki Milli Mücadele’nin kazanılması ve Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte, basında biçimsel ve işleyiş açısından bir dönüşüm başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında basınla yönetim arasındaki ilişkilerin seyri, basının eleştiri özgürlüğünün sınırlarını çizmiştir.”¹²⁸

“Bu yeni yapının kurulması aşamasında basından eleştiri değil, destek beklenmiştir.”¹²⁹

“Cumhuriyetin ilanının kısa bir süre sonra, 3 Mart 1924 tarihinde Hilafetin kaldırılması, toplumun pek çok kesiminde tepkilere yol açtığı gibi, basın alanında da bölünmelere neden olmuştur. Atatürk, 1923 yılının Ocak ayında İzmit’te yapılan ilk toplantıya İstanbul basınından altı kişiyi çağırarak, toplantıda “hilafetin ilgasına” yönelik kamuoyu oluşturmak için basını ikna etmeye çalışmış ve bu konuda kamuoyu oluşturulması için gazetecileri teşvik etmiştir.”¹³⁰

“İstanbul basını ile Ankara arasındaki ilk ciddi kriz de 1923’te hilafet meselesinde ortaya çıkmış ve Milli Mücadele döneminde kurulan ve Cumhuriyet’in ilanından bir ay sonra yeniden faaliyete geçen dönemin olağanüstü mahkemeleri olan “İstiklal Mahkemeleri”nde hilafet yanlısı gazetecilerin ilk basın davası açılmıştır.”¹³¹

“Halifeliğin kaldırılmasından 1 ay kadar sonra ise 20 Nisan 1924 tarihinde Teşkilat-ı Esasi Kanunu’nun kabulü gerçekleşmiş ve bu yasanın 77. maddesine göre, “Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir” hükmüne yer verilmiştir.”¹³²

“Bu madde “yeni” olan basının yayınlanmadan önce hiçbir teftiş ve incelemeye yani sansüre bağlı olmaması ibaresidir.”¹³³

“Atatürk’ün devlet başkanlığıyla parti başkanlığını bir arada yürütmesinin demokratik bir rejim açısından sakıncalı görülmesi, çok partili hayata geçiş denemelerini gündeme getirmiş

¹²⁸ Gürkan, **a.g.e.** s. 34

¹²⁹ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 7

¹³⁰ Ayhan, **a.g.e.**, s. 118 ; Demir, **a.g.e.**, s. 116

¹³¹ Demir, **a.e.** s. 115-117

¹³² Murat Özgen “Osmanlı’dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset İlişkisi”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, S:23, 2005, s. 17

¹³³ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 8

¹³⁴, 1924 yılı içerisinde İsmet Paşa'ya ve iktidarına karşı olan hoşnutsuzluğun artması, muhalif Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının (TpCF) kurulmasını beraberinde getirmiştir.”
¹³⁵

“TpCF'na verilen destek nedeniyle İstanbul basını ile hükümet arasında iyice gerilen ilişkiler, 1925 yılında kopma noktasına varmıştır. Bu gergin atmosfere Doğu'da Şeyh Said isyanının çıkması da eklenince, Cumhuriyet rejiminin kuruluşunun üzerinden yaklaşık 16 ay geçtikten sonra 4 Mart 1925'te meclisten çıkarılan ve hükümete olağanüstü durumlar için dört yıl süreyle geniş yetkiler tanıyan Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla 6 Mart 1925 günü altı gazete birden kapatılarak basının susturulma süreci başlamıştır. Böylelikle Teşkilat-ı Esasi Kanunu'nun 77. maddesinde olan, “Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşir edilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir” hükmü Takrir-i Sükûn Kanunu ile uygulamaya pek dönüşmemiştir.” ¹³⁶

“Takrir-i Sükûn berberinde birçok gazetenin kapatılıp, gazetecilerin tutuklanmalarına yol açmıştır. Kapatılan bu gazetelerin yazarları ve yazı işleri sorumluları Ankara ve Elazığ'da kurulan İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmışlardır. Her ne kadar birçoğu beraat etmiş olsa da uzun bir süre yazı yazamamışlardır.” ¹³⁷

“Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, özellikle Takrir-i Sükûn kanunuyla birlikte 1946'ya kadar, zaman zaman çok partili sisteme geçiş teşebbüsünde bulunulsa da başarıya ulaşılamamış ve tek parti dönemi egemen olmuştur. Bu bağlamda devlet ve toplumun bütün kurumları tek parti ideolojisinin sınırları çerçevesinde ve bu ideolojinin hayata geçirilmesi doğrultusunda tasarlanmıştır. Özellikle, tek partili basında giderek belirginleşen otoriter özelemler, basının eleştirilerinden fazlasıyla rahatsız olan hükümeti, otoriter bir basın kanunu hazırlamak yolunda teşvik etmiştir. CHF hükümeti, Basın Kanunu'nu böyle bir tartışma ve eleştiri ortamında hazırlamış, 1931 yılı Temmuz ayı başında Basın Kanunu'nu TBMM'ye sevk etmiştir.” ¹³⁸

¹³⁴ Gürkan, **a.g.e.**, s. 42

¹³⁵ Nurettin Güz, “Türkiye’de Basın İktidar İlişkileri (1920-1927)”, **Gazi Üniversitesi, Basın Yayın Yüksekokulu Yayını**, No:9, Ankara, 1991, s. 137

¹³⁶ Mazıcı, **a.g.e.**, s. 140

¹³⁷ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s.8

¹³⁸ Koç, **a.g.e.**, s.16

“Burada gözden kaçırılmaması gereken noktalardan biri, ülkenin yönetim biçimidir. 1929’da Takrir-i Sükûn Kanunu’nun yürürlükten kaldırılması sonrasında, basın alanında görülen geçici özgürlük havası, özellikle Cumhuriyet Halk Fırkası’nı rahatsız etmiş, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması basının ikiye ayrılmasını gündeme getirmiştir. SCF’nin kendini feshinden sonra patlak veren Menemen Ayaklanması, hükümeti sert önlemler almaya itmiştir. Ülkede çok partili siyasi yaşamın şartlarının henüz oluşmadığı gerekçesiyle, tek parti yönetimine ağırlık verildiği ve güç kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Koç’a göre ¹³⁹ “Basın Kanunu da bu çabaların bir ürünüdür ve bu kanunla, basın kontrol altına alınarak CHF’nin istemediği yayınların yapılması engellenmiş, böylelikle önemli bir muhalefet kaynağını etkisiz hale getirebilmek mümkün olabilmıştır.” ¹⁴⁰

“1931 Matbuat Kanunu”nun 50. maddesi basın özgürlüğünü yok eden şu hükme yer vermiştir: “Memleketin genel siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18. madde hükmü tatbik edilir. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramazlar”. İstenildiği şekilde yorumlanmaya açık olan “memleketin genel siyaset” terimi ile hükümete gazeteleri kapatma yetkisini veren böyle bir hüküm karşısında basın özgürlüğünden söz etmek olanaksızdır. Türk Basını, ancak totaliter rejimlerde görülebilecek şekilde bir düzene bağlayan bu kanun, 1950 yılında iktidar değişene kadar yürürlükte kalmıştır.” ¹⁴¹

“Muhalefetsiz olarak, mecliste ve kamuoyunda yeterince tartışılıp olgunlaştırılmadan aceleyle getirilen 1931 Matbuat Kanunu, 1940 yılına kadar on yıl geçmeden eskimiş ve üzerinde altı defa değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerden özellikle 1938’de gerçekleştirileni önemlidir.”

¹⁴²

¹³⁹ Koç a.e., s. 24 - 25

¹⁴⁰ F. Betül Aydın, a.g.y., s. 9

¹⁴¹ K. İçel, Y. Ünver, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 37-38

¹⁴² Caner Arabacı, **Basın Birliği Medya ve Siyaset**, Ed. Zülfikar Damlapınar, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, s. 83

“1931 Basın Kanunu’nun hükümete tanıdığı genel politikaya ters yayınları yasaklama yetkisi ile 1938 yılında getirilen güvence parasal şartı gibi yasal çerçevenin getirdiği sınırlamalara ek olarak gazete kâğıdı gibi çok önemli “girdi” üzerindeki hükümet denetimi hep bağımlı bir basın ortaya koymuştur.”¹⁴³

“1938 yılında yürürlüğe giren Basın Birliği Kanunu ile de; basın mensuplarının haklarını, gazetecilik mesleğinin şeref ve vakarını korumak, gazetecilik okulları ve meslek kursları açmak, uluslararası mesleki temaslarda bulunmak gibi tamamen basının iç sorunlarını çözmek gibi gayeler amaçlanmıştır. Ancak Basın Birliği, basının kendi kendini denetlemesinden çok elinde bulundurduğu yasal etki ve yapısıyla, basını siyasal iktidarın mutlak hâkimiyeti altına alan bir organ olmuştur. Siyasal iktidar, bu organın en yetkili kurullarında, doğrudan kendi mensuplarını bulundurmıştır.”¹⁴⁴

“Böylece siyasal iktidar, Basın Birliği üzerinde sürekli bir egemenlik kurmuştur. Atatürk dönemi basın-siyaset ilişkilerine genel olarak baktığımızda, demokrasi hamlelerinde hep bir olay olmuş ve basın bir şekilde sansür edilmiştir. Örneğin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın kurulmasının akabinde Şeyh Sait isyanı çıkmış, muhalif sesleri bastırmak adına çıkan Tahrir-i Sükûn kanunundan TPCP de nasibini almıştır. Yine 1930’da Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın (SCF) kurulması, ikiye bölünen basın ile hükümetin arasını açmış, Atatürk’ün yoğun isteği üzerine kendi kendini fesih eden SCF’nin kapanmasından sonra da Menemen Olayı baş göstermiş, 1931 Matbuat Kanunu ile basın yine zorlu bir sürece girmiştir.”¹⁴⁵

“Atatürk dönemini de içine alan Tek Parti Dönemi basınında; sivil toplumun özellikle liberal, tutucu ve İslamcı güçleriyle sol eğilimli düşünceler, çeşitli önlemlerle suskun kalmaya zorlanmıştır.”¹⁴⁶

¹⁴³ V. Demir, **a.g.e.**, s. 139-141

¹⁴⁴ Atilla Girgin, **Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 126

¹⁴⁵ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 10

¹⁴⁶ Girgin, **a.g.e.**, s. 122

“Basın, iç ve dış politika konularında sınırlı haber verip, başyazarlar genellikle dış politika konularıyla ilgili yazılar kaleme almış, iç politika sorunlarına fazla yer ayrılması durumunda da derhal hükümetin tepkisine neden olmuştur.”¹⁴⁷

“Ayhan’a göre ise¹⁴⁸ özellikle kamuoyu oluşturma ve siyasi alanda söylemek istediğini söyletme bağlamında Atatürk, basını iyi bir araç olarak kullanmış, karışık mütareke döneminde sansür olsa da siyaset yapmanın temel alanlarından görülen basın, Atatürk tarafından siyaset yapma ve kamuoyu oluşturma aracı olarak kullanılmıştır.”¹⁴⁹

1938 yılında Atatürk’ün ölümünden sonra İsmet Paşa Cumhurbaşkanı olmuş, aynı yıl Türk Basını’nın idaresi İnönü’nün ve hükümetinin eline geçmiştir. İsmet İnönü’nün iktidara gelmesinden kısa süre sonra, 1939’da İkinci Dünya Savaşı başlamıştır, Türkiye savaşın dışında olsa da, 1940 yılında İstanbul’da sıkıyönetim ilan edilmiş ve hükümet, savaş bitene kadar sınırsız yetkilere sahip olmuştur.

“Hukuki itiraz yolu kapalı olmak kaydıyla, Bakanlar Kurulu gerekli gördüğü anda, dilediği gazeteyi dilediği sürece kapatma hakkına sahip olmuştur.”¹⁵⁰

“Türk basını, İkinci Dünya Savaşı yıllarında siyasal iktidarın bütün baskılarına rağmen rejim açısından önemli tartışmaları gündeme getirmiş ve bu tavırları yüzünden cezalandırılmıştır. Avrupa’nın savaş döneminde, faşist yönetimler ve demokrasiler olarak ikiye ayrılması, Türk basınında da benzer bir cepheleşme yaratmıştır. İktidarın basın üzerindeki denetiminin artmasına 1940 yılından itibaren sıkıyönetim de eklenmiştir.”¹⁵¹

“Böylece basın üzerinde çift yönlü bir denetim hüküm sürmüştür.”¹⁵²

¹⁴⁷ V. Demir, **a.g.e** s. 141

¹⁴⁸ Ayhan, **a.g.e.**, s. 212

¹⁴⁹ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 10-11

¹⁵⁰ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 169

¹⁵¹ Gürkan, **ae.** s. 50-52

¹⁵² F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 10-11

“Savaş döneminde sürekli baskı altında tutulan gazetecilerden kimisinin yazı yazması engellenmiştir. Savaşın sona erdiği sıralarda, kimi gazeteler dünyadaki genel eğilim doğrultusunda çok partili demokrasiye geçmek gereğinden söz etmeye ve iktidarı eleştirmeye başlamıştır. Bu ortamda giderek artan karşıt fikirler arasında bir denge unsuru olma gayreti içinde olan hükümet, yaşanan yapısal sorunlara ekonomik tedbirler üzerinden çare aramaya çalışırken, Almanya’nın savaştan yenik ayrılması ile İnönü’de yapısal sorunların liberal çoğulcu bir anlayışla giderilebileceği düşüncesi egemen olmuştur.”¹⁵³

“İkinci Dünya Savaşı’nın totaliter yönetimler aleyhine belli olmaya başlaması ve dünyada ortaya çıkan dengeler, demokratikleşme konusunda Türkiye’de yeni gelişmeler ortaya çıkmasını sağlamıştır.”¹⁵⁴

“Öyle ki, 1 Kasım 1945 tarihli konuşmasında İsmet İnönü, günün değişen koşullarına uygun hale getirmek için tek partili sistemde önemli siyasi düzeltmeler yapmaya hazırlandığını ima etmiştir.”¹⁵⁵

“7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP)’nin kuruluşunun resmen ilan edilmesiyle birlikte, Türkiye yeni demokrasi deneyimine başlamıştır.”¹⁵⁶

“Her ne kadar Demokrat Parti kurulsun da, demokratik seçimler 1950 yılında gerçekleşmiş ve seçimi DP kazanmıştır. DP’nin kuruluşuyla iktidar olması arasındaki süreç “Geçiş Dönemi” olarak adlandırılmıştır. İnönü’nün seçimleri erken bir tarihe çekmesi, DP’nin iktidar yarışını kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. 21 Temmuz 1946’da yapılan seçimlerde 465 sandalyenin 390’nı CHP, 65’ini DP ve 7 tanesini bağımsızlar almıştı.”¹⁵⁷

¹⁵³ Pınar Kılıçatan, “Türk Medyasında Dönüşüm ve Değişen Sahiplik Yapısı: Sabah Grubu Örneğinde Tarihsel Bir İnceleme”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Konya, 2010, s. 46-47

¹⁵⁴ V. Demir, **a.g.y.**, s. 149

¹⁵⁵ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1996, s. 22-27

¹⁵⁶ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 12

¹⁵⁷ Ahmad, **a.g.e.**, s. 33

“Ancak o zamanki genel inanç seçimlerin adil olmadığı yönündeydi.”¹⁵⁸

“Karpat’a göre 1946-1950 arasında ve sonrasında basın, siyasete ilgi uyandırmak ve halkın politikaya katılmasını sağlama noktasında önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir. Bütün gazeteler, çok partili sistemin ve demokrasinin kurulabilmesinin, vatandaşların siyasi meselelere doğrudan doğruya ilgi göstermeleri ana şartına bağlı olduğu düşüncesini yayma konusunda gayret göstermişlerdir.”¹⁵⁹

“Gazeteciler sürekli siyasi parti liderleri ile konuşmalar yapmış, onların düşüncelerini halka, halkın görüşlerini de siyasilere aktarmışlardır. Her ne kadar 1946 seçimleri yapılmış olsa da Milli Şef Dönemi basın-siyaset ilişkilerine bakıldığında yine de tek parti etkisi devam etmiştir. Siyasi parti lideri İnönü’nün aynı zamanda Cumhurbaşkanı olması, bazı milletvekillerinin aktif gazeteci olması, parti il başkanlarının aynı zamanda vali olmaları vb. bu koşullar altında bağımsız bir basından söz edilmesi mümkün değildir.”¹⁶⁰

Çok partili dönemin ilk seçimi olan 1946 Genel Seçimleri’nden sonra muhalefet ve basının girişimleriyle 1950 yılında seçim yapılmasına karar verilmiştir.

“14 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye seçime gitmiş, yaklaşık 8,5 milyon seçmenin % 88’i oy kullanmıştır. 408’i Demokrat Partiden, 69’u Cumhuriyet Halk Partisinden, 1 Millet Partisinden ve 9 bağımsız adaydan oluşan bir meclis seçilmiş, böylece yirmi yedi yıl aradan sonra, CHP dürüst ve serbest bir biçimde kendisinin yenilmesine müsaade etmiş ve yenilgiden sonra iktidarı sahiplerine barışçıl bir şekilde devretmiştir.”¹⁶¹

“Demokrat partinin, seçimlerden iki ay sonra ele aldığı ilk sorunlardan birisi Basın Kanunu olmuştur. 15 Temmuz’da Meclis’te oy çokluğuyla kabul edilen ve 21 Temmuz’da yürürlüğe giren Basın Kanunu, üzerinde değişiklikler olsa da günümüzde halen yürürlüktedir. Buna göre; 1931 kanunu ve sonrasındaki değişikliklerle kurulan güdümlü rejim yıkılmış ve

¹⁵⁸ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 13

¹⁵⁹ Karpat aktn. V. Demir **a.g.y.**, s. 159

¹⁶⁰ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 13

¹⁶¹ Bernard Lewis, **The Emergence of Modern Turkey**, Oxford University Pres, London, 1961, s. 306

hükümetin basın üzerindeki denetimi hemen hemen kaldırılmıştır. Gazete sahiplerinin ve yazarların Menderes'ten memnuniyet duyduğu gibi, Halk Partili bazı gazeteciler de Menderes'e yakın durmuş ve hükümeti desteklemeye başlamışlardır. 13 Haziran 1952'de "basın mesleğinde çalışanlarla çalıştırılanlar arasındaki münasebetleri düzenleyen kanun" çıkmıştır" ¹⁶² "Bu kanuna göre gazeteciler; sendika kurmak, sosyal sigortalardan yararlanmak, haftalık tatil, ücretli izin gibi pek çok hak elde ederek sosyal hakları tanınmıştır." ¹⁶³

"Demokrat Parti, iktidara geldiği ilk dört yıl içinde basınla ilişkileri iyi olmuştur. Ancak sosyal hoşnutsuzluklarla birlikte, muhalefet partilerinin, basının ve hatta Demokrat Parti üyelerinin tenkitleri de şiddetlenmiştir. Özellikle maliye ve ekonomi politikasının iyi işlemediği ileri sürülmüş ve tenkitler, tartışmalar günden güne artmıştır. Bu çerçevede gazetelerin tutumu da belli olmaya başlamış, bir kısmı iktidar çevresinde toplanırken, bir kısmı bağımsız kalmıştır. Demokrasinin savunucusu basın vasıtasıyla iktidar gelen DP, basına karşı tedbirler almaya başlamıştır. Basın Kanunu'na yeni hükümler eklemiş ve kâğıt sıkıntısı, kapatma tehlikesi, basının elini kolunu bağlamıştır." ¹⁶⁴

"1954 ve 1956 yıllarında yapılan düzenlemelerle basının elde ettiği kazanımların geri alınması ve bir anlamda muhalif basının susturulmaya çalışılması, 1960 askeri müdahalesine kadar uzanan sürecin yapı taşlarından birini oluşturmuştur." ¹⁶⁵

Milli Birlik Komitesi adı verilen darbeci askeri grubu oluşturan 38 subay, Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Cemal Gürsel başkanlığında 27 Mayıs sabahı yönetime el koyarak 1960 Askeri Darbesi'ni gerçekleştirmiştir.

"Türk basını 1960–1980 arası dönemde nitelik olarak büyük gelişme göstermiştir. Gerek ekonomik şartlar gerekse Anayasa'dan kaynaklanan olumlu ortam bu gelişmelerin itici gücü olmuştur. Bu dönemde çeşitli etkilerle gazetelerin tirajları büyük artış göstermiş ve 1979'da günde toplam ortalama 3 milyon tirajla en yüksek tiraja ulaşılmıştır. Bu etkenlerin arasında,

¹⁶² Topuz, **a.g.e.**, s. 193-194

¹⁶³ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 15

¹⁶⁴ V. Demir, **a.g.e.**, s. 161

¹⁶⁵ Metin Işık, **Türkiye'deki İletişim Sisteminin Medya Siyaset İlişkilerine Yansımaları, Medya ve Siyaset** Ed. Zülfikar Damlapınar, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, .s. 150-151

1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlüklerin gazete içeriklerine yansımaları, dağıtımda ve basmadaki tekniklerin gelişmesi gösterilebilir. 1970'lerin ortalarına doğru gelindiğinde ise, basın kuruluşları önemli sanayi ve ticari kuruluşlar arasına girmeye başlamıştır. Ancak, medyanın ticari amaçlarla doğrudan kullanılmaya başlaması ve ticari çıkarların mücadelesi alanı haline gelmesi 1980 sonrası döneme has bir olgudur.”¹⁶⁶

“Şeklen bakıldığında 1980'den sonra teknik alt yapıya büyük yatırımlar yapan Türk Basını, 1980 askeri darbesinden sonra, ‘anarşi ve teröre karşı çıkmak’ adı altında askeri yönetimin sözcüsü gibi davranmaya başlamıştır. Resmi görüşün, dönem gereği de askeri görüşlerin yoğun olarak propagandasının yapılmaya başlandığı bu dönem, bozulmaya karşı tepki olarak uç veren liberalizmin, dolayısıyla özelleştirme döneminin de başlangıcı olmuştur. Bu aşamada da klasik gazeteci-işveren geleneği sona ermiş, medya organları ya basın dışı işverenlerin eline geçmiş ya da basından gelme işverenler gazetecilik dışı faaliyetlerle birleşerek, gazeteciliğin zanaat dönemini kapatıp, basın sanayi çağına başlamışlardır.”¹⁶⁷

“Türkiye'nin yakın tarihinin önemli dönemlerinden biri olan 27 Mayıs 1960 darbesi, dünyadaki gelişmelere belirli ölçüde paralel olarak sanayileşme ve kentleşmeyle de çakıştığı için toplumda önemli değişikliklere yol açmıştır. Duran'ın belirttiği gibi, 1960 darbesi Türkiye'nin en ilerici anayasalarından birinin hazırlanmasına zemin sağlamış olsa da, 27 Mayıs, Silahlı Kuvvetler'in siyasal, toplumsal ve ekonomik yaşantıdaki rolünün başlangıcını oluşturmuş, ordunun devlet içindeki konum ve işlevini anayasal açıdan kurumlaştırmıştır.”¹⁶⁸

“Basının 1960 askeri müdahalesine verdiği tepki, Türkiye’de yayınlanan tüm gazeteler tarafından ayakta alkışlanmıştır ve basının 27 Mayıs karşısından takındığı bu “homojen” tavır, ne 12 Mart, ne 12 Eylül ne de 28 Şubat sürecinde yaşanmıştır.”¹⁶⁹

“Sözü edilen diğer üç darbelerde, askerleri destekleyenler olduğu kadar, askerlerin yanlış yaptıklarını söyleyenler de çıkmıştır.”¹⁷⁰

¹⁶⁶ V. Demir, **a.g.e.**, s. 175-176

¹⁶⁷ Duran, **a.g.e.**, s. 43

¹⁶⁸ Duran, **a.e.**, s. 41

¹⁶⁹ Hayati Tek, **Darbeler ve Türk Basını**, Elips Kitap, Ankara, 2007, s. 90

¹⁷⁰ F. Betül Aydın , **a.g.y.**, s. 17

“1960 askeri müdahalesinin ardından 1961 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile öngörülen politik özgürleşme yoluyla, düşünce ve basın özgürlüğünün sınırlarının genişletilmesinin iletişim alanına da olumlu yansımaları olmakla birlikte, kurulmaya çalışılan liberal-özgürlükçü ortamın sürekliliği sağlanamamıştır.”¹⁷¹

“1961 Anayasası, o dönemin bütün dünya anayasaları içinde basın hürriyetine en çok yer veren metin olma niteliği taşımaktadır. 1961 Anayasası geçmişteki tecrübeleri de dikkate alarak, basın özgürlüğünü parlamento çoğunluğuna sahip siyasi iktidarlara karşı korumayı ve teminat altına almayı hedef almış, bu sebeple basın özgürlüğüyle ilgili metin çok geniş tutulmuştur.”¹⁷²

“Ancak Milli Birlik Komitesi’nin basını kısıtlayıcı yöndeki yasaların uygulanmasını durdurması ile birlikte, rahat bir nefes alan basın organları bu kez sorumsuz yayıncılığa yönelmişlerdir. Basının sorumsuz yayıncılığa yönelmesi, basın çalışanları arasında da hoşnutsuzluğa neden olmuş ve basında özdenetim mekanizması oluşturulması çalışmaları başlatılmıştır.”¹⁷³

“Bu amaçla, basınla ilgili pek çok düzenleme yapılmıştır. Bunlardan en önemlileri Anayasa’da basınla ilgili yapılan düzenlemeler, 212 Sayılı Yasa, Basın İlan Kurumu’nun kurulması ve basının özdenetimi konusundaki çalışmalardır. 2 Ocak 1961’de Basın İlan Kurumu Kanunu yürürlüğe girmiş ve 212 Sayılı Yasa, Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Gazetecilerin iş güvenliğini sağlayan bu yasa, gazetecilere çeşitli hak ve imtiyazlar sağlamıştır. Gazetecilerin kıdem hakları, tazminatları, izin hakları bu kanunla düzenlenmiş ve gazetecilere, diğer başka hiçbir meslek grubunda olmayan ayrıcalıklar ve sosyal haklar tanınmıştır.”¹⁷⁴

¹⁷¹ Işık, **a.g.e.**, s. 151

¹⁷² V. Demir, **a.ge.**, s. 168

¹⁷³ Alemdar aktın Işık, **a.g.e.**, s. 151

¹⁷⁴ V. Demir, **a.g.e.**, s. 168-169

“27 Mayıs darbesini, 12 Mart, 12 Eylül ve 28 Şubat askeri müdahaleleri/muhtıraları izlemiştir. Ancak 1960 Darbesi, yukarıdan aşağıya bir müdahaleyle ülkenin en demokratik anayasasının yapılmasına fırsat vermiş ve basın da bu özgürlükçü ortamdan faydalanmıştır. 12 Mart Muhtırası, askerlerin hükümete yolladığı üç maddelik muhtıra (uyarı) ile başlamış; Demokrat Parti’nin devamı niteliğinde olan ve 1965-69 seçimlerini kazanan Adalet Partisi’nin (AP) istifası ve istikrarsız koalisyon hükümetlerinin kurulması sürecini başlatmıştır ” ¹⁷⁵

“Ordu komutanlarının gölgesinde ülkeyi yöneten hükümetin ele aldığı konulardan ilki, 1961 Anayasası’nın basın özgürlüğüyle ilgili 22. ve 27. maddelerini değiştirmek olmuştur. Gazete ve dergilerin ancak yargıç kararıyla toplatılmasını öngören değişiklikler, parlamento tarafından 22 Eylül 1971’de onaylanmıştır.” ¹⁷⁶

“Bu değişikliklerle basın hürriyetinin sınırlandırılabilceği hususlar genişletilmiş ve belirsizleştirilmiştir.” ¹⁷⁷

“12 Mart Muhtırası’ndan sonra hâkim olan yarı askeri rejim döneminde sol görüşlü pek çok gazeteci, yazar ve aydın hapishanelere konularak işkencelerden geçirilmiştir. Bunun yanında muhtıra karşısında Türk basını çeşitli gerekçelerle farklı tavırlar sergilemişlerdir. 12 Mart’tan sonra kimi gazeteler muhtıraya karşı çıkarken, kimi gazeteler de, muhtırayla yetinmemiş, tıpkı 27 Mayıs’ta olduğu gibi parlamentonun feshedilmesini talep etmişlerdir. Muhtıranın istedikleri seyri takip etmemesi ve bazı subayların komünistlik suçlamasıyla ordudan atılması üzerine de darbecilere karşı bir tavır içerisinde girmişlerdir.” ¹⁷⁸

“Işık’a göre basına önemli kısıtlamaların getirildiği söz konusu Muhtıra döneminin ardından basında görece bir özerklik de kendini göstermiştir. 60’lı yıllardan itibaren kitlesel nitelik kazanan basın organları, 70’li yıllarda ise hemen her görüşün kendini ifade etmesine imkân tanıyan bir çeşitlilik ve çok seslilik ortamı sağlamıştır.” ¹⁷⁹

¹⁷⁵ F. Betül Aydın , **a.g.y.**, s. 19

¹⁷⁶ Topuz, **a.g.e.**, s. 250

¹⁷⁷ F. Betül Aydın , **a.g.y.**, s. 19

¹⁷⁸ Tek, **a.g.e.**, s. 129

¹⁷⁹ Işık, **a.g.e.**, s. 154

“Bu çok sesli ortamın oluşmasında kitle iletişim araçlarının gelişmesinin etkisi olduğu söylenebilir.”¹⁸⁰

“Türkiye’nin 12 Eylül’e sürüklenmesinde siyasi olumsuzluklar önemli rol oynamıştır. Ülke yönetimine el koyan komutanlar, “siyasetteki tikanıklığı, cumhurbaşkanının bir türlü seçilemeyişi, liderler arasındaki kavgaları ve toplumda kamplaşmalara neden olan siyasi söylemi” yaptıkları darbenin gerekçeleri arasında göstermişlerdir.”¹⁸¹

Sıkı kontrolden geçen gazetelerde belli konuları yazmak, haber yapmak yasaklanmış, gazetelerin yazacaklarını komutanlar belirlenmiştir. Sıkıyönetim komutanları dilediklerinde bir gazeteyi kapatabilmişlerdir. Medya sahipleri darbeci komutanları rahatsız etmeyen, uyumlu, cunta yanlısı yayıncılığı seçmişlerdi.

“Bu dönemde baskılardan dolayı, yayın politikaları değişen ve magazinleşen basın, halk üzerindeki etkisi azalmaya başlamıştır. 12 Eylül Askeri Darbesi’yle sınırlandırılan anayasal özgürlükler, güçsüzleştirilen sendikalar ve kısıtlanan basın özgürlüğü, fikir basını çok zayıf duruma düşürmüştür. Bu zeminde basın, magazin haberlerine ağırlık vermeye başlamış ve siyasi iktidarın uygulamalarını eleştirmekten mümkün olduğunca kaçınmıştır. Bu durumda sermayenin medya alanına girmesinin önünde hiçbir engel kalmamıştır. Sendikaların zayıflaması ve basın üzerinde oluşan askeri yönetimden kaynaklanan baskılar nedeniyle, gazete ve dergilerin birer ikişer medya dışından gelen patronların eline geçmesine gazeteciler engel olamadığı gibi, gazeteciler sendikası da yayın organlarının satın alınmasına tepki gösterememiştir.”¹⁸²

12 Eylül Askeri Darbesi’nden sonra yönetime el koyan askerler, siyasi partilerin faaliyetlerini durdurmuş, parlamentoyu kapatmış, parti liderlerini tutuklamıştır. 1983’te Turgut Özal’ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) oyların yüzde 40’tan fazlasını alarak seçimleri kazanmıştır. “1980 yılındaki 24 Ocak Kararları ile birlikte ekonomik alanda uygulamaya konulan liberal politikalar, ülkenin her alanında bir değişim ve dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. 12 Eylül Askeri Müdahalesi ile ekonomik politikalardan bir sapma olmamasına rağmen, siyasal alanda

¹⁸⁰ F. Betül Aydın , a.y. s. 20

¹⁸¹ Tek, a.g.e., s. 133

¹⁸² V.Demir, a.g.e., s. 185

çok partili sistemin geçici olarak rafa kaldırılması ile birlikte her alanda getirilen kısıtlamalar medyayı da derinden etkilemiştir. Ardından hazırlanan 1982 Anayasası her alanda ayrıntılı düzenlemeler getirdiğinden, bireysel hak ve özgürlüklerdeki kısıtlamalarla birlikte, iletişim araçlarının da depolitizasyon sürecine girmesine yol açmıştır. Diğer yandan aynı dönemin basın dışı finans kurumlarının basınla eklemlenme süreci yaşanmıştır. Dolayısıyla, siyasal ve ekonomik politikaların etkisiyle yazılı basında değişim ve dönüşümler yaşanmış, ticari-özel radyo-televizyon kanalları açılarak görece bir çeşitlenme olmuştur.”¹⁸³

“1831’den 1983’e dek yazılı yayın organlarının büyük bölümü devlet desteğinde, işitsel ve görsel iletişim organları da devlet tekelinde işlevlerini yerine getirmekteyken, 1983’den sonra gelişen serbest pazar ekonomisi ve liberal rüzgârların etkisiyle basın yayın organlarının büyük bölümü tekelleşen sermayenin eline geçmiş ve böylece basında patron imajı büyük değişime uğramıştır.”¹⁸⁴

“Türkiye’de bu döneme basın ve siyaset ilişkilerine bakıldığında, Özal döneminde basın-siyaset ilişkilerinin çeşitlenmesi bu döneme rastlamaktadır. Birçok alandaki gelişmeler basın alanında da kendisini göstermiş, başka sektörlerde de olduğu gibi basına da birçok teşvikler verilmiştir. Bu durumu gören basın kuruluşu sahipleri bu teşviklerle en modern aletleri almışlardır. Bu gelişmelerin dışında kalan basın kuruluşları sahipleri ise ya gazetelerini satmış ya da ortak almışlardır. Bu dönemde basının ön plana çıktığını gören basın dışı sermaye sahipleri bu fırsatı iyi değerlendirmiş ve satın aldıkları gazetelerle basın sektörüne girmişlerdir. Böylece daha önce basını ilanlarla korkutan sermaye, bu kez patron düzeyinde basına egemen olmuştur. Bu şekilde basına giremeyen diğer sermaye sahipleri de televizyon kanalları kurmuşlardır. Bu dönemde basın giderek siyasetle daha içli-dışlı olmaya başlamış, sermaye gruplarının desteğini arkasına alan basın kuruluşları siyasi partilerin birer örgütü gibi çalışmaya başlamışlardır.”¹⁸⁵

Medyanın holdingleştiği 1980 öncesi evreyi 1980’den başlayarak “holdinglerin medyaya girişi” ve “yazılı-elektronik basınla bütünleşme” süreçleri izlemiştir. Bu durum 90’lı yıllarda da devam etmiştir. Bir yandan, medya sektöründen ilk birikimlerini yapıp palazlanan kuruluşlar kendi aralarında pazar savaşı yaparken diğer tarafta medyanın kârı ile birlikte

¹⁸³ V.Demir a.e.

¹⁸⁴ Çetin Yiğenoğlu, **Metelikten Medyaya**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s. 50

¹⁸⁵ Ataklı akt. Taşdemir, a.g.e., s. 177

medyayı bir silah olarak kullanmak isteyen holdinglerin sektöre girişiyle şirketler arası mücadeleler hız kazanmıştır..¹⁸⁶

“Özellikle 1990’ların ortalarından itibaren özel radyo ve televizyonların kurulmaya başlaması ile basın ve medyaya evrilme süreci tamamlanmış ve medya dönemi başlamıştır.”¹⁸⁷

1980’li yılların değişimleri medya sahiplikleri açısından önemli dönüşümlerle sonuçlanmıştır. Medya patronları yabancı gazeteler ile rekabet edebilecek teknolojileri Türkiye’ye getirmişlerdir. 1993 yılına kadar devlet tarafından korunan radyo - televizyon yayıncılığı yasası 1990 yılında ihlal edilmiştir.

“1990’lı yıllarda özel televizyon kanallarının Türk toplumunun hayatına girmeye başlamasıyla oluşan gruplaşmalar, medyada holdingleşmelere, başka sektörlerdeki sermaye sahiplerinin medyaya girmelerine yol açmıştır. Böylece medyadaki mülkiyet yapısında büyük bir değişim yaşanmıştır. Bu değişimde, ekonomik gelişmelerin yanı sıra siyasi faktörler de önemli rol oynamıştır. Sermayenin basit bir mülkiyet konusu olmayıp, bir kontrol unsuru olması, onun yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir egemenliğin kurucu bileşeni olarak işleyiş tarzını açıklamayı zorunlu kılmaktadır.”¹⁸⁸

“Türkiye’de basının gelişimi, Batı toplumlarından farklı olmuştur. Bunun nedeni siyasal iktidarın etki ve denetimine açık olarak görülmesindendir. Türk basınının ekonomik, siyasal ve kültürel gelişme dinamikleriyle açıklanabilecek bu özelliği, siyasal merkezîyetçi yapının her şeyi yukarıdan yerleştirme geleneğiyle ciddi bir hesaplama ihtiyacı duymayan tavrıyla birleşmiştir. Böylece basın, siyasal gelenek ve siyasal iktidarla arasına mesafe koymak yerine onun bir parçası gibi davranarak Türk toplumunu modernleştirme misyonuna sahip yönetici elitin bir temsilcisi gibi işlev görmüştür. Sonuçta yazılı basının özelleşmesi, siyasi iktidarın basın üzerindeki denetim ve etkisini azaltarak, Batılı anlamda tam olarak bir söylem çeşitlenmemesine ve çok sesliliğe yol açmamış; radyo ve televizyon alanında 1990’lı

¹⁸⁶ Mustafa Sönmez, **Türk Medya Sektöründe Yoğunlaşma ve Sonuçları**, Birikim, 1996, s. 77

¹⁸⁷ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 23

¹⁸⁸ Osman Anıl Ural “Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya Siyaset İlişkisi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 280

yıllardan itibaren başlayan ticarileşme ve özelleşme akımı da çoğulcu nitelikte bir medya ortamı sağlamamıştır.”¹⁸⁹

“Yayıncılığın, Türkiye’de hiçbir zaman öncelikli bir düzenleme konusu olmaması hükümetlerin, icraat duyurma ve kamuyu güdüp yönlendirme araçları olarak görülmesini de beraberinde getirmiştir. Askeri tedbirler, yayın politikaları ve “fiili durumlar”, ulusal kimlik inşasındaki ideolojik işlevi, sorunlu olan Türkiye radyo ve televizyon yayıncılığının “fiilen” küresel kapitalizm bağlamına oturmasının göstergeleri olarak işlemiştir.”¹⁹⁰

Bunlar basın ve medyanın iktidarların hakimiyetinde oluşunun örnekleridir.

“Türkiye’de çoğulcu nitelikli medya ortamının oluşmamasında, 1990’lı yıllarda yaşanan mülkiyet yoğunlaşmasının rol oynaması, temel etkenlerden birisidir. Bunun sonucunda, kamusal alandaki söylemsel çokluk medya ortamına yeterince yansımamıştır. Nitelikli medya oluşmamasının bir diğer sebebi ise, basın alanında görülen sendikasılaştırma politikalarıdır. Zira sendikasılaştırma basın mesleğini daha güvencesiz bir hale getirerek alternatif söylemlerin geliştirilmesini ve etik kodların uygulanmasını zorlaştırmıştır. 1980 yılından itibaren ortaya çıkan söz konusu gelişmeler zaman zaman basının kendisi tarafından da seminer, panel ve sempozyumlar yoluyla sorgulanmaya çalışılmıştır. Bunların da etkisiyle önceki dönemlerde başarısız olan otokontrol tartışmaları yeniden gündeme gelerek, 1998 yılında Basın Konseyi oluşturulmuştur.”¹⁹¹

“Teknolojik gelişmelerle birlikte Türk basınında bilgisayar teknolojilerinin ve modern baskı tekniklerinin kullanılmaya başlanması bir taraftan çalışanların sayısının azalmasına neden olduğu gibi, diğer yandan basının yüksek maliyetli bir sektör haline dönüşmesine yol açmıştır. Yüksek maliyetler nedeniyle basında el değiştirmeler yaşanırken, basının, basın dışı sermayeye ve hükümetlere bağımlılığı artmıştır.”¹⁹²

¹⁸⁹ Işık, **a.g.e.**, s. 169-170

¹⁹⁰ Ural, **a.g.y.**

¹⁹¹ Işık, **a.g.e.**, s. 169

¹⁹² Işık, **a.e.**, s. 156

“1990’ların ilk yılları yeni bir kilometre taşı olmuştur. Devlet tekelinden çıkarılan radyo-televizyon yayıncılığı hızla özel ve yeni yatırımlarla yatay ve dikey gelişme göstermiş, yazılı medya ile bütünleşmiştir.”¹⁹³

“Devlet kaynaklarına dayalı bu gelişme ve değişim, medyayı sadece malî ve ticari olarak değil, yayın siyaseti, ideolojik yaklaşım ve genel gazetecilik kültürü açısından da devlete çok yakınlaştırmıştır.”¹⁹⁴

“Medya Türkiye’de siyasal iktidarın ve resmi ideolojinin kültürel alandaki sözcülüğüne soyunmuş, seçimler üzerinde etki etmeye çalışarak bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır. Öyle ki, bunun tipik örneklerinden biri 1991 seçimlerinde yaşanmış; ANAP iktidarı seçimlere hem TRT, hem de Star 1 televizyonunun desteğiyle girmiştir.”¹⁹⁵

“1990’lar Türkiye’si özellikle siyasetçiler açısından ele alınırsa, zayıf siyasal yapılara ve koalisyon iktidarlara karşı ordunun yanında yer alan medyanın kendi reflekslerini de geliştirebileceğini de hissettiği, bir başka deyişle kendi gücünün farkına vardığı bir dönemin adıdır.”¹⁹⁶

“Medya döneminde Türkiye için 1990’lı yıllara damgasını vuran en önemli süreçlerden birisi ise 1997’de yaşanan 28 Şubat dönemidir. Literatüre *postmodern darbe* olarak geçen ve kalıntıları bugün bile günlük hayatımızı etkileyen 28 Şubat, Türkiye’nin dönüm noktalarından birisi olmuştur.”¹⁹⁷

“2000’li yıllar Türkiye’de 80’lerde başlayan, 90’lı yıllarda hızlanan medya holdingleri döneminin sona erdiği yıllardır. 2000 yılında ortaya çıkan bankalara el koyma uygulaması, bu bankalara bağlı holding ve medya şirketlerinin de devletin eline geçmesine neden olmuştur.

¹⁹³ Sönmez, **a.g.e.**, s. 20

¹⁹⁴ Duran, **a.g.e.**, s. 45

¹⁹⁵ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 26

¹⁹⁶ Yusuf Özkır, “27 Mayıs’tan 27 Nisan’a Asker-Gazeteci İlişkisi”, **İş Ahlakı Dergisi (Medya ve Ahlak Özel Sayısı)**, Cilt:4, Sayı:8, İstanbul, s. 98

¹⁹⁷ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 26

Siyaset, ticaret ve medya ilişkisinin sonucu olarak, devletten alınan büyük miktarda kredi, teşvik ve ihalelerle büyüyen medya saltanatı sarsılmaya başlamıştır.”¹⁹⁸

“Büyük medya holdingleri teker teker devletin denetimine geçmiş, bu durum özellikle 2002’de iktidara gelen Ak Parti iktidarında farklı bir medya-siyaset ilişkisinin oluşmasına neden olmuştur.”¹⁹⁹

“Türkiye 2002 yılında Ak Parti’nin siyaset arenasına girmesiyle yeni bir döneme girmiştir. Ak Parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinde aldığı % 34.29’luk oy oranıyla, yıllardır koalisyon hükümetleriyle yönetilen Türkiye’de ANAP döneminden sonraki ilk ‘tek’ parti iktidarını tesis eden parti olmuştur. Adaklı’ya göre 1980’li yıllardan itibaren hayata geçirilen neoliberal politikaların uygulayıcısı olmak bakımından Ak Parti’nin politikalarındaki dikkat çekici unsurlardan biri, kendisini etkin biçimde destekleyen ve mevcut medya manzarasını büyük ölçüde değiştiren bir medyanın ortaya çıkması olmuştur.”²⁰⁰

Sermaye ve holding kuruluşlarının ortaya çıkmasıyla birlikte medya alanında niceliksel ve niteliksel değişimler yaşanmıştır. Gazetelerden, televizyona, internetten kitap ve müzik endüstrilerine kadar medyanın farklı alanlarını bünyesinde toplayan; büyük medya holdingleri, medyayı hakimiyeti altına almıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri İstanbul Örneği

Bu bölümde araştırma için belirlenmiş Milli Gazete, Sabah ve Sözcü gazetelerinde 2019 İstanbul Yerel Seçimleri ile ilgili yapılmış siyaset haberleri söylem analizi ile incelenecektir. İlk olarak araştırmanın amacı ve önemi gibi bilgilere yer verilecek daha sonra, bu yöntem doğrultusunda edinilen sonuçlar değerlendirilecektir.

¹⁹⁸ V.Demir, **a.g.e.**, s. 229

¹⁹⁹ F. Betül Aydın, **a.g.y.**, s. 28

²⁰⁰ Adaklı aktın F. Betül Aydın, **a.y.**

3.2 Araştırmanın Örneklemi ve Kapsamı

Araştırmanın evrenini Türk yazılı basını ile 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise farklı okur kitlelerine hitap eden 3 ayrı gazete ile İstanbul şehri oluşturmıştır. Milli Gazete, Sabah ve Sözcü gazeteleri ile İstanbul Yerel Seçimleri araştırmanın örnekleimidir. 31 Mart 2019 İstanbul Yerel Seçimi öncesi ve sonrasında yenilenen seçimlerin sonrası da dahil olmak üzere 6 - 7 aylık seçim süreci boyunca her bir gazeteden 10 adet olmak üzere toplam 30 adet seçim haberi araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

Örnekleme dahil edilmiş 3 gazetenin seçilme nedenlerini şöyle açıklayabiliriz: Milli Gazete, gelenekçi muhafazakar yapısı ve ittifaklar dışında İstanbul'da seçime giren üçüncü oluşum olan Saadet Partisi ve adayları ile ilgili haberlerinden dolayı seçilmiştir.

Sabah Gazetesi ise Adalet ve Kalkınma Partisi ve hükümet yanlısı haberler yapmasından dolayı seçilmiştir.

Sözcü Gazetesi ise muhalif tutumu ve Cumhuriyet Halk Partisi yanlısı haberleri nedeniyle çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada İstanbul şehrinin seçilmesi kuşkusuz bu şehrin ülkenin her alanda en önemli şehri olmasından kaynaklanmaktadır.

3.3 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, çeşitli kriterle örneklem seçilmiş ulusal gazetelerin 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri öncesinde ve sonrasında siyasal partiler ve belediye başkan adaylarına nasıl ve ne kadar yer verdiğini ortaya koymak için yapılmıştır.

3.4 Araştırmanın Önemi

Gazeteler, siyaset mecrası ile ilgili geleneksel yazılı medya aracıdır. Gazeteler yaptıkları haberlerle siyaset mecrasını, yerel seçimleri ve seçmenleri etkilemekte ayrıca kendisi de bunlardan etkilenmektedir. Bu çalışmada yer alan gazete haberlerinin söylem analizi ile

tarafsız bir şekilde değerlendirilmesi demokrasi ve medyanın demokratik işlevi açısından kuşkusuz büyük önem taşımaktadır.

3.5 Varsayımlar

Gazetelerin aitlik yapısı, yayın politikası ve ideolojisi seçim haberlerinde kullanılan dilin içeriğine belirleyici bir etki yapmaktadır.

Bunun yanı sıra haberlerin okuyuculara şeffaf bir şekilde aktarılmadığı haberlerde yanlışlık unsurunun var olduğu araştırmanın varsayımları arasındadır.

Yazılı basın ürettiği haber içeriğinde var olan ideolojisi çerçevesinde nefret söylemi yaratımına bir şekilde hizmet etmektedir.

3.6 Sınırlılıklar

Araştırma Aralık 2018 - Haziran 2019 tarihleri arasında İstanbul'daki yerel seçimlerin tekrarlandığı süreler de dahil olmak üzere 7 aylık süre boyunca 3 adet gazetenin her birinden 10 haber olmak üzere toplam 30 adet siyasi haber ile sınırlıdır.

3.7 Araştırmanın Yöntemi

“Söylem konuşulan dil ve dil pratiğidir. Söylem çözümlemesi 1960’ların ortalarından itibaren ortaya çıkan disiplinlerarası bir alandır.”²⁰¹

“1960’lara kadar gerçekleştirilen söylem analizlerinin özellikle Avrupa’da, Doğu ve Batı Almanya etrafındaki ülkelerde ağırlıklı olarak dilbilimi üzerinden yapıldığı dile getirilir.”²⁰²

²⁰¹ Teun Van Dijk, **Media contents The Interdisciplinary Study of News as Discourse**, In: A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research, Ed. K. Jensen and N.W.Jankowski, London and New York: Routledge, 1991, s. 108

²⁰² Teun Van Dijk, **News As Discourse**, Lawrence Erlbaum Associates Publishers,

“Ancak söylem analizi yöntemi, taraflılık açısından Van Dijk tarafından eleştirilir ve haber metinlerini analizi etmede Dijk eleştirel söylem analizi yöntemini geliştirmiştir. Eleştirel söylem analizi haberin içindeki söylemi inceleyerek haberin bünyesindeki ideolojik ve politik ilişkileri çözümlemeye çalışır. Bu çözümleme söylem yoluyla var olan ilişkilerin nasıl değişime ve dönüşüme uğradığını gösterme çabasıdır. Dil pratiği söylemin ekonomik, kültürel, siyasal yani toplumsal alandaki ilişkisiyle ilgilidir. Söylem analizinde temel olan faktör söylemin aktörlerini ortaya çıkarmaktır. Çünkü söylemin aktörlerini belirleyenler söylem üzerinde bir denetim kurmaktadır. Söylem tarafsız olmadığı gibi haberi bir söylem olarak ele almak da eleştirel yaklaşımların bir konusudur. Haber söylemini haber üretim sürecinden toplumsal, ideolojik ve iktidar ilişkileri bağlamında çözümlemek gerektiği eleştirel yaklaşım araştırmacıları tarafından benimsenmektedir. Haber söylem olarak ele alındığında etnik, dini, siyasal gibi etmenlerden dolayı sürekli biz - öteki konumlandırması yapıldığı görülmektedir.”²⁰³

“Eleştirel söylem analizinin özelliklerini özetle maddeleyecek olursak:

- 1) Disiplinler arası bir niteliğe sahiptir
- 2) Toplumsal sorunları temel alarak çözümlemeler yapar
- 3) Demokrasi eşitsizlik ırk ayrımı kimlik ağırlık verdiği konular arasındadır.
- 4) Kullandığı yöntem eklektik yöntemdir. Pek çok kuram ve kuramcıdan yararlanır.
- 5) Ele aldığı hiçbir konuyu tarihsel bağlamından koparmadan analiz eder.
- 6) Eşitsizlik, adaletsizlik, ideoloji, tahakküm, iktidarın yeniden nasıl üretildiğine odaklanarak söylemin bunları nasıl meşrulaştırdığını anlamaya çalışır.

Eleştirel söylem analizi, dil pratiğini söylem analizi anlayışını da kapsamasının yanı sıra tahakküm, toplumsal yapı, tarihsel bağlam ve güç ilişkilerini de ele almaktadır. Bu alanda çalışmalar yapmış birden fazla araştırmacı olduğu gibi birden fazla eleştirel söylem analizi çalışması bulunmaktadır.”²⁰⁴ Bu çalışmada haber konu edinildiği için Van Dijk’ın geliştirmiş olduğu habere yönelik eleştirel söylem analizi kullanılacaktır. “Bu kapsamda, Van Dijk’ın söylem çözümlemesi modeli şu şekildedir.”²⁰⁵

Hillsdale, New Jersey, 1988, s. 21

²⁰³ Merve Örenel, “Yazılı Basında Nefret Söylemi: 7 Haziran Genel Seçimleri Örneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 57-58

²⁰⁴ Örenel, a.y., s. 59

²⁰⁵ Ö. Özer, **Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri**, Literatürk Yayınları, Konya, 2011, s. 83

A) Haberin Makro Yapısı

1. Tematik Çözümleme

- a)Başlık (Üst başlık, başlık, alt başlık)
- b)Haber girişi
- c)Spotlar (Haberde spot yoksa haber metninin ilk paragrafı)
- d) Fotoğraf

2. Şematik Çözümleme

- a) Durum
 - Ana olayın sunumu
 - Sonuç
 - Ardaan Bilgisi
 - Bağlam Bilgisi
- b) Yorum
 - Haber Kaynakları
 - Haberde tarafların olayla ilgili yorumu

B) Haberin Mikro Yapısı

1. Sentaktik Çözümleme

- a) Cümlelerin etken/edilgen olması
- b) Cümlelerin basit ya da karmaşık kurulumu

2. Bölgesel Uyum

- a) Nedensel İlişki
- b) İşlevsel İlişki
- c) Referansal İlişki

3. Sözcük Seçimleri

4. Haberin Retoriği

- a) Fotoğraf
- b) İnanıdırıcı bilgiler bulunması
- c) Görgü tanıklarının ifadeleri

“Van Dijk’ın söylem analizi makro ve mikro yapılardan oluşmaktadır. Makro yapı da kendi içinde tematik ve şematik çözümlemeye ayrılmaktadır. Tematik çözümlemede, üst başlık, başlık, alt başlık, spot ve haber girişleri incelenmektedir. Şematik çözümlemede, durum ve yorum bölümleri bulunmaktadır. Durum bölümünde, haber olayı hakkında bilgiler, ana olayın ele alınış biçimi, sonucu ve ardaan bağlam bilgisi yer almaktayken yorum bölümünde, ana olayın sonuçlarının değeriendirilmesi ve haber kaynakları incelenmektedir.”²⁰⁶

“Mikro yapı ise, sentaktik çözümleme, kelimeler arası bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haberin retoriğinden oluşmaktadır.”²⁰⁷

3. 8 İncelenen Gazete Haberleri

3.8.1 Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi, sol ideolojiye yakın muhalif bir gazetedir. Gazetenin 21 Aralık 2018 tarihinde yayınladığı haberde İBB CHP adayı Ekrem İmamoğlu’nun İstanbul’un Maltepe ve Ümraniye ilçelerinde gerçekleştirdiği seçim çalışmaları aktarılmaktadır. Haberde İmamoğlu’nun “Bu kentin geleceğine baş koyduk” ifadesi başlık olarak kullanılmış ve bu ifade ile tematik yapı kurulmuştur. Haber metninde sentaktik açıdan etken cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı büyük ve kalın puntolar ile haber fotoğrafının üzerinde yer almaktadır. Haberde İBB CHP Adayı Ekrem İmamoğlu’nun seçim çalışamalarına propaganda amaçlı değinilmektedir. Spot ile haber metni arasında yer alan haber fotoğrafında CHP Adayı Ekrem İmamoğlu, seçim çalışmaları esnasında açıklama yaparken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

²⁰⁶ Dijk, a.g.e., s. 54

²⁰⁷ Özer, a.g.e., s. 83

Gazetenin 25 Ocak 2019 tarihinde yayınladığı haberde “Kanal İstanbul öncelik değil” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı büyük ve kalın puntolar olarak haber fotoğrafının üzerinde bulunmaktadır. Haberde CHP adayı İmamoğlu’nun Bahçelievler ilçesine yaptığı ziyaretler ve seçim çalışmaları anlatılmaktadır. Spot ile haber metni arasında bulunan haber fotoğrafında Ekrem İmamoğlu, bir vatandaşa sarılırken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 16 Şubat 2019 tarihli haberinde “Ekrem İmamoğlu’ndan servisçilere ziyaret” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yayınlanmıştır. Haberde CHP adayı Ekrem İmamoğlu’nun İstanbul Servisçiler Odası’na yaptığı ziyaret aktarılmaktadır. Ekrem İmamoğlu, haber fotoğrafında Servisçiler Odası’nda partililer ve yöneticiler ile birlikte evrakları incelerken görülmektedir. Haber metninde basit ve cümleler kullanılmıştır.

Gazetenin 17 Mart 2019 tarihli haberinde “Ekrem İmamoğlu Yasin okudu” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yayınlanmıştır. Haberde CHP adayı Ekrem İmamoğlu’nun Ataşehir, Fatih, Beşiktaş, Eyüp ve Sarıyer ilçelerinde yaptığı ziyaret ve çalışmalar anlatılmaktadır. Haber fotoğrafı olarak İmamoğlu’nun Eyüpsultan Cami’sinde Yasin okurken çekilmiş görüntüsü kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler bulunmaktadır.

Gazetenin 28 Mart 2019 tarihinde yayınladığı haberde “Ekrem İmamoğlu kazandı” başlığı ile tematik yapı oluşturulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde İstanbul Yerel Seçimleri’ni kesin olmayan sonuçlara göre CHP adayı Ekrem İmamoğlu’nun kazandığı aktarılmaktadır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde seçim ile ilgili partiler, adayları sandık, seçmen ve oy sayılarına ilişkin istatistik ve grafikler ile Ekrem İmamoğlu’nun özgeçmişine de yer verilmiştir. Haber fotoğrafında Ekrem İmamoğlu gülerken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 2 Nisan 2019 tarihli haberinde “Ekrem İmamoğlu’ndan Anıtkabir’de Kuvayı Milliye Ruhuyla Hizmet Sözü” başlığı ile tematik yapı oluşturulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde İstanbul Yerel Seçimleri’ni kazanan CHP Adayı Ekrem İmamoğlu’nun Anıtkabir’i

ziyareti anlatılmaktadır. Haber fotoğrafında Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olarak imzaladığı Anıtkabir Özel Defteri görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 17 Nisan 2019 tarihli haberinde “Ekrem İmamoğlu, görevi devraldı” başlığı ile tematik yapı oluşturulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde İBB Başkanı seçilen CHP Adayı Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Saraçhane'de bulunan İBB Binası'na gelerek görevi İBB Başkanı Mevlüt Uysal'dan devralması aktarılmaktadır. Haber fotoğrafında yeni İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu, açıklama yaparken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 7 Mayıs 2019 tarihli haberinde “Saadet adayı Gökçınar, İmamoğlu lehine çekilmeye hazır: Partimin kararını bekliyorum” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde SP Adayı Necdet Gökçınar'ın yeniden yapılacak İstanbul Yerel Seçimleri'nde adaylıktan çekilme durumu ile ilgili bilgi verilmektedir. İBB Saadet Partisi Adayı Necdet Gökçınar'ın açıklama yaparken çekilmiş görüntüsü haber fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 8 Mayıs 2019 tarihli haberinde “İmamoğlu'nun mazbatasını iptal edildi, İBB'de işten çıkarmalar başladı” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde sentaktik açıdan etken cümleler bulunmaktadır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde Yüksek Seçim Kurulu kararı sonrası İBB Başkanı seçilen CHP adayı Ekrem İmamoğlu'nun mazbatasının iptal edildiği anlatılmaktadır. Haber fotoğrafı olarak İmamoğlu'nun işten çıkarılan Basın Danışmanı Murat Ongun'un fotoğrafı kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 23 Haziran 2019 tarihinde yayınlanan haberinde “İmamoğlu, Erdoğan'ı ikiye katladı” başlığı ile tematik yapı oluşturulmuştur. Haberde sentaktik bağlamda etken cümleler yer almaktadır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberde İBB CHP Adayı Ekrem İmamoğlu'nun AKP Adayı Binali Yıldırım'ı yüzde 9 fark ile geçtiği ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 1994 İstanbul Yerel Seçimleri'nde aldığı oyu ikiye katladığı anlatılmaktadır. Haber fotoğrafında İstanbul Yerel

Seçimlerini 2 kere kazanan Ekrem İmamoğlu bir mitingte grlmektedir. Haberde ayrıca 1980 sonrası İstanbul’da yerel seçimleri kazanan belediye başkanları ve oy oranları da yer almaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi Değerlendirme

Atatrk - sosyal demokrat kimliği ile bilinen sol tandanslı Cumhuriyet Gazetesi, muhalif yayın politikaları ile bilinmektedir. Cumhuriyet Gazetesi, CHP İBB adayı Ekrem İmamoğlu lehine haberler yaparken, AKP adayı Binali Yıldırım aleyhine haberle yayınlamıştır.

3.8.2 Milli Gazete

Saadet Partisi ve Milli Görüş’e yakınlığı ile bilinen Milli Gazete, haberlerinde yer yer iktidar yanlısı yer yer de Ak Parti ile diğer partilere muhalif söylemler geliştirmektedir.

Gazetenin 26 Aralık 2018 tarihli yayını 9. sayfada yer alan haberde “İstifasına gerek yok” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik açıdan haberde etken cmlerler kullanılmıştır. Haberin başlığı haber fotoğrafının içine büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde gazete Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın İBB Başkan Adayı Binali Yıldırım’ın TBMM Başkanlığı’ndan istifası ile ilgili yaptığı açıklamayı haber başlığı olarak seçmiş, “İstifasına gerek yok” cmlmesini büyük harflerle başlık yaparak Ak Parti adayı Yıldırım’ın TBMM Başkanlığı’ndan istifa etmemesinin ortaya çıkaracağı haksız rekabete dikkat çekmek istemiştir. Haber girişinde Ak Parti Genel Başkanı Erdoğan, haberin farklı yerlerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan şeklinde kullanılan ifadeler ile Erdoğan’ın taraflı bir siyasetçi oluşuna vurgu yapılmıştır. Haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşma yaparken el jesti yaptığı fotoğrafı kullanılmış, bu fotoğraf ile Erdoğan’ın otoriter bir siyasetçi olduğu ortaya konmak istenmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 5 Ocak 2019 tarihli yayını 8. sayfada yer alan haberde “Amaç algı oluşturmak” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik açıdan haberde edilgen cmlerler yer almaktadır. Haber başlığı haber fotoğrafının altına büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde Milli Gazete, İBB Başkan Adayı Binali Yıldırım’ın TBMM Başkanlığı’ndan istifa etmemesi durumunu taraflı bir algı oluşturma çabası olarak

olarak yorumlamıştır. Başlık gazetenin kendi yorumundan oluşmaktadır. Haberin spotunda kullanılan koyu puntolar ile belirtilmiş “partiler üstü aday”, “devletin adayı” sözleri ile haksız rekabete dikkat çekilmiştir. Haberde Binali Yıldırım’ın selam verdiği fotoğrafı kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler yer almaktadır.

Gazetenin 11 Ocak 2019 tarihli yayını 10. sayfada yer alan haberde “Herkes istifa etsin ben de edeyim” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik açıdan haberde etken cümleler bulunmaktadır. Haber başlığı haber fotoğrafı ile iç içe kalın ve koyu puntolar ile yazılmıştır. Haber başlığı İBB Başkan Adayı Binali Yıldırım’ın açıklamasından oluşmaktadır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde Yıldırım, “Herkes istifa etsin ben de edeyim” ifadesi ile dikkatleri seçim sürecinde resmi görevde olan diğer adaylara yönelterek kendine yönelmiş olan olumsuz algıyı hafifletmeye çalışmıştır. Haber fotoğrafında Yıldırım, açıklama yaparken görülmektedir. Haber, basit cümle ve kelimeler içermektedir.

Gazetenin 4 Nisan 2019 tarihli yayını 8. sayfada yer alan haberde “Mazbatamızı talep ediyoruz” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı koyu puntolar ile yazılmıştır. Haber başlığı İBB Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu’nun açıklamasından oluşmaktadır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde İmamoğlu, “Mazbatamızı talep ediyoruz” açıklaması ile şaibe seçim sonrası sürecinin adil bir şekilde sonuçlandırılmasını talep etmektedir. Haber fotoğrafı haber metninin sol alt köşesine yerleştirilmiştir. Fotoğrafta, İmamoğlu açıklama yaparken görülmektedir. Haber, basit cümle ve kelimelerden oluşmaktadır.

Gazetenin 9 Nisan 2019 tarihli yayını 8. sayfada yer alan haberde “1 Oyla da seçim kazanılır” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı koyu puntolar ile yazılmıştır. Haber başlığı İBB Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu’nun açıklamasından oluşmaktadır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde İmamoğlu, aradaki oy farkının 15 bin olduğunu ve 1 oyla bile seçimin kazanılabileceğini belirtmektedir. Haber fotoğrafı başlığın üstünde yer almaktadır. Fotoğrafta İmamoğlu, Kartal Belediyesi’ni ziyaret ederken görülmektedir. Haber metni, basit cümle ve kelimelerden oluşmaktadır.

Gazetenin, 9 Haziran 2019 tarihli yayını 14. sayfada yer alan haberde “Gökçınar’dan ortak yayın eleştirisi” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken - aktif cümleler yer almaktadır. Haber başlığı koyu puntolar ile yazılmıştır. Haber başlığı Saadet Partisi İBB Başkan Adayı Necdet Gökçınar’ın açıklamasından oluşmaktadır. Saadet Partisi aday, Gökçınar, kendisinin davet edilmediği AKP İBB Adayı Binali Yıldırım ile CHP İBB Adayı Ekrem İmamoğlu’nun birlikte katıldığı ortak yayını eleştirmektedir. Haber fotoğrafı başlığın üstünde bulunmaktadır. Fotoğrafta Necdet Gökçınar, basın mensuplarıyla birlikte bir toplantıda görülmektedir. Haber metninde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 11 Haziran 2019 tarihli yayını 9. sayfada yer alan haberde “Sponsorlu Sahtekarlık” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haber metninde pasif – edilgen cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı koyu ve kırmızı renkli puntolar ile yazılmıştır. Bununla habere dikkat çekmek istenmektedir. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde gazetenin, yenilenen İstanbul Yerel Seçimi öncesi Facebook adlı sosyal medya sitesinde “Saadet Partili Duyuru Sayfası” adlı grupta paylaşılan “Biz Saadet Partililer olarak 23 Hazira 2019 İstanbul Yerel Seçimleri’nde oyumuzu Ak Parti Adayı Sayın Binali Yıldırım’a vermeye karar verdik” şeklindeki gönderiyi asılsız ve sahte bir paylaşım olarak değerlendirdiği görülmektedir. Haber fotoğrafı haber spotu ile haber metninin ortasına yerleştirilmiştir. Fotoğrafta sahte ve asılsız olarak değerlendirilen Facebook gönderisine yer verilmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 18 Haziran 2019 tarihli yayını 9. sayfada yer alan haberde “Milli Görüşçü Saadet Partisi’ne Oy Verir” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken – edilgen cümlelere birlikte yer verilmiştir. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında Saadet Partisi ve Milli Görüş düşüncesine yakınlığı ile bilinen Milli Gazete, tekrarlanan yerel seçimde Saadet Partililerin, Ak Parti Adayı Binali Yıldırım’ı destekleyeceği iddialarını yalanlamaktadır. Haber fotoğrafı haber spotu ile haber metni arasına yerleştirilmiştir. Haber fotoğrafında ellerinde Saadet Partisi bayrakları ile partililer görülmektedir. Bu fotoğraf ile Saadet Partisi ve Mili Görüş’ün kendi adaylarını desteklediği ortaya konmak istenmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır. Haber konuyla ilgili kişilerin açıklamaları ile bir sayfaya yayılmış bir şekilde yayınlanmıştır.

Gazetenin 20 Haziran 2019 tarihli yayını 9. sayfada yer alan haberde “İstanbul’un Sorunlarını Biz Çözeriz” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısı değerlendirildiğinde “İstanbul’un Sorunlarını Biz Çözeriz” başlığı ile Saadet Partisi’nin ve partinin İBB Adayı Necdet Gökçınar’ın seçmene tanıtımı amaçlanmıştır. Haber siyasi propaganda amaçlı yapılmıştır. Haber başlığı Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu’nun açıklamasından alınmıştır. Haber fotoğrafında Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu, partinin İBB Adayı Necdet Gökçınar ile parti yöneticileri birlikte basın açıklaması yaparken görülmektedir. Haber metninde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır. Haber konu ile ilgili diğer haberlerle bir sayfaya yayılmış bir şekilde yayınlanmıştır.

Gazetenin 24 Haziran 2019 tarihli yayınının 8. sayfasındaki haberde “Fark Değişti Sonuç Değişmedi” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etken cümleler yer almıştır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Tematik yapı değerlendirildiğinde haber başlığı ile seçimlerin yenilenmesi eleştirilmiştir. Haber fotoğrafında okulda oy kullanan bir seçmen görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Milli Gazete Değerlendirme

Gelenekçi muhafazakar yapısı ve İslamcı yayın politikası ile dikkat çeken Milli Gazete’nin, Saadet Partisi ve Milli Görüş hareketine yakınlığı bilinmektedir. Muhafazakar kadrolara sahip olan gazete adeta Saadet Partisi’nin resmi olmayan yayın organıdır denilebilir. Gazete bazı yayınlarında ideolojik benzerlikler gösterdiği Ak Parti iktidarı ile aynı görüşleri beyan etmekte, bazı konularda ise diğer muhalif gazeteler gibi karşıt görüşlerini paylaşmaktadır.

3.8.3 Sabah

Gazetenin 6 Ocak 2019 tarihli yayınının 14. sayfasında yer alan haberinde “Yıldırım’dan Chp’li rakibi İmamoğlu’na tebrik telefonu” başlığı ile haberde tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etkin – aktif cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında seçim öncesi Ak Parti adayının Chp

adayına telefon ederek iyi dileklerini iletteği ifade edilmiştir. Haberde Ak Parti İBB Adayı Binali Yıldırım ile Ekrem İmamoğlu'nun fotoğrafları haber metninin yanlarına yerleştirilerek kullanılmıştır.

Ak Parti adayı Binali Yıldırım haberde kullanılan fotoğrafta makam odasında telefonla konuşurken görülmektedir. Chp adayı Ekrem İmamoğlu ise konuşma yaparken görülmektedir. Binali Yıldırım'ın makam odalı fotoğrafı seçmene Ak Parti adayının “devletin adayı” algısını yerleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca haberin sonunda Ak Parti adayı Yıldırım'ın İstanbul ilçelerinde seçim çalışmalarına 15 Ocak tarihinde başlayacağı bilgisi verilerek propaganda yapılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 24 Ocak 2019 tarihli yayınının 16. sayfasında yer alan haberinde “İmamoğlu'na Erdoğan broşürü ile cevap verdi” başlığı ile tematik yapı oluşturulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etkin cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısı incelendiğinde seçmenin üstünde Cumhurbaşkanı ve Akp Genel Başkanı R. Tayyip Erdoğan'ın resminin olduğu broşür ile Adalet ve Kalkınma Partisi yanlısı propaganda yapıldığı görülmektedir. Haberde bahsedilen seçmenin broşürü Chp adayına gösterirken çekilmiş fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğraf, haber başlığının altında yer almaktadır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 7 Mart 2019 tarihli yayınının 17. sayfasında bulunan haberde “Dayılarından bile İmamoğlu'na oy yok” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Sentaktik bağlamda haberde etkin cümlelere yer verilmiştir. Haberin tematik yapısı incelendiğinde Chp adayının dayısının yaptığı açıklama ile İmamoğlu'na dayılarının bile oy vermeyeceği ifade edilerek İmamoğlu ile ilgili olumsuz algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Haberde okuyucuyu ikna etmek ve inandırıcılığı artırmak için ilgili açıklamayı yapan Ekrem İmamoğlu'nun dayısı Murat İnan'ın fotoğrafına yer verilmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 4 Nisan 2019 tarihli yayınının 14. sayfasında yer alan haberde “Geçersiz oylar sayıldıkça fark kapanıyor” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etkin - edilgen cümleler birlikte kullanılmıştır. Haber başlığı büyük ve kalın puntolar ile beyaz renkli olarak yayınlanmıştır. Haberin tematik yapısı incelendiğinde 31 Mart 2019 gecesi çok küçük bir farkla seçimi kazanamayan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin oylar çalındığı için seçimi kazanamadığı savunulmaktadır. Haberde inandırıcılığı artırmak için hile yapıldığı öne sürülen

seçim tutanaklarının fotoğrafları yer almaktadır. Okuyucuları, AKP tarafından yapılan itirazlar sonucunda alınan oyların yeniden sayılması kararının yasal olduğuna ikna etmek için Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın açıklaması ve fotoğrafına ayrıca yer verilmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 9 Nisan 2019 tarihli yayınının 14. sayfasında yer alan haberde “CHP ve İyi Parti'den Ysk'ya Açık Tehdit” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etkin cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı siyah ve kırmızı renkli olarak büyük ve kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında oyların yeniden sayılma kararı ihtimaline karşı itiraz eden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu ile İYİP Genel Başkanı Meral Akşener, Yüksek Seçim Kurulu'nu tehdit ediyor şeklinde olumsuz algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Haber fotoğrafında CHP ve İYİP Genel Başkanları birlikte açıklama yaparken görölmektedir. Fotoğraf, haber başlığı ile haber metni arasına yerleştirilmiştir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 11 Nisan 2019 tarihli yayınının 14. sayfasında yer alan haberde “Hayalet seçmen skandalı büyüyor” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken ve edilgen cümleler birlikte kullanılmıştır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında Chp'nin sahte seçmenlerle hile yaparak seçimlerde öne geçtiği ifade edilmiştir. Haber fotoğrafında kimsenin yaşamadığı depo benzeri bir yer görölmektedir. Haber fotoğrafı, haber başlığının üstünde yer almaktadır. Haberde basit cümle ve kelimeler yer almaktadır.

Gazetenin 14 Mayıs 2019 tarihli yayını 18. sayfada yer alan haberde “Üstüne Gidip Tespit Ediyoruz Adamlar Sağlam Çalmış” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı beyaz renkli kalın puntolar ile yayınlanmıştır. Haber başlığı AKP Adayı Binali Yıldırım'ın açıklamasından alınmıştır. Haberin tematik yapısında AKP İBB Adayı Binali Yıldırım, muhalefeti oyları çalmakla suçladığı halde peşinen kimseyi suçlamadığını ifade etmiştir. Somut ve bariz bir kanıt olmadan suçlama yapan AKP Adayı Yıldırım, muhalefet adayının olumsuz algılanması için oy hırsızlığı suçlaması yapmıştır. Haberde AKP Adayı Binali Yıldırım'ın açıklama yaparken çekilen fotoğrafı yer almaktadır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmaktadır.

Gazetenin 31 Mayıs 2019 tarihli yayınının 14. sayfasında yer alan haberde “Yıldırım müjdeleri peş peşe sıraladı” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde edilgen cümlelere yer verilmiştir. Haber başlığı beyaz renkli olarak yayınlanmıştır. Haberin tematik yapısında gazete, AKP Adayı Binali Yıldırım’ın seçim vaatlerini “müjde” olarak değerlendirilmiştir. Haber fotoğrafında Binali Yıldırım seçim çalışması yaparken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmaktadır.

Gazetenin 7 Haziran 2019 tarihli yayını 14. sayfada bulunan haberde “Chp Adayının VIP Zorbalığı” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler bulunmaktadır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısına VIP girişini kullanmalarına izin verilmeyen CHP Adayı ve beraberindekilerin polisler ile yaşadığı tartışmayı konu edilmiştir. Haber fotoğrafı olarak olay ile ilgili görüntüler kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 17 Haziran 2019 tarihli yayınında 15. sayfada yayınlanan haberde “Yıldırım Net Konuştu İmamoğlu Top Çevirdi” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı beyaz renkli kalın ve büyük puntolar ile yayınlanmıştır. Haberin tematik yapısında Binali Yıldırım övülmüş ve desteklenmiş, Ekrem İmamoğlu ise eleştirilmiş ve yalancılık ile itham edilmiştir. Haber bariz bir şekilde yanlı siyasi propaganda içermektedir. Haber fotoğrafı olarak iki adayın da birlikte katıldığı açık oturum programı görüntüleri kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Sabah Gazetesi Değerlendirme

Ciner Holding’in borcu sebebiyle TMSF’ye kalan Sabah Gazetesi, hükümete yakın şirketlerden Çalık Holding tarafından satın alınmıştır. Bu işlemten sonra gazete, Adalet ve Kalkınma Partisi’ni destekleyen bir yayın anlayışını benimsemiş adeta iktidar tarafının resmi olmayan yayın organı olmuştur.

3.8.4 Sözcü

Gazetenin 11 Ocak 2019 tarihli yayınının 4. sayfasında yer alan haberde “Sarayda İstanbul zirvesi” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler kullanılmıştır. Haber başlığı kalın puntolar ile yayınlanmıştır. Haberin tematik yapısında CHP İBB Adayı Ekrem

İmamoğlu'nun Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı Beştepe'deki ziyareti işlenmiştir. Haber, İmamoğlu ile ilgili olumlu imaj oluşturacak bir üslup ile yazılmıştır. Haber fotoğrafı olarak Erdoğan ile İmamoğlu'nun ziyaret sırasında birlikte çekti oldukleri görüntüleri kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 19 Şubat 2019 tarihli yayınının 5. sayfasında yer alan haberde “Yeni istihdam alanı yaratacağız” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın ve büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında CHP Adayı Ekrem İmamoğlu'nun Tüsiad'a gerçekleştirdiği ziyaret yer almıştır. Haber, İmamoğlu ile ilgili olumlu algı oluşturacak şekilde kaleme alınmıştır. Haber fotoğrafında İmamoğlu ile Tüsiad Başkanı ve diğer yetkililerden birkaçı birlikte görölmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 25 Şubat 2019 tarihli yayınının 4. sayfasında yer alan haberde “En büyük projem gönüllere girmek” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haber başlığı CHP Adayı İmamoğlu'nun açıklamasından alınmıştır. Haberin tematik yapısında iktidar tarafının proje diyerek eleştirdiği İmamoğlu, kendisine yöneltilen proje eleştirisine atıfla projesinin gönüllere girmek olduğunu vurgulamaktadır. Haber, CHP Adayı İmamoğlu odaklı olarak hazırlanmıştır. Haber fotoğrafında İmamoğlu bir etkinlikte görölmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 26 Şubat 2019 tarihli yayınının 5. sayfasında yer alan haberde “2 Ayda 21 İlçe Gezdi 300 Km Yol Yürüdü” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında CHP İBB Adayı Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul ilçeleri ile ilgili çalışmaları anlatılmaktadır. Haberde İmamoğlu'nun Darülaceze'de yaşlılarla, kahvaltıda Roman vatandaşlarla çekildiği iki ayrı fotoğraf kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır.

Gazetenin 27 Şubat 2019 tarihli yayınının 12. sayfasında yer alan haberde “Yüzüme bakın anket sonuçlarını görün” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haberde etken cümleler yer almaktadır. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında İmamoğlu'nun Beşiktaş ve Üsküdar ilçelerinde devam eden çalışmaları işlenmektedir. Haber

fotoğrafında İmamoğlu, büfede bir şeyler yerken görülmektedir. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır. Haber fotoğrafı başlığın üzerinde konumlandırılmıştır.

Gazetenin 2 Nisan 2019 tarihli yayınının 11. sayfasında yer alan haberde “Tebrik etmesini de biliriz ama süreç devam ediyor” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında seçim sonrası itirazları ile seçim sonrası asılan teşekkür pankartları yer almaktadır, İBB AKP Adayı Binali Yıldırım’ın açıklamalarına yer verilmiştir. Haberde Binali Yıldırım ile teşekkür pankartlarının fotoğrafları kullanılmıştır. Haberde basit cümle ve kelimeler kullanılmıştır. Haber fotoğrafı başlığın üstünde ve altında konumlandırılmıştır.

Gazetenin 6 Nisan 2019 tarihli yayınının 11. sayfasında yer alan haberde “İmamoğlu kaybedene kadar sayalım o zaman” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında oyların tekrar sayılma durumu yer almaktadır. Haberde İBB CHP Adayı Ekrem İmamoğlu’nun konu ile ilgili itiraz açıklaması bulunmaktadır. Haberde basit cümle ve kelimeler yer almaktadır. Haberde CHP aday İmamoğlu’nun bir türbede dua ederken çekilmiş fotoğrafı kullanılmıştır. Gazete, bu fotoğraf ile muhafazakar çevrelerde İmamoğlu ile ilgili olumlu algı oluşturmaya çalışarak siyasal propaganda yapmıştır. Haber fotoğrafı haber başlığının altındadır.

Gazetenin 14 Mayıs 2019 tarihli yayınının 6. sayfasında yer alan haberde “Sloganı da aldılar” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haber başlığı kalın puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında AKP İBB Adayı Binali Yıldırım’ın CHP İBB Adayı Ekrem İmamoğlu’nun ‘Her şey çok güzel olacak’ sloganını “Her şey daha güzel olacak” şeklinde kullanması işlenmiştir. Haberde sloganın ilk kez CHP aday İmamoğlu tarafından kullanıldığı belirtilerek taraflı bir bakış açısı ortaya konmuştur. Haber fotoğrafına başlığın üstünde yer verilmiştir. AKP aday Binali Yıldırım’ın çocuklarla çekildiği bir fotoğraf haber fotoğrafı olarak kullanılmıştır.

Gazetenin 15 Mayıs 2019 tarihli yayınının 4. sayfasında yer alan haberde “Ankara’da Ekrem İmamoğlu’na Bağış İzdihamı “ başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haber başlığı kalın puntolar ve kısmen büyük harflerle yazılmıştır. Haberin tematik yapısında Ankara’da İBB Adayı Ekrem İmamoğlu’nun seçim kampanyası için para yatıranların oluşturduğu izdiham yer almaktadır. Haberin aktarılış şekli ve haberde kullanılan cümlelerle taraflı bir bakış açısı göze

çarpmaktadır. Haber fotoğrafı haber başlığının üstünde yer almaktadır. Haber fotoğrafında banka önündeki sıra ve kalabalık görülmektedir.

Gazetenin 12 Haziran 2019 tarihli yayınının 11. sayfasında yer alan haberde “Akp bürosuna gitti” başlığı ile tematik yapı kurulmuştur. Haber başlığı mavi zemin üzerine beyaz puntolar ile yazılmıştır. Haberin tematik yapısında İBB CHP Adayı Ekrem İmamoğlu’nun seçim çalışmaları sırasında AKP bürosunu ziyareti bulunmaktadır. Haberin sunum şekli ile CHP adayı İmamoğlu ile ilgili olumlu imaj oluşturmaya çalışılmıştır. Haber fotoğrafı haber başlığının üstünde konulandırılmıştır. Haber metninde basit cümle ve kelimelere yer verilmiştir.

3.9 Sonuç ve Değerlendirme

Gazeteler geçmişten günümüze yaşanmış gelişme ve olayları topluma haber veren, toplumu bilgilendiren temel yazılı medya aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Mahmut döneminde Takvim-i Vakayi adlı Osmanlı Devleti’nin ilk resmi gazetesi ile başlayan Türk gazeteciliği ilerleyen yıllarda özel ve yarı özel diğer gazetelerin de çıkarılmasıyla yoluna farklı gazeteler ile devam etmiştir.

Gazeteler ve gazeteciler 19. yüzyıldan Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar Osmanlı Saray’ının Cumhuriyet’ten itibaren de Tek Parti döneminde adeta devletin topluma ve dış dünyaya haber ve bilgi verme aracı olarak varlık göstermişlerdir. Demokrat Parti’nin 1946 yılında kurulması ile Türkiye’de çok partili siyasal yaşam başlamış, Türk basını Demokrat Parti’nin 1950 seçimlerini kazanmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

1960 ve 1980 yıllarında yaşanan askeri darbeleri ile gazeteler darbe sonrası apolitikleşerek politika dışında farklı konularda yayınlar yapmaya başlamışlardır. 1980 Askeri Darbesi’nin etkileri azalınca 80’li yılların ortaları ve sonları ile birlikte gazeteler eski politik yayın ve kimliklerine kavuşmuşlardır.

Gazeteler, günümüzde olduğu gibi 1980’li ve 90’lı yıllarda dolaylı yoldan da olsa toplumu etkileyerek ve yönlendirerek iktidarları belirlemiştir.

2000’li yıllarda geleneksel yazılı medyanın toplum ve siyaset üzerindeki etkisi günümüze göre daha fazlayken bu etki yine kısmen var olmakla birlikte eski gücünü internet tabanlı sosyal medya karşısında kaybetmiştir.

Gelişen internet ve bilgisayar teknolojileri sonrası ortaya çıkan sosyal medya siteleri gazetelerin varlığını ve toplum üzerindeki etki düzeyini azaltmıştır. Tamamen olmasa da gazeteler, toplum üzerindeki etki gücünü sosyal medya siteleri ile paylaşmak durumunda kalmıştır.

Gelenekçi muhafazakar yapısı ve İslamcı yayın politikası ile dikkat çeken Milli Gazete’nin, Saadet Partisi ve Milli Görüş hareketine yakınlığı bilinmektedir. Muhafazakar kadrolara sahip olan gazete adeta Saadet Partisi’nin resmi olmayan yayın organıdır denilebilir. Gazete bazı yayınlarında ideolojik benzerlikler gösterdiği Ak Parti iktidarı ile aynı görüşleri beyan etmekte, bazı konularda ise diğer muhalif gazeteler gibi karşıt görüşlerini paylaşmaktadır.

Ciner Holding’in borcu sebebiyle TMSF’ye kalan Sabah Gazetesi, hükümete yakın şirketlerden Çalık Holding tarafından satın alınmıştır. Bu işlemten sonra gazete, Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarını destekleyen bir yayın anlayışını benimsemiş adeta siyasal iktidarın yayın organı olmuştur.

Doğan Grubu’na ait olan Gözcü Gazetesi 2007 yılında ünlü gazeteci Ertuğrul Akbay’ın oğlu Burak Akbay tarafından satın alınıp adı Sözcü olarak değiştirildi. Atatürkçü, seküler ve ulusalcı yayın politikası ile tanınan gazete yaptığı haberlerle Cumhuriyet Halk Partisi ile diğer ulusalcı - sosyal demokrat düşüncedeki parti ve çevrelerin resmi olmayan yayın organı durumundadır.

Çok eski zamanlardan beri siyaset ile iç içe olan gazeteler günümüzde de siyaset alanıyla iç içedir. Türk gazeteleri Türk siyasetinden etkilemiş ve onu belirlemiştir. Bir zamanlar Osmanlı Sarayı ile Osmanlı tebaası arasında elçi işlevi gören gazeteler Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte devlet politikalarının halka duyurulduğu temel mecralar haline gelmiştir. Gazeteler geçmişten bugüne uygulanan - uygulanması düşünülen - planlanan politikaların topluma bildirilmesi için bir araç olarak kullanılagelmiştir. Geçmişte de siyasal propaganda amacı ile kullanılan gazetelere bugün de siyasal partilerin yazılı propaganda aracı diyebilmek mümkündür.

Neredeyse çoğu siyasal propaganda aracına dönüşmüş olan gazeteler, ideolojisi, tarafı olduğu parti çizgisi ve yayın politikası doğrultusunda taraflı haberler yapmaktadır. Bu gazeteler tarafı oldukları aday ve partiler hakkında propaganda sayılacak haberleri yayınlarken karşıt görüşlü parti ve adaylar hakkında doğruluğu kesin olmayan imaj zedeleyici - olumsuz algılar oluşturacak haberleri sıklıkla yayınlamaktadır. Bu durum da yasama yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak değerlendirilen medya kavramının tarafsızlığını, güvenilirliğini ve doğruluğunu oldukça olumsuz etkilemektedir. Medya alanındaki tekelleşmeler de basın tarafsızlığı önündeki engellerden biridir. Medyanın özellikle de geleneksel basının temeli olan gazetelerin taraflı ve siyaset odaklı yayın yapması medya alanındaki tekelleşmelerin sonucudur. Türkiye’de büyük şirket ve holdingler bazı gazeteler ile farklı medya kuruluşlarının sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum gazete sahibi şirketlerin medya sektörü dışında farklı sektörlerde de yatırımları olduğu için bu şirketlerin sahibi olduğu gazeteler, iktidar odaklı, iktidar partisi yanlısı haberleri ile dikkat çekmektedir.

Objektif yayıncılık anlayışı ile toplumu bilgilendirmesi gereken gazeteler taraflı yayınlar yapan ideolojik mecralara dönüşmüşlerdir. Sonuç olarak bir zamanlar demokrasiye hizmet eden, medyanın demokratik işlevinin yerine gelmesine önemli katkılar sağlayan gazeteler bugün siyasal partiler, siyasal ideolojiler ve genel olarak siyaset ile bütünleşmiş adeta siyasetin propaganda aracı haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Aktan, C., C.	“Demokrasi, Liberalizm ve Sınırlı Devlet” , Yeni Türkiye Dergisi, Yıl 5, Sayı 25, 1999
Aktaş, Murat	“Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış” , Muş Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , Cilt:1, Sayı 1, 2015, s. 88-94
Arabacı, Caner	İttihat ve Terakki Basını, İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset , içinde, Ed. H. Aydın, Palet Yayınları, Konya, 2010, s. 116
Arabacı, Caner	Basın Birliği Medya ve Siyaset , Ed. Zülfikar Damlapınar, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, s. 83
Ayhan, Bünyamin	Atatürk ve Basın , Palet Yayınları, Konya, 2009, s. 115-116
Balkanlı, Z.	Mukayeseli Basın ve Propaganda , Ankara, 1961, s. 73
Becker, Paula, Raveloson, Jean Aime A.	What Is Democracy? , Antananarivo, 2008, s. 4
Bekcan, U.	“Demokrasi Kuramları Açısından Türk Demokrasisine İlişkin Bir İnceleme” , Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli., 2005
Betül, F., Aydın	Haber Söyleminde Siyasal Etki ve İdeoloji: 2002 ve 2011 Genel Seçimleri’nin Karşılaştırmalı Analizi , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 5
Bolay, H., S.	Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü , Akçağ, Ankara, 1996, s. 85
Briggs, Asa, vd.	Medyanın Toplumsal Tarihi , İzdüşüm Yayınları, İstanbul, 2004, s. 7
Büyükbaykal, Ceyda	Küresel Medya Yapılarının Yoğunlaşması , İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi, S: 31, 2008, s. 46
Chomsky, Noam	Medya Gerçeği , çev. Abdullah Yılmaz, Everest Yay., İstanbul, 2002, s. 10
Curran, James	Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Bıçme , Medya, Kültür Siyaset, Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara 2002, s. 191-235
Çakır, V., Gülnar, B.	“Avrupa Birliği”ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler , Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi, 2008, s. 209

Çaplı, B.	Medya ve Etik , İmge Yayınevi, Ankara, 2002, s. 24-80
Çebi, S., M.	Haberi Anlamak , Gazi Kitabevi, Ankara, 2002, s. 57
Çuhadar, C.	Bazı Filozofların Düşüncesinde Devlet Kavramı , F.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, 12:2, 2007, s. 125
Dahl, Robert, A.	On Democracy , New Haven and London, Yale University Press, 1998, s. 9
Damlapınar, Zülfikar	Medya ve Siyaset , Eğitim Yayınevi, 2008 s. 191
Damlapınar, Zülfikar	Medya ve Siyaset İlişkileri Üzerine , Turhan Kitabevi, 2005, s. 118-119
Demir, Vedat	Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi , Beta Yayınları, İstanbul, 2007, s. 33-176
Desmoulins, N. T.	Medya Ekonomisi , İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 24
Dijk, Van, Teun	Teun Van Dijk, Media Contents The Interdisciplinary Study of News as Discourse , Ed. K. Jensen and N.W.Jankowski, London & New York: Routledge, 1991, s. 108
Dijk, Van, Teun	News As Discourse , Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale, New Jersey, 1988, s. 21
Duran, Ragıp	Medyamorfoz , Avesta Basın Yayın, İstanbul, 2000, s. 38-43
Encabo, Manuel Nunez	“Gazetecilik Etiği ve Demokrasi” , Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara, 2002, s. 443-456
Erdoğan, Mustafa	Anayasa Hukuku , Orion Kitabevi, Ankara, 2011, s. 104
Evers, H.	Medya Etiği , Televizyon Haberciliğinde Etik, Ed.: B. Çaplı., H. Tuncel Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 51
Fendoğlu, Hasan,	Anayasa Hukuku , Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 445
Feroz, Ahmad	Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980) , Çev. Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul, 1996, s. 22-27
Finley, Moses	Antik ve Modern Demokrasi , Çev. Deniz Türker, Ayraç Yayınevi, Ankara 2003, s. 97
Girgin, Atilla	Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik , İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 126
Golding,P.,	Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik, Medya Kültür

Murdock G.	Siyaset , Der.: İrvan S., Alp Yayınevi, Ankara, 2002 s. 78-79
Gökçe, O.	İletişim Bilimine Giriş , Turhan, Ankara, 2001, s. 20
Göksal, G.	“Yazılı Medya ve Siyaset İlişkisi: R. T. Erdoğan Örneği” , İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 9
Gözler, Kemal	Anayasa Hukukuna Giriş , Ekin Kitabevi, Bursa, 2013, s. 103 - 104
Gözübüyük, Şeref	Anayasa Hukuku , Turhan Yayınları, Ankara, 2013, s. 23
Gurevitch, M. Blumler, Jay,	“Siyasal İletişim Sistemleri ve Demokratik Değerler” , Der. Süleyman İrvan, Alp Yayınevi, Ankara 2002, s. 266-269
Güngör, Nazife	İletişim Kuramlar Yaklaşımlar , Siyasal Kitapevi, Ankara, 2011, s. 281-282
Gürkan, Nilgün	Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950) , İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 25-28
Gürkan, Nilgün	Türkiye’de Siyasal Tıkanma ve Medya , Birikim Yayınları, 1997, s. 85
Güz, Nurettin	“Türkiye’de Basın İktidar İlişkileri (1920-1927)” , Gazi Üniversitesi, Basın Yayın Yüksekokulu Yayını, No:9, Ankara, s. 137
Hazar, M.	“Hegel ve Tarih Felsefesi” , İletişim Kuram Araştırma Dergisi, S.: 28, Bahar 2009, s. 230
Heywood, Andrew	Political Ideologies An Introduction , Palgrave Macmillan Press, New York, 2003, s. 35
Işık, M.	Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri , Eğitim Kitapevi, Konya, 2007, s. 21-170
Işık, Metin	Türkiye’deki İletişim Sisteminin Medya Siyaset İlişkilerine Yansımaları, Medya ve Siyaset , Ed. Zülfikar Damlapınar, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2008, .s. 150-151
İba, Şeref	Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar , Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 83
İçel, K., Ünver, Y.	Kitle Haberleşme Hukuku , Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 37-38
İnuğur, N., M.,	Basın ve Yayın Tarihi , Der Yayınları., İstanbul, 1993, s. 206
Kaboğlu, İbrahim	Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar) , Legal

	Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 179
Kaya, R.	“Kitle İletişim Sistemleri” , Teori, Ankara, 1985, s. 40-57
Kılıçatan, Pınar	“Türk Medyasında Dönüşüm ve Değişen Sahiplik Yapısı: Sabah Grubu Örneğinde Tarihsel Bir İnceleme” , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010, s. 46-47
Koç, C.	Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri , Siyasal Kitapevi, Ankara, 2006, s. 16-26
Lansford, Tom	Political Systems of The World Democracy , Cavendish Publishing, London, 2007, s. 9
Lewis, Bernard	The Emergence of Modern Turkey , Oxford University Pres, London, 1961, s. 306
Lijphart, Arend	Patterns of Democracy , Yale University Press, New Haven and London, 1999, s. 1
Lull, J.	Medya İletişim Kültür , Çev.: Güngör N., Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s. 31
Mazıcı, Nurşen	1930’a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu , Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, Yıl: 9, C.: 5, S: 18, Ankara, 1998, s. 135-140
Mora, Necla	“Medya ve Kültürel kimlik” , Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, 2008, s. 5-6
Mora, Necla	Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim , Alt Kitap, 2008, s. 8-36
Nalçaoğlu, Halil	Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve , Medya ve Toplum, Der. Sevdal Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s. 44
Örenel, Merve	“Yazılı Basında Nefret Söylemi: 7 Haziran Genel Seçimleri Örneği , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 57-58
Özer, Ö.	Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri , Literatürk Yayınları, Konya, 2011, s. 83
Özgen, Murat	Gazetecinin Etik Kimliği , İ.Ü. İletişim Fak. Yay., İstanbul, 2002, s. 112
Özgen, Murat	Medya ve Siyaset Notları , Set-Systems Yayınları, İstanbul, 2006, s. 13-14
Özgen, Murat	“Osmanlı’dan Günümüze Yazılı Basın ve Siyaset

	İlişkisi ", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S:23, 2005, s. 17
Özkır, Yusuf	"27 Mayıs'tan 27 Nisan"a Asker-Gazeteci İlişkisi" , İş Ahlakı Dergisi (Medya ve Ahlak Özel Sayısı), Cilt:4, Sayı:8, İstanbul, s. 98
Özkorkut, N.	Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü , A.Ü. Hukuk Fak. Dergisi, 2002, S.:3, C.: 52, s. 73
Sartori, G.	Demokrasi Teorisine Geri Dönüş , Yetkin Yayınları, Ankara, 1996, s. 95-420
Sayılğan, E.	Medya Sektöründe Rekabet Olgusu ve Medyaya Giriş Engelleri , Marmara İletişim Dergisi, 2009 Temmuz, S.: 15, s. 80
Sönmez, Ferhat, M.	Yerel Basın - Siyaset İlişkisi ve Haberde Tarafsızlık: 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri Örnek Olay İncelemesi , Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 3-15
Sönmez, M.	Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı , Yordam Kitap, 2013, s. 15
Sönmez, Mustafa	Türk Medya Sektöründe Yoğunlaşma ve Sonuçları , Birikim, 1996, s. 77
Tamer, N., M.,	Tarihsel Süreçte Sivil Toplum , Hacettepe Ün. Edebiyat Fak. Dergisi, C.: 27, S.: 1, Haziran 2010, s. 93
Taş, O.	Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi, Televizyon Haberciliğinde Etik , Ed.: B. Çaplı ve H. Tuncel, Fersa Matbaacılık, Ankara, 2010, s. 3
Taşdemir, Erdem	"1980 Sonrası Türk Basını, Türk Siyasi Hayatı ve Basın - Siyaset İlişkisi" , Selçuk İletişim, 3, 4, 2005. s. 177
Tek, Hayati	Darbeler ve Türk Basını, Elips Kitap , Ankara, 2007, s. 90
Tekinalp, Ş.	Postmodernist Dördüncü Kuvvet: Köşe Yazarları , İ.Ü. İletişim Fak. Dergisi, S.: 31, 2008, s. 122
Teziç, Erdoğan	Anayasa Hukuku , Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 108
Tokgöz, Oya	"Kamu Yönetiminde Medyanın Rolü" , Amme İdaresi Dergisi, C.: 31, S.: 1, Mart 1998, s. 47
Topuz, Hıfzı	II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi , Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 169

Tunç, Hasan vd.	Türk Anayasa Hukuku , Adalet Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 69
Tüfekçioğlu, H.	“İletişim Sosyolojisine Başlangıç” , Der Yayınları, İstanbul, 1997, s. 68
Uluç, G.	Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı-Olanaklar-Sorunlar-Tartışmalar , Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2003, s. 283
Ural, Anıl, Osman	“Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya Siyaset İlişkisi” , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 280
Uzun, R.	İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar , Gazi Üni. İletişim Fak. Kırkinci Yıl Kitaplığı, No.: 2, Ankara, 2007, s. 26
Yavaşgel, Emine	Siyasal İletişim Kavramlar ve Ardındakiler , Babil Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 140-144
Yılmaz, Mesut	“Medya ve Siyaset İlişkilerinin Kamuoyu Üzerindeki Etkileri: KKTC Örneği” , İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2013, s. 237-240
Yiğenoğlu, Çetin	Metelikten Medyaya , Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996, s. 50

İTERNET KAYNAKLARI

Akter, T.	Çevrimiçi, Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı, http://cws.emu.edu.tr/en/conferences/2nd_int/pdf/Tutku%20Akter.pdf , 2006, Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
Baker, Ulus	“ Medyaya Nasıl Direnilir ”, Birikim Dergisi, 1995, (Çevrimiçi), https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-68-69-aralik-ocak-1995/2268/medyaya-nasil-direnilir/4590 , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
Demir, Nesrin	“ Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları ”, (Çevrimiçi) Ege Akademik Bakış, 10(2) 2010, 597-611, http://eab.ege.edu.tr/10_2/C10-S2-M9.pdf , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
Öztürk, Ahmet	“ Modern Siyasal Sistemlerde Medyanın İşlev ve Sorunları ”, (Çevrimiçi), http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C11S12004/ao.pdf , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
	Çevrimiçi, http://www.siyasaliletisim.org/index.php/haber-ve-yorum-arsivi/makale/679-kuereselleme-suerecinde-medya-ve-siyaset-medya-guecuemue-guecuen-medyasm.html , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
	Çevrimiçi, www.arastirmax.com/system/.../makaleler/.../arastirmax_3451_pp_1-8 , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
	Çevrimiçi, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Banu%20TERKAN/TERKAN,%20BANU.pdf , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
	Çevrimiçi, http://www.adtk.yildiz.edu.tr/makaleler/gaktepe_medya.html , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020
	Çevrimiçi, http://www.sbedergi.hitit.edu.tr/files/7.1.pdf , Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2020

Ansiklopedi Kaynakları

“Siyaset”, Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Cilt:3, İstanbul, 1991, s. 431

“Basın”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, Cilt: 1, İstanbul, 1997, s. 325

